

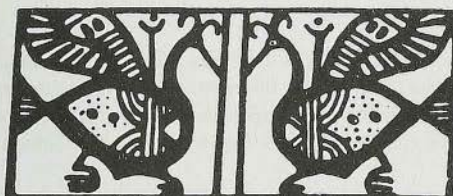

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΥΠΡΟΣ

ΡΟΥΛΑ ΙΩΑΝΝΙΔΟΥ-ΣΤΑΥΡΟΥ, ΣΤΕΛΛΑ ΣΠΥΡΟΥ, ΔΗΜΗΤΡΗΣ Α. ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΗΣ,
ΚΑΙΤΗ ΧΑΪΔΕΜΕΝΟΥ-ΛΕΙΒΑΔΑ, Μ. ΒΥΡΩΝ ΡΑΪΖΗΣ, ΑΝΤΡΕΑΣ ΜΑΡΑΣ, ΑΝ-
ΤΩΝΗΣ Γ. ΒΑΖΙΝΤΑΡΗΣ, ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ, ΣΩΚΡΑΤΗΣ ΜΕΛΙΣΣΑΡΑΤΟΣ,
ΓΙΩΡΓΟΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΥ, ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΧΡ. ΜΠΟΣΙΝΑΚΗΣ, ΜΑΚΗΣ ΑΠΟΣΤΟΛΑ-
ΤΟΣ, ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΜΑΚΡΙΑΔΗΣ, ΛΑΜΠΗΣ Γ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ, ΑΝΤΩΝΗΣ
ΜΟΔΙΝΟΣ, ΓΛΑΥΚΟΣ ΑΝΤΩΝΙΑΔΗΣ, ΦΩΤΟΣ ΙΑ. ΦΩΤΙΑΔΗΣ, ΧΡΥΣΟΘΕΜΙΣ
ΧΑΤΖΗΠΑΝΑΓΗ, ΓΕΩΡΓΙΟΣ Σ. ΚΑΜΙΝΑΡΙΔΗΣ, ΓΙΑΝΝΗΣ Κ. ΛΑΜΠΡΟΥ, ΜΑΡΙΑ
ΜΙΧΑΗΛΙΔΟΥ

437

ISSN 0554 - 3363

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΥΠΡΟΣ

ΤΕΤΡΑΜΗΝΙΑΙΟ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

Υπεύθυνη εκδότρια: ΛΟΥΛΛΑ ΚΥΠΡΟΥ ΧΡΥΣΑΝΘΗ

Άνδροκλέους 2, 1060 Λευκωσία

Τηλ. 22764900

Το Περιοδικό εκδίδεται από Έπιτροπή Φιλολόγων και Λογοτεχνών

Έτήσια συνδρομή	€15
Έτήσια συνδρομή Ελλάδος	€25
Έτήσια συνδρομή έξωτერიκού	€25 ή \$35
Τιμή τεύχους	€6
Συνδρομή για βιβλιοθήκες, σχολεία και Όργανισμούς	€18
Τά χειρόγραφα δεν επιστρέφονται. Φωτογραφίες επιστρέφονται.	
Άνάτυπα πληρώνονται στον τυπογράφο.	

Για τούς συνδρομητές Ελλάδος:

ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΕΛΛΑΔΟΣ - ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟΣ 080/51260530

στο όνομα Παναγιώτης Κ. Χρυσάνθης.

Αίτιολογία: Συνδρομή Περιοδικού «Πνευματική Κύπρος»

και να αποστέλλεται στο περιοδικό ή απόδειξη

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ρούλα Ίωαννίδου-Σταύρου: Έκ τοῦ ἀσφαλοῦς	1
Στέλλα Σπύρου: Τὰ κυκλάμυνα	2
Δημήτρης Α. Δημητριάδης: Αὐτὸς ὁ λόγος	2
Καίτη Χαϊδεμένου-Λειβαδά: Μνήμη καὶ Χρέος	3
Ρούλα Ίωαννίδου-Σταύρου: Εὐγενὴς παραχώρηση	3
Μ. Βύρων Ραΐζης: Παρηγοριὰ στὸν κ. Ντυπεριὲ	4
Ρούλα Ίωαννίδου-Σταύρου: Δυσάρεστη ἐκπληξη, Εὐλογία ἀπορία, Το βάζο	4
Ἀνδρέας Μαράς: Πῶς νὰ μὴν τρέμουμε...	5
Ἀντώνης Γ. Βαζιντάρης: Τὰ νησιά μας	6
Κύπρος Χρυσάνθης: Ἄτσιλα	6
Σωκράτης Μελισσαράτος: Ἀντίδοτο χρέος	7
Γιώργος Ἀναγνώστου: Το τέλος μᾶς μέρας	7
Κύπρος Χρυσάνθης: Δωμάτια	8
Κύπρος Χρυσάνθης: Στὸ φῶς	9
Δημήτρης Χρ. Μποσινάκης: Τὸ νέο Κολοράντο	10

(Συνέχεια στη σελ. 60)

Τὸ παρὸν τεῦχος ἔχει ἐπιχορηγηθεῖ ἀπὸ τὴς Πολιτιστικὴς Ὑπηρεσίης τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας καὶ Πολιτισμοῦ. Ἡ ἐπιχορήγηση δὲν σημαίνει τὴν ἀποδοχὴ ἀπὸ πλευρᾶς τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας καὶ Πολιτισμοῦ τοῦ περιεχομένου ἢ τῶν ἀπόψεων ποὺ ἐκφράζονται ἀπὸ τὴ Συνακτικὴ Ἐπιτροπή.

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΥΠΡΟΣ

ΤΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΤΙΜΗΘΗΚΕ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ
Ίδρυτής: ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

ΧΡΟΝΙΑ ΝΔ'	ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ - ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ 2015	ΑΡ. 437

ΕΚ ΤΟΥ ΑΣΦΑΛΟΥΣ

Στάθηκε κάτω από τη βροχή
και καθάρισε το πρόσωπό του από το αλάτι των δακρύων της.
Ψέκασε τα ρουθούνια του με το ειδικό spray
– παφ στο ένα, παφ στο άλλο–
και η μυρωδιά από τα φρεσκολουσμένα μαλλιά της
έφυγε εντελώς από τη ρινική του κοιλότητα.
Άκουσε για κάμποση ώρα μουσική στην διαπασών
και η ηχώ της φωνής της
έσβησε από τα μάτια του.
Έλουσε καλά το σώμα του,
έπλυνε καλά τα χέρια του
και απόβαλε όλη την εναπομείνασα αίσθηση
από το άγγιγμα και τα χάρδια της.

Το βράδυ, καθαρός
και απαλλαγμένος από κάθε τι δικό της,
ξάπλωσε, εκ του ασφαλούς, να κοιμηθεί.
Και τότε πρόσεξε
τη γούβα που άφησε στο στρώμα
το σχήμα του κορμιού της.
Ω, Θεέ μου! φώναξε απελπισμένα.
Τώρα θα πρέπει να πάρω καινούργιο στρώμα!
Μα πώς να το πάρω,
με τέτοια οικονομική κρίση
που, τόσο ανελέητα, μας μαστίζει!

ΤΑ ΚΥΚΛΑΜΙΝΑ*

για την Εύη τη μαθήτριά μου

Οι ψυχές έρχονται στα όνειρα,
 βουτηγμένες στη νοσταλγία του αύριο,
 ανταμώνουμε,
 στις πηγές των ανεράδων, στους κήπους,
 όταν τα πράσινα φύλλα εξυμνούν,
 πριν ανθοφορήσουν ακόμη,
 τα κυκλάμινα,
 στάζουν στα μάτια των γονιών φως,
 τους ξυπνούν,
 συναντούν εν τόπω χλοερώ, φίλους που δεν γνώρισαν,
 τους αναγνωρίζουν
 και λαλούν,
 η κόρη μας γεφυρώνει το χθες με το σήμερα,
 τα κυκλάμινα προσμένει ν' ανθίσουν στο κατώφλι της,
 όπως στης κόρης σας το κατώφλι,
 επειδή η δική μας μετουσιώνει την απελπισία
 σε ελπίδα,
 την απιστία σε πίστη,
 τα κυκλάμινα, με τα κυκλάμινα,
 ανέκαθεν.

* Σαν όνειρο ήλθε ο πατέρας της Εύης, για τα κυκλάμινα τής μίλησε, και για αναγνωρίσεις από την άνοιξη της Κερύνειας...

ΣΤΕΛΛΑ ΣΠΥΡΟΥ
 Δεκεμβρίου 13, 2014

ΑΥΤΟΣ Ο ΛΟΓΟΣ

Αυτός ο λόγος που αιωρείται είναι πουλί
 κουρνιάζει στα δωμάτια
 ακροβατώντας μεταφέρει μηνύματα
 στροβιλίζεται
 μην τον αγγίζεις
 νομίζοντας πως γνωρίζεις την ψυχή του
 νομίζοντας πως μπορείς να παίξεις μαζί του
 αυτός ο λόγος σε κοιτά ερευνητικά
 ζυγιάζεται
 θα σου χυμήξει.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ Α. ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΗΣ

ΜΝΗΜΗ ΚΑΙ ΧΡΕΟΣ

Μέρα και νύχτα μέσ' στ' αυτιά μας μια τσαμπούνα
τραγουδι ψέλνει για το χρέος των Τραπεζών
για φόρους και για τόκους και επιτόκια...
... Μα εμείς τοκίζουμε άλλο χρέος, χιλιετιών.

Το χρέος αυτό είναι αλλοιώτικο από τ' άλλα
και υπακούει σ' άγραφους νόμους, ηθικούς.
Είναι αυτό που ο Παλαμάς το έχει ορίσει
«χρωστάμε στους αγέννητους και στους νεκρούς».

Μεσ' της καρδιάς τη μνήμη υπάρχει, δεν ξεχνιέται
και ύμνο ψάλλουν για το μέλλον και το χθες
οι Μούσες, τα παιδιά της Μνημοσύνης
«Έλληνες είσθε γεννημένοι ποιητές».

Και αν δεν διδάσκεται η Ιστορία στα Σχολεία
Κι αν για το μέλλον μας δεν νοιάζεται κανείς
Κύπρος και Ελλάδα που εμπνέονται απ' τις Μούσες
στον κόσμο υπάρχουν για τους νόμους της ζωής.

Κι οι Μούσες, καθώς σέρνουν το χορό τους,
τσαλαπατάνε τα μνημόνια της αισχύνης,
ρίχνουνε κάτω την τσαμπούνα της οδύνης:
Γράμματα, Τέχνες, Λόγος, Άνθρωπος και Δίκαιο
Θεό ανασταίνουν στο βωμό της Μνημοσύνης.

ΚΑΙΤΗ ΧΑΪΔΕΜΕΝΟΥ-ΛΕΙΒΑΔΑ

ΕΥΓΕΝΗΣ ΠΑΡΑΧΩΡΗΣΗ

Πολύ ευγενική
η κίνηση της απελπισίας.
Σηκώθηκε
και παραχώρησε τη θέση της
στην ελπίδα.
«Παρακαλώ...», της είπε.
Η καλοσύνη της!

ΡΟΥΛΑ ΙΩΑΝΝΙΔΟΥ-ΣΤΑΥΡΟΥ

«ΠΑΡΗΓΟΡΙΑ ΣΤΟΝ κ. ΝΤΥΠΕΡΙΕ ΓΙΑ
ΤΗ ΘΑΝΗ ΤΗΣ ΚΟΡΗΣ ΤΟΥ»

του *François de Malherbe* (1607)

Η συντριβή σου, Ντυπεριέ, θα είναι αιωνία;
κι οι θλιβεροί συλλογισμοί
που έβαλε στο πνεύμα σου η πατρική λατρεία
θ' αυξάνουνε κάθε στιγμή;

Ο θάνατος σ' ωμότητα δεν έχει όριά του·
μάταια παρακαλούμε.
Απάνθρωπος, ερμητικά σφραγίζει τα αυτιά του
και μας αφήνει να θρηνούμε.

Μουρμουρητά ενάντια κι απώλεια καρτερίας
δεν οδηγούνε πουθενά.
Να θέλεις θέλημα Θεού, γνώση παρηγορίας,
που ηρεμεί αληθινά.

απόδοση: Μ. ΒΥΡΩΝ ΡΑΪΖΗΣ

ΔΥΣΑΡΕΣΤΗ ΕΚΠΛΗΞΗ

Μπα! Κι αυτή εδώ!
Αναφώνησε ο βάσκανος οφθαλμός.

ΕΥΛΟΓΗ ΑΠΟΡΙΑ

Τα γεφύρια τι τα κτίζουμε τώρα;
Τώρα, που το ποτάμι τα πήρε όλα;

ΤΟ ΒΑΖΟ

Εκείνη έπεσε
κι έσπασε και τα δυο της χέρια.
Το βάζο όμως σώθηκε.

ΠΩΣ ΝΑ ΜΗΝ ΤΡΕΜΟΥΜΕ...

Ήρθανε έμποροι και πράχτες
ήρθαν ντελάληδες με τηλεβόες και τεφτέρια
γέμισε η αγορά καφάσια ύποπτου περιεχομένου
τα σφάγια σε μιαν άκρη τρέμουν
-τρέμουν τη βουλιμία των αρχόντων-
των φρούτων οι χρωματισμοί αλλάζουν, κιτρινίζουν
και των χορταρικών το πράσινο χαλάει
-πώς να μην τρέμουμε
να μην αλλάζουμε
να μη χαλάμε-
αφού μας φράξανε το δρόμο
αφού μας κόψαν την ανάσα
αφού

όλοι στη μια μεριά οι «μεγάλοι»
άρχοντες, τσιφλικάδες και κρατούντες
'μεις απ' εδώ -τα χέρια πίσω
-όχι για ανάπαυση, δεμένα
δίχως χαρτί και πένα
ούτε κι ένα μαντολίνο για οξυγόνο
-πώς να μην τρέμουμε
να μην αλλάζουμε
να μη χαλάμε-
αφού τα χέρια μας να λύνουν
μόνο για να τους χειροκροτάμε

... αμ... δεν
δε θα τους κάνουμε τη χάρη
'μεις δεν έχουμε στα γόνατα κλειδώσεις
η μέση μας είναι άκαμπτη
αλί τους!

ANTPEΑΣ ΜΑΡΑΣ

Γενάρης 2012

ΤΑ ΝΗΣΙΑ ΜΑΣ

Τούτα τα κομμάτια γης
 ακανόνιστα ριγμένα στο πέλαγος
 που τ' απαλόγλυκο κύμα τα λούζει
 ή μανιασμένο πελεκάει το σχήμα τους
 ξέχωρες παρουσίες
 στην πορεία του χρόνου
 με καταδικιά τους
 το καθένα σφραγίδα.

Ένα συμπόσιο Ποίησης,
 Τέχνης, επιστήμης,
 Μύθου, Ιστορίας.

Έχεις πολλά να σπουδάσεις
 αν αφουγκραστείς
 το Λόγο τους.

ΑΝΤΩΝΗΣ Γ. ΒΑΖΙΝΤΑΡΗΣ

19/11/2009

Τώρα πού πέρασα στις άλλες παραγράφους
 ἄς μὴ μὲ σκίξει τὸ μελάνι
 τῆς κριτικῆς ματιᾶς.
 Ἄξιζει νᾶχω λίγο χῶρο ἐλεύθερο
 νὰ ξενοχτίσω δίχως σκέψεις ἢ συνέπειες,
 νὰ περπατήσω δρόμους ὀμαλοῦς
 μὲ λίγο ἀγέρα σὰν τὰ μάτια τῶν παιδιῶν
 ὅταν κοιτοῦν τὸν ὕπνο

Ἀπὸ καιρὸ ἔτοιμος γενναῖος καὶ πλήρης ἔργων
 ὕπνο πανσέληνο ἀναμένω
 ἐγὼ ὁ Ἀπόγονος Ἀρκάδων πού γενναῖα
 ἀποίκισαν ἐτοῦτο τὸ νησι τῶν ἄλλοτε εὐτυχῶν ὠρῶν
 Ἀρκάδες ἔποικοι στὴν ἐπαρχία τοῦ ἡλίου
 καὶ τῶν πολλῶν χαμένων πιά πατρίδων.

ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

ΑΝΤΙΔΟΤΟ ΧΡΕΟΣ

Ξεγύμνωσα την ψυχή μου στο φύσημα
 Των ανέμων
 Και φώλιασε μέσα της
 Το ερωτικό θυμίαμα της Γης μου
 Ταξίδεψα τη ματιά μου στην πάχνη
 Των αιώνων
 Λιχνίστηκε στο γλαυκό στερέωμα
 Τούτης της Γης
 Σε ξέπλεκες χαίτες χρυσάκτινων κάμπων
 Στων σιωπηλών ποταμών και βουνών
 Τη θεϊκή λαλιά
 Σε θροίσματα δέντρων
 Και φλοίσβων μουρμούρισμα

Ταξίδεψα την ψυχή μου σ' ακροπόλεις
 Και ηρώων πέτρες
 Εκεί που μόνο χελιδόνια και πάλλευκα
 Περιστέρια περιδιαβαίνουν
 Εκεί που ο χρόνος προσπέρασε
 Αδύναμος ν' αφήσει ρυτίδες Λήθης

Αγνάντεψε η ματιά μου την Ίριδα
 Των Ακήριων Κρίνων της Γης μου
 Έσταζαν τα μάτια μες στις Μνήμης
 Τη θάλασσα...

ΣΩΚΡΑΤΗΣ ΜΕΛΙΣΣΑΡΑΤΟΣ

ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΜΙΑΣ ΜΕΡΑΣ

Αυλακιές του προσώπου των κόπων ακουμπισμένες στο χώμα στέκουν με
 ικανοποίηση προς το ηλιοβασίλεμα
 Πόνος αγγίζει την καρδιά του παρόντος και του μέλλοντος του
 τσαλακωμένου μυαλού της ουράνιας ερήμου
 Ευλογημένη η μέρα που πέρασε με όνειρα και σχέδια προοπτικές και
 υπολογισμούς και μια κηλίδα έργο στην άκρη της σελίδας
 Άλλο δε θέλει τούτη τη στιγμή ένα φύλλο που αιωρείται στο κενό παρά
 τη ρίζα του δέντρου που έπεσε στην αθανασία των πραγμάτων που
 μένουν ακίνητα στη θέση τους

Είναι νωρίς ακόμα για νά 'ρθει το σκοτάδι από τις άκρες του εαυτού
σου στα μάτια και τους βοστρύχους των αποσβολωμένων αγαλμάτων
Είναι νωρίς...

Ωρα που ξεκουράζονται τα χέρια αποσταμένα σκληρή η μέρα σήμερα κι
αύριο του δειλινού η σοφία ξέρει πως δεν αλλάζουν εύκολα στην
πολιτεία του κόσμου των πολυδαίδαλων δρόμων οι κατευθύνσεις
Αν από πριν μιαν αγγελία του θαύματος δεν έρθει ο τυφλός θα μένει κι ο
πεθαμένος δεν αναστήθηκε ποτέ απ' τον τάφο

Επίπεδη σκέψη της προαιώνιας και της μέλλουσας ελπίδας των άστρων η
ανατολή χωρίς άλλο θα 'ρθει στην πόρτα αυτού που τίποτα δεν ξέρει
από τη χώρα των θαυμάτων

Το μέγα φως το βορινό ποτέ ως των ελών τα χειμαδιά δε φτάνει κι οι
βάτραχοι με το μουρμουρητό όλη τη νύχτα στην ιστορία του βυθού
της κόλασης διηγούνται
για της νύχτας ή της μέρας το μεγάλο ταξίδι δεν έχεις χρόνο να σκεφθείς
Είναι νωρίς...

ΓΙΩΡΓΟΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΥ

ΔΩΜΑΤΙΑ

Δωμάτια με χαμόγελα τῶν παιδικῶν ὥρῶν
ὅταν κτυποῦσε τὸ ρολοῖ τῆς ἀνοιξῆς
μάταια καλωσορίζετε πρωτοχρονιές
καὶ χειραφίες τῶν φίλων ποὺ γυρίζουν ἀπ' τὰ ξένα.

Ἡ μνήμη παίζει κύβους
ὅμως οἱ πόνοι στὴν ὄσφύ..... τῶν στιβαγμένων χρόνων
κρατᾶ τὴν κίνηση μὲ σκυθρωπὸ ρυθμὸ.

ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

ΣΤΟ ΦΩΣ

I

Όταν ανοίξουν τὰ ἔνδοξα παράθυρα στὸ φῶς
 κάποιες εὐτυχίες τριγυρίζουν το ἔντιμο κεφάλι σου
 ἀφήνεις στὴν κρεμάστρα τὰ προβλήματα σου
 καὶ τὶς παλιές σου τύψεις τῶν εὐφορῶν καιρῶν
 κι' ἀρχίζεις χοροπήδημα σὲ πεζοδρόμια καὶ βιτρίνες
 οἱ εὐτυχίες τοῦ γιασεμιοῦ μπαλκόνια
 σὲ μιὰ ἐξάισια φύσταν πού γεμίζει τὸν ὀρίζοντα
 σὲ κάποια κελαηδίσματα πουλιῶν στὸν οὐρανό.

II

Οἱ γνωριμίες τῶν ἄλλων ἡμερῶν μας ἐπανερχονται
 στὶς ὥρες τοῦ ὕπνου ἀστραφτερὰ εὐτυχεῖς.
 κι' ὅταν ξυπνᾶς ἀφήνουνε στὰ χεῖλη
 μιὰ γεύση φυσικῆς ζωῆς.

III

Καὶ μοῦ ἔρχονται ψιθυριστὲς οἱ συλλαβὲς
 τῶν μέσα μου ὄραμάτων.
 Πῶς θὰ κλειδώσω τούτη τὴν ὀρμὴ σ' ἓνα εὐφλεκτο κλουβί;
 νὰ τοῦ ἀπαγορεύσω τὴ μιλιὰ
 δικαίωμα ἀνεπίτρεπτο τῶν ὄραμάτων;
 Ἀρχάγγελε τῶν ἔμμετρων προτάσεων
 Λυπήσου με!

ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

ΤΟ ΔΙΗΓΗΜΑ

ΤΟ ΝΕΟ ΚΟΛΟΡΑΝΤΟ

Ανεβοκαταβάτες ήταν οι παππούδες μας. Όλο το χωριό. Το χειμώνα κατέβαιναν με τα ζωντανά τους απ' την Αλωνίσταινα να ξεχειμάσουν και όταν έπαιρνε να ανοιξιάζει τραβούσαν τον ανήφορο για τα ψηλώματα. Κάποτε θέλησαν να μείνουν στα χαμηλά, που τα χώματα είναι πιο παχιά και οι αέρηδες ευφραίνουν τα στήθια.

Οι Ευδαίοι έπιασαν τη ρίζα του βουνού, τι βουνό, κοντοβούνι, ότι πρέπει όμως για τα ζωντανά τους. Φτωχοί άνθρωποι, δεν είχαν και χρήματα για να αγοράσουν χτήματα και για να γίνουν αγρότες. Ήτανε βλέπεις και τότε τα σόια. Έτσι έλεγαν «από ποιό σόι είσαι και από πού κρατάς».

Ο Γιώργης ο Ευδέας εκεί στη ρίζα του βουνού είχε το σπιτάκι του, μια χαμοκέλα βέβαια, αλλά και ζελόντζες για τα ζωντανά του και τις ανάγκες του.

Είδε και απόειδε πως δεν τραβάει πια αυτή η ζωή. Είχε και τη Γαρυφαλλιά, άξια και τιμημένη γυναίκα και δυό παιδιά, ένα αγόρι κι ένα κορίτσι, που πηγαίνουν στο σχολείο στην Κορώνη.

Ποδαρόδρομο, κάθε μέρα, με την ψυχή στο στόμα. Και πήραν να μεγαλώνουν, λες και τα τραβάς από τα μαλλιά.

Ένα βράδυ, λίγο προτού τους πάρει ο ύπνος, λέει στη γυναίκα του·

– Γυναίκα, σκέφτηκα κάτι.... Άκουσέ με.... Θέλω να μου πεις κι εσύ.

– Σαν τί, Γιώργη μου.... Πες μου.... Εσύ πάντα σωστά μιλάς!

Ο Γιώργης ανάδεψε τη γλώσσα του στο στόμα. Μιλούσεν αφού σκεφόταν.

– Να, το βλέπεις και συ, εδώ παιδευόμαστε και χαΐρι δεν βλέπουμε. Έχομε και τα παιδιά, που μέρα με τη μέρα μεγαλώνουν, το μιλήσαμε τις προάλλες....

– Ναι, Γιώργη μου, αυτά μεγαλώνουν κι εμείς θα αρχίσουμε να γερνάμε... Του είπε συγκινημένη.

– Καλά τότες... Με βοηθάς... Λέω λοιπόν να βγάλω τα χαρτιά μου για την Αμερική..

– Για την Αμερική;... Έκανε αυτή παραξενεμένη.

– Άκουσέ με... Στο τέλος μου λες ό,τι έχεις να μου πεις... Θα σ' ακούσω. Λοιπόν, στην Αμερική θα δουλέψω τέσσερα-πέντε χρόνια, κάνω ένα καλό κομπόδεμα. Λένε πως εκεί δουλεύεις και μένει ο παράς, όχι όπως εδώ. Έτσι, γυρίζω και αγοράζουμε ένα χτήμα, εκεί δίπλα στα Ταρσουλείικα, τόχω κιόλας σταμπάρει. Αυτοί τώρα μεγάλωσαν, φεύγουν για την Αθήνα. Κάμποσα

στρέμματα με σταφίδα κι ελιές κι έτσι καλύτερεύουμε κάπως, τι κάπως, κατά πολύ τη ζωή μας. Εσύ τι λες;

– Εγώ τί να πω;... Με ξαφνιάζεις. Κι εγώ... Τόσον καιρό μόνη μου με τα παιδιά;

– Μη σε φοβίζει αυτό, θα φροντίζω και από εκεί! Τι νομίζεις... Τώρα τα πράγματα έχουν αλλάξει... Δεν είναι τόσο μακριά, όπως παλιά.

Η Γαρυφαλλιά τον κοιτούσε τρυφερά, αλλά με απορία σαν να τον ρωτούσαν έντονα. Συγκινηόταν, αλλά δεν μιλούσε. Έμεινε έτσι, σχεδόν βουρκωμένη και σιωπηλή. Ύστερα, μίλησε δειλά.

– Γιώργη μου, τί να σου πω; Εσύ ξέρεις καλύτερα. Όμως φοβάμαι, τόσο καιρό μακριά μου, σε ξένους τόπους...

– Μη φοβάσαι, ρε γυναίκα! Βιάστηκε να της μιλήσει αυτός. Ο Θεός είναι μεγάλος, δεν θα μας αφήσει... Να μου το θυμάσαι, θάρθω να σε πάρω να πάμε με τιμή, δίπλα στο γιαλό στα Ταρσουλείκα χτήματα σε δίπατο σπίτι... Να το θυμάσαι, Γαρυφαλλιά μου... Θάρθω.

– Αυτό λέω κι εγώ... βιάστηκε η Γαρυφαλλιά, για να μη δακρύσει μπροστά του, στο σχέδιο του και στο ταξίδι του. Κι έμειναν εκεί.

Έφυγεν ο Γιώργης στις έξι του Απρίλη, θυμάται η Γαρυφαλλιά, ημέρα Τετάρτη στις δώδεκα το μεσημέρι, μ' ένα μεγάλο καράβι απ' την Καλαμάτα. Τώρα, αν μ' αυτό ταξίδεψε για την Αμερική ή με μεγαλύτερο από την Πάτρα ή απ' αλλού, δεν ξέρει η Γαρυφαλλιά. Έκλεισε μέσα της όλα αυτά που είπε με τον Γιώργη και με σφιγμένη την καρδιά περίμενε γράμμα. Στις δέκα πέντε του Μάη πήρε ένα λιγόλογο, που της έγγραφε πως είναι στο Κολοράντο, σε μία πολιτεία που τη λένε Ντένβερ. «Είναι καλά, πλούσια μέρη», της έγγραφε και στο άλλο γράμμα θα της γράψει περισσότερα. Η Γαρυφαλλιά περίμενε υπομονετικά και έκανε όνειρα. Ο Γιώργης έγγραψε στη γυναίκα του να συνεργαστεί με τον αδελφό της, να εξετάσουν και να μάθουν σίγουρα πόσο στοιχίζει το χτήμα του Κορωναίου πίσω απ' τα Ταρσουλείκα χτήματα, που το είχε σταμπάρει. Ήταν ένα χτήμα οχτώ-δέκα στρέμματα σταφίδα και ελιές γύρω στις διακόσιες πενήντα ρίζες. Ήρθαν σε συμφωνία και τόγραψαν στον Γιώργη. Συμφώνησαν και μάλιστα αυτός τούς έστειλε μιά προκαταβολή, ύστερα από έξι μήνες, που ήταν στο Κολοράντο. Σκληρή δουλειά. Πάνω στο χρόνο έστειλε πάλι χρήματα και κόντευε να το ξοφλήσει. Το χτήμα το ονόμασαν με τη Γαρυφαλλιά «Νέο Κολοράντο».

Όμως στη συνέχεια ο Κορωναίος έβαλε εμπόδια, καθώς υποστήριζε πως το σπίτι που ήταν στην άκρη του χτήματος δεν περιλαμβάνεται στη συμφωνία. Τους εξεβίαζε. Το έγγραφαν στο Γιώργη, που στεναχωρήθηκε πολύ κι αυτό φάνηκε στην υγεία του, που είχε αρχίσει να κλονίζεται στο διαφορετικό, ακατάστατο κλίμα του Κολοράντο. Συνήλθεν όμως γρήγορα, όπως έγγραφε τουλάχιστον στη Γαρυφαλλιά. «Κάνε υπομονή, της έγγραφε, θα μείνω δέκα-δώδεκα

μήνες ακόμη και θα το πάρουμε. Γαρυφαλλιά μου, θα αφήσουμε τη χαμοκέλα μας και θα μένουμε σε δίπατο σπίτι. Θα σε πάρω και θα πάμε... Κάνε λιγάκι υπομονή... Μήπως κι εγώ δε θέλω νάρθω το γρηγορότερο κοντά σου;»

Υπολόγιζεν ο ίδιος να τελειώσει νωρίτερα και το είχε γράψει στη Γαρυφαλλιά. Αλλά συνέβη κάτι που δεν το περίμενε. Με μισόλογα το έγγραψε στη γυναίκα του. Τί έγραφε δηλαδή στο μικρό γράμμα του, με τα κολυβογράμματά του. Λίγα λόγια που χτυπούσαν δυνατά. Τον έριξαν κάτω, ληστές αυτοί, και του πήραν το κομπόδεμά του. Φρόντισεν όμως να στείλει τα χρήματα για το σπίτι.

Ο γιός του παλληκαρόπουλο σωστό, το χνούδι έγινε γέμι στο πρόσωπό του κι η κοπελιά από κοντά, γεμάτη νιάτα κι ομορφιά. Θα αρχίσουν τα παντρολογήματα.

Και στο τελευταίο γράμμα του τους πληροφορούσε πως στις αρχές Ιουνίου, τελείωναν τα φέματα, παίρνει το καράβι του γυρισμού. Και πίσωμπροστά της Παναγιάς, το Δεκαπενταύγουστο, πρώτα ο Θεός, θα είναι στο χωριό και θα πάνε στη Φανερωμένη με μεγάλη λαμπάδα. «Να είσαι έτοιμη, Γαρυφαλλιά μου» της έγραφε.

«Όλο αυτό το διάστημα η Γαρυφαλλιά, η σαραντάρα με την ώριμη ομορφιά της περίμενε. Στη χαμοκέλα, στο σπιτάκι τής ρίζας του βουνού, άναψε το καντηλάκι, έκανε το σταυρό της και σκεφτόταν το μισεμό του άντρα της. Που θα την έπαιρνε από δω για το δίπατο σπίτι, κοντά στη θάλασσα.

Όμως την Τρίτη στις αρχές του Αυγούστου, ο ήλιος βγήκε σκοτεινός για τη Γαρυφαλλιά. Πήρεν ειδοποίηση απ' τη Ναυτιλιακή Εταιρεία πως ο Γιώργης αρρώστησε στο ταξίδι. Ακόμη, κάτι μασημένα λόγια, πως περνώντας τον Ωκεανό τον έβγαλαν σ' ένα λιμάνι, για να γιαντρευτεί σε Νοσοκομείο. Δεν έλεγαν περισσότερα, πού, πότε, και τί θα γίνει. Πήγε να τρελαθεί η Γαρυφαλλιά. Φρόντισε να μάθει, έβαλε στη μέση και τον αδελφό της να ρωτήσει στον Πειραιά. Τίποτε το συγκεκριμένο. «Περιμένετε, θα δούμε». Και πάλιν ερώτημα, και πάλι στον Πειραιά. Στις 13 Αυγούστου, ημέρα Τρίτη, η ίδια Εταιρεία, προσκάλεσε τον αδελφό της να πάει στον Πειραιά. Την Γαρυφαλλιά έζωσαν τα φίδια κι έβαλε τα κλάματα. Δίπλωνε τα χέρια της στο στήθος κι έκανε βόλτες πέρα-δώθε. Τους είχαν πει στην αρχή πως ήταν βαριά άρρωστος στη Μασσαλία. Περίμενε τον αδελφό της να γυρίσει. Μισοπεθαμένη. Κι όταν ο αδελφός της φάνηκε στην πόρτα, ήταν δακρυσμένος, είχε χάσει τη μιλιά του κι έστεκεν αμίλητος, χωρίς να μπορεί να κάνει μπροστά ή πίσω.

Η Γαρυφαλλιά δεν πλησίασε. Έπεσε λιπόθυμη κι έχασε τις αισθήσεις της. Γυναίκες της γειτονιάς έφτασαν και την έτριβαν με ξύδι, έτσι για παρηγοριά. Ήρθε τελικά ο γιατρός ο Κουτσουμπός και της έκανε μιά δυνατή ένεση. Την έπιασε κι αποκοιμήθηκε.

Την άλλη μέρα το μεσημέρι συνήλθε λίγο, μισοπεθαμένη, ρώτησε τον αδελφό της:

– Και τώρα... τώρα πού τον έχουν; Αυτός μπερδεύτηκε.

– Πού... Πού τον έχουν; Θα... Θα μας ειδοποιήσουν...

– Τί θα πει αυτό; Θέλω να τον δω, να τον νεκροστολίσω και να τον κλάψω!...

Ο αδελφός της πλάνταξε στο στήθος του και για να μη κυλήσουν τα δάκρυά του ποτάμι μπροστά της, πήγε να βήξει και βγήκεν από την πόρτα. Τον φύσηξεν ο αέρας του βουνού.

Ήρθε το βράδυ και μαζί του κι ο Κουτσομπός να της κάνει πάλιν ένεση. Αυτή τραβήχτηκε, αλλά τελικά τής την έκανε, με το ζόρι.

Ο αδελφός της τάχε χαμένα, τα δυό παιδιά στη γωνιά, κρατώντας το ένα το άλλο απ' τα μπράτσα. Αυτός όμως έπρεπε κάτι να πει, κάτι να κάνει. Κάλεσε ξανά τον παπα-Σάββα.

– Πώς πρέπει να το πούμε παππούλη, εσύ έχεις μεγαλύτερη πείρα. Λέω να το πούμε σιγά-σιγά, πως πέθανε τάχα στη Μασσαλία, πως δεν είναι εύκολο να τον μεταφέρουν εδώ... να δούμε τελοσπάντων, τι μπορούμε να κάνουμε...

Ο παπα-Σάββας στεκόταν αμίλητος, σκεπτικός, σαν ζαλισμένος. Ζήτησε κάθισμα.

Υστερα σκέφτηκαν και μίλησαν κι οι δυο μαζί στη Γαρυφαλλιά, ότι αρρώστησε βαριά. Δύσκολα να ζήσει. Κι ύστερα... συνέχεια, δεν άντεξε και πέθανε... Κι επειδή ήταν πολύ δύσκολο, σχεδόν αδύνατο να τον μεταφέρουν εδώ, έξοδα και διαδικασίες, γι' αυτό τον έθαψαν εκεί, στη Μασσαλία.

Τάπαν, δηλαδή ο παπα-Σάββας ξέψυχα μιλούσε. Η Γαρυφαλλιά ζαλίστηκε και ρίχτηκε στον καναπέ λιποθυμισμένη.

Με την νέα ένεση κοιμήθηκε ως αργά τ' απόγευμα. Ξύπνησε ξαφνικά κι έξαλλη φώναξε τον αδελφό της.

– Δεν μου λες... έχουμε χρήματα;... μπορούμε δηλαδή;... Ο αδελφός της δεν απάντησεν αμέσως. Αυτή περίμενε...

– Ναι, αλλά... Τι λες; Μάσαγε τα λόγια του. Αυτή απροσδόκητα, ζώηρεψε, ύψωσε τη φωνή της.

– Εμπρός... θα πάμε στη Μασσαλία, να τον βρω, να τον δω, να τον κλάψω! Ο αδελφός της δεν περίμενε να ζητήσει κάτι τέτοιο. Τάχασε ξανά.

– Γαρυφαλλιά μου, δεν... δεν γίνεται αυτό... δεν μπορεί να γίνει! Αυτή άνοιξε τα μάτια της παράξενα, επιθετικά.

– Δεν γίνεται... γιατί δεν γίνεται; Στην ανάγκη θα πουλήσουμε και τη γελάδα. Κι αν δεν φτάνει αυτή.. Μπέρδεψε τα λόγια της, απόκαμε και ρίχτηκε στο κάθισμα.

Ο αδελφός της κι ο παπα-Σάββας κοίταξεν ο ένας τον άλλο μ' ανοιχτό στόμα. Περισσότερο ο παπα-Σάββας που δεν ήξερε πολλά πράγματα, ούτε τι είπαν στον Πειραιά στον αδελφό της Γαρυφαλλιάς.

Δεν ήξεραν κι οι δυο τους τι να πουν, τι ν' απαντήσουν, κάτι που να πείθει, και να ησυχάσουν κι αυτοί. Ο αδελφός της τράβηξε τον παπα-Σάββα στην αυλή.

– Καλά, Παππούλη, δεν το είπα ή δεν το κατάλαβες; Να, μου το είπαν καθαρά... Έτσι κάνουν στα ταξίδια οι Εταιρείες... Μη ζητάς ευαισθησίες. Όλα αυτά τα ξέρουν... Δηλαδή όλα τα Κράτη. Οι Εταιρείες είναι καλυμμένες, δεν μπορούν να κάνουν αλλιώς... Τυλίγουν τον νεκρό σ' ένα σακί, το ράβουν, δένουν κι ένα βαρίδι και τον πετούν στο νερό, στη θάλασσα στον Ωκεανό. Το Γιώργη το μακαρίτη τον έριξαν, μου είπαν, στο ύψος των Καναρίων Νήσων... Τώρα; Έ τώρα, θα τον έχουν φάει τα ψάρια! Είπε βαριαναστενάζοντας και δακρυσμένος. Ο παπα-Σάββας ξανασκούπισε τα μάτια του, τη μύτη του, τα γένια του.

Δεν τολμούσαν να πουν κάτι τέτοιο, δίσταζαν. Πώς ν' αρχίσουν... Έπρεπε όμως κάτι να πουν, κάτι να κάνουν. Πόσο θα τραβούσε αυτό... Ναι, μεν αλλά... Η Γαρυφαλλιά, χωρίς να την καταλάβουν, είχε ανακαθίσει στο κρεβάτι, ακουμπώντας στον τοίχο. Κι οι δυο την πρόσεξαν. Είχε ένα αβυσσαλέο κοίταγμα, λες και είχε χάσει τα λογικά της. Φοβήθηκαν κι οι δυο και τους φάνηκε. Έμεινε έτσι να κοιτάζει την ανοιχτή πόρτα αμίλητη, το ίδιο κι αυτοί. Κάπου πέντε λεπτά, έτσι... Οι φόβοι τους μεγάλωναν, χωρίς να μπορούν να μιλήσουν. Τη νεκρική σιγή έσπασε η ίδια, χωρίς να περιμένουν τα λόγια της. Μιλούσε μ' ένα πρόσωπο του θανατά, αδάκρυτη. Φαινόταν να 'ξερε περισσότερο!

– Και... τον σκέπασαν τα χώματα; Τον έπνιξαν τα νερά; Αυτοί απόρησαν αλλά συνέρχονταν. Ο αδελφός της πιάστηκε.

– Ξέρεις... Ξέρεις Γαρυφαλλιά μου... Γλίστρησε κι έπεσε στο νερό, στη θάλασσα... Αυτή πετάχτηκε...

– Όστε έτσι, Έ... έτσι... Ρίχτηκε μπρούμυτα στο κρεβάτι, έσκισε το πρόσωπό της και το σώμα της έμεινε ακίνητο, αλύγιστο.

Στην αρχή αρχή, δεν ήξεραν τι να κάνουν, αν ζει ή έμεινε στον τόπο. Περιμένασαν... Δεν κάλεσαν ούτε το γιατρό, φοβόντουσαν τις εκρηξίες της. Με την ελπίδα ο χρόνος να την καταλαγιάσει.

Και πραγματικά, ο χρόνος βοήθησε! Η Γαρυφαλλιά χαμένη, σπάνια μιλούσε. Φαινόταν σαν να σέρνεται. Όμως με τα λίγα που έλεγε, έκανε με τον παπα-Σάββα όλες τις υποχρεώσεις της, τα Μνημόσυνα του Γιώργη, σύμφωνα με τους δικούς της υπολογισμούς και τη δική της τάξη. Τότε ακουγόταν να λέει δικές της μισοφτιαγμένες φρασούλες: «Αχ, Γιώργη... Δεν ήρθες να με πάρεις». Και κάποτε, κουβαλώντας ένα μπλάβο πρόσωπο, καθώς είχε στερέψει το δάκρυ στις πηγές των ματιών της, υπόκωφα μουρμούριζε: «Και τώρα, που είσαι Γιώργη μου;». Ήταν μπροστά κι ο παπα-Σάββας και σαν να ντράπηκε, συμπλήρωσε: «Ωχ, σχώρα με, Θέ μου!».

Η ορφάνια μεγάλωσε τα παιδιά. Σιγά-σιγά έπαιρναν τις δουλειές του «Νέου Κολοράντο» στα χέρια τους. Βέβαια, ο αδελφός της Γαρυφαλλιάς στεκόταν πλάι τους.

Ένα Σάββατο, λίγο πριν τ' Άι-Γιωργιού, είχε ανάψει το καντήλι και καθόταν ακίνητη κι αμίλητη μπρος στα εικονίσματα. Ο γιος της περίμενε να κινήσει, να τελειώσει για να της μιλήσει.

– Μητέρα, άκουσέ με... Σε θέλουμε να έλθεις στο «Νέο Κολοράντο», τέλος πάντων στο χτήμα μας... είναι ωραία, θα δεις... είναι όλα ανθισμένα... Αυτή αναστέναξε, κοιτάζοντας έξω από το παραθύρι.

– Όλα ανθισμένα λες... Κι έχεις δίκιο... Σταμάτησε και συνέχισε ύστερα, σαν κάτι να σκέφτεται.

– Όμως αυτό θα είναι μαρτύριο για μένα! Ξέρεις... βλέπεις την αντίθεση... Άστο... άφησέ το για αργότερα.

– Αργότερα... για πότε.

– Να μπει καλά το φθινόπωρο, να πέφτουν ξερά τα φύλλα. Να ξεντυθούν πολλά δέντρα... Άφησέ το για τότε... Ο Θεός θα μου δείξει!...

Ο γιός της δεν συνέχισε. Τραβήχτηκε έξω. Αυτή έβαλε το κάθισμα δίπλα στο παράθυρο, κοιτάζοντας έξω, καθώς ο ήλιος πήγαινε να βασιλέψει και το σούρουπο ερχόταν!...

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΧΡ. ΜΠΟΣΙΝΑΚΗΣ

ΑΠΟ ΤΗΝ ΤΡΙΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΑΠΩΛΕΙΑΣ

ΤΟΥ ΤΙΓΡΗ

Αδειάσαν τα σαλόνια
κι οι ώρες γέρνουν προς το χάραμα της νάρκης
ο τελευταίος μουσαφίρης σκοντάφτει
στο κατώφλι της επόμενης μέρας
γάτες αδέσποτες ακροβατούν στο έλεος.
Εσύ προσπέρασες με χάρη τους σωρούς των πιάτων
και της δεξίωσης τα περισσεύματα
Τα κύπελλα των βετεράνων πότισαν δεκάδες
χείλη «ευφρόσυνων ψυχών».
Ψάχνω της Βαβυλώνας τα ερείπια
μέσω Βαγδάτης επί ματαιώ.
Σε λίγο τα ματόκλαδα θα κλείσουν επ' αόριστον.

ΜΑΚΗΣ ΑΠΟΣΤΟΛΑΤΟΣ

ΚΥΡΙΑΚΑΤΙΚΟ ΑΠΟΓΕΥΜΑ

Κατοικείται αυτό το νησί;

Ξύπνησε απότομα και κατάλαβε από τον πόνο στην πλάτη της πως είχε κοιμηθεί άτσαλα. Σαν νυχτερίδα πάνω σε δοκάρι. Είχαν κλείσει τα μάτια της ενώ χάζευε στον υπολογιστή, καθισμένη στο γραφείο της. Τώρα έβαλε δύναμη να σηκωθεί για να κοιμηθεί κανονικά. Πριν πέσει στο κρεβάτι, ξανακοίταξε μηχανικά την οθόνη με τα email. Ξαφνικά, πρόσεξε πως κάτι μαύριζε στα εισερχόμενα. Ναι, είχε έρθει ένα καινούργιο μήνυμα! Το άνοιξε μηχανικά ενώ τα μάτια έκλειναν. Ήταν σύντομο και περιεκτικό. «Κυρία Ραφαέλα Γεωργίου, μετά από την παρουσία σας στη συνέντευξη, αποφασίσαμε να σας προσλάβουμε στην εταιρία μας. Σας περιμένουμε την Τρίτη για μία πρώτη γνωριμία και να υπογράψουμε τα συμβόλαια».

Σηκώθηκε απότομα για να το ξαναδιαβάσει καλύτερα. Όσες φορές και αν το κοίταζε δεν άλλαζε. Τα Αγγλικά ήταν καθομιλούμενα και δεν χωρούσαν άλλες ερμηνείες. Η απάντηση σε αυτό που περίμενε εβδομάδες, είχε μόλις ανέλπιστα έρθει. Το κείμενο το έλεγε καθαρά. Μόλις είχε πάρει μία καλή θέση σε μία μεγάλη πολυεθνική εταιρία κινητής τηλεφωνίας. Η χαρά της ξεχείλιζε. Παρόλο που η ώρα ήταν περασμένη και επικρατούσε σιωπή στην εστία της, δεν άντεξε και κραύγασε. Η φωνή της ακούστηκε σαν τις ιαχές των Νοτιοαμερικάνων γειτόνων όταν έβλεπαν ποδόσφαιρο μέσα στη μαύρη νύχτα.

Έψαχνε πολύ καιρό για να βρει κάτι. Είχε τελειώσει από το μεταπτυχιακό της και κοίταζε «το μετά». Είχε απογοητευτεί από τις συνεχόμενες αρνήσεις και απορρίψεις στις διάφορες εταιρείες. Αν δεν την ενθάρρυνε ο φίλος της δεν θα συνέχιζε το φάξιμο. Είχε παραδώσει προ καιρού το *thesis* της και έψαχνε τώρα για κάποια θέση εργασίας. Δύσκολη εποχή για να βρεις δουλειά σε μία πόλη με τέτοια ζήτηση. Το Λονδίνο είχε γίνει η νέα Μέκκα για τους ανέργους νέους του Νότου που συνέρρεαν κατά μυριάδες στην αγγλική πρωτεύουσα. Σαν μία υποχρέωση που έπρεπε να διεκπεραιώσει ο καθένας. Και ας σπούδαζε στο τελευταίο ΤΕΙ της Αγγλίας και ας έπλενε πιάτα σε κάποια greek taverna. Αρκεί να έλεγε πως βρισκόταν στην Αγγλία, και μόνο για το check in άξιζε.

Οι πανηγυρισμοί συνεχίστηκαν. Τώρα, ανέβηκε στο κρεβάτι και χοροπηδούσε σαν αγριοκάτσικο. Αφού σχεδόν ξεχαρβάλωσε τα ελατήρια έπεσε στο στρώμα ευτυχισμένη. Απότομα άλλαξε η επιθυμία της. Της ήρθε η ανάγκη να πει σε κάποιον τι έγινε. Να μοιραστεί την χαρά της μιλώντας με κάποιον γνωστό που θα την καταλάβαινε. Ο υπολογιστής που βρισκόταν μπροστά της θα βοηθούσε στην επικοινωνία. Μα η ώρα ήταν περασμένη. Το αγόρι της θα είχε πέσει νεκρός μετά τη σημερινή 12ωρη δουλειά. Καφρίλα να τον ξυπνήσει. Μπήκε skype να δει αν ήταν κάποιος από τους φίλους της online. Ατύ-

χησε εντελώς. Ούτε ο Χαμπής από το Μάντσεστερ, ούτε η Ανδρονίκη στην Πράγα ήταν «μέσα». Ο Μιχάλης στην Κέρκυρα που συνήθιζε να παίζει πόκερ μέχρι αργά ήταν η τελευταία της ευκαιρία. Και αυτός όμως τζίφος. Για το νησί της, ούτε λόγος. Ούτε οι κότες δεν είχαν ακόμα σηκωθεί στην Κύπρο στις 4 τοπική ώρα. Δύσκολη γενικότερα η Κυριακή που τους βρίσκει όλους ξαπλωμένους από νωρίς.

Τεράστιο λάθος αν έγραφε κάτι στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Υποτίθεται πως σπούδαζε ακόμα στο Λονδίνο, όχι ότι έψαχνε για δουλειά. Ελάχιστοι γνώριζαν πως απλά καθόταν τους τελευταίους 6 μήνες. Σε όλους έλεγε πως τελείωνε τις εργασίες της που τελειωμό δεν είχαν.

Ενώ ακουγόταν το “The world is mine”, χτένιζε το προφίλ των φίλων της. Παρατηρούσε αν είχαν κάποια πρόσφατη δραστηριότητα μήπως μπορέσει και τους μιλήσει. Ο φωσφορίζων ηλεκτρονικός εγκέφαλος πρόβαλε δεκάδες φωτογραφίες από στιγμές της ζωής τους. Σκορπισμένοι στις ευρωπαϊκές πρωτεύουσες, είτε ως εργαζόμενοι είτε ως φοιτητές, της χαμογελούσαν φαρδιά πλατιά. Θα ήθελε να γινόταν ήρωας των κόμιξ εκείνη τη στιγμή. Να ανοίξει μία τρύπα και να χωθεί μέσα σε όλες. Να βρεθεί μαζί τους και για να απολαύσει την επιτυχία της. Να δει τι κάνουμε πέρα από τα χαζοχαμόγελα και τα παραπλανητικά αποσπάσματα από την ζωή τους. Δυστυχώς όσο και αν είχε αναπτυχθεί η τεχνολογία η ίδια δεν μπορούσε να διακτινιστεί. Αφηρημένη κοίταξε την ώρα στην οθόνη. Είχαν κιόλας περάσει είκοσι λεπτά από την αρχική έκρηξη.

Το μυαλό της πήγε από τα ηλεκτρονικά στα πιο χειροπιαστά. Σκέφτηκε να χτυπήσει κάποιο δωμάτιο δίπλα της. Τι διάολο! Κάποιος θα το ξενοχτούσε απόψε. Κάποιος θα «καιγόταν», βλέποντας επεισόδια κάποιας αμερικάνικης σειράς. Ντράπηκε όμως και η αρχική της σκέψη υποχώρησε. Αυτά παθαίνεις όταν δεν έχεις γνωρίσει άνθρωπο στην εστία. Έπρεπε τόσον καιρό να χτυπήσει καμιά πόρτα στα γύρω δωμάτια. Αυτή η Κινέζα στο διπλανό δωμάτιο όλο κάτι προσπαθούσε να της φελλίσει μόλις τη συναντούσε. Έχανε όμως τα λόγια της και απλά χαμογελούσε.

Αφού δεν έβρισκε κανέναν αποφάσισε να βγει έξω. Να περπατήσει με τις σκέψεις της για όσο θελήσει. Είναι οι στιγμές που σκέφτεσαι πως η ζωή σου ανήκει. Ή πιο προσγειωμένα πως εκρήγνυται ξαφνικά και λυτρωτικά μπροστά σου. Έστω και τώρα μέσα στη μαύρη νύχτα. Ξεκίνησε να ετοιμάζεται. Άνοιξε την ντουλάπα κοιτάζοντας τα δεκάδες ρούχα της. Αφού τα ανακάτεψε όλα, το μάτι της έπεσε σε κάτι γαλανόλευκο στο πίσω μέρος ενός συρταριού. Ήταν μία μπλουζά του Απόλλωνα Λεμεσού, της ομάδας της πόλης της. Την είχε ξεχάσει κάποιος φίλος μετά από κάποιο ματς του κυπριακού πρωταθλήματος. Αποφάσισε να τη φορέσει. Αν και είχε να δει παιχνίδι του από μαθήτριά κάτι την έσπρωξε να την βάλει. Ήταν μόδα να φοράς αθλητικές φανέλες. Πολύς κόσμος σε in στέκια φόραγε τις μπάσκετικές κοντομάνικες. Έτσι μάλιστα γαλάζια που ήταν θα ταίριαζε με τα μάτια της, οπότε διπλό το καλό. Κατά βάθος ήθελε να έχει κάποιο διακριτικό γνώρισμα

σε μία αποστειρωμένη μητρόπολη. (Να φαίνεται πως είναι Απολλωνίστρια στο αχανές Λονδίνο). Τι στο καλό, τόσο Κύπριοι, τόσο καλαμαράδες στην πόλη, κάποιον θα πετύχαινε. Κάποιος μπουζουκόβιος ξενύχτης θα την πρόσεχε. Αν είχε όρεξη θα την άκουγε λέγοντας μετά τα δικά του. Ας ήταν και Λευκωσιάτης, πρωτευουσιάνος βούτυρος. Άντε και της αντίπαλης ομάδας της πόλης, ένας παλιοΑΕΛίστας. Αρκεί να αντάλλασαν μία κουβέντα, ένα πείραγμα με κάποιον που θα την καταλάβαινε.

Είχε μεγάλη όρεξη καθώς έκλεινε την πόρτα. Το αποφάσισε. Θα έκανε τρελά πράγματα στο δρόμο. Θα χαιρέταγε τον πρώτο περαστικό. Θα κέρναγε τον πρώτο στην pub που θα βρισκόταν. Έβαλε σε εφαρμογή το σχέδιό της από τους διαδρόμους της εστίας. Ο πρώτος μόλις ξεπρόβαλε μερικά δωμάτια μακρύτερα. Ήταν ένας μελαμψός άραβας, ένας μπουλούκος με πιτζάμες συνταξιούχου. Τον χαιρέτησε με μία εγκάρδια καλημέρα. Αυτός της απάντησε με ένα μουγκρητό. Τα προεόρτια της γιορτής μπορεί να έληξαν άδοξα αλλά αυτή του τσίμπισε το μάγουλο. Ο άραβας ντράπηκε αν κατάλαβε ότι έγι-νε στο ζύβνιο του.

Πέρασε την εξώπορτα από το οίκημα της εστίας. Βλέποντας το σκοτάδι να απλώνεται στον, καταπράσινο την ημέρα, κήπο ξανασκέφτηκε να τηλεφωνήσει στον Tim. Δίστασε σκεπτόμενη πάλι την κούρασή του και αποφάσισε να κάνει για λίγο ακόμα υπομονή. Είχε κάνει άλλωστε πολύ μέχρι τώρα. Λίγες ώρες παραπάνω δεν ήταν κάτι τρομερό. Πρωί-πρωί θα πήγαινε σπίτι του και θα το ανακοίνωνε η ίδια.

Ο νους της, καθώς ξεκίναγε το περπάτημα έφυγε μακριά. Στους δικούς, της, στην Πιτσιλιά. Είχαν φύγει μετά τη σύνταξη για ανάπαυση και καθαρό αέρα από την πόλη της Λεμεσού. Εκεί θα πήγαινε με τον Άγγλο φίλο της όταν κατέβαιναν στην Κύπρο. Ήθελε επειγόντως να δει το νησί της. «Άντε κουμπάρε», της έλεγε πειράζοντάς την. Ο Άγγλος ήθελε να δει τι είναι η Κύπρος πέρα από ήλιο, θάλασσα και clubbing στην Αγία Νάπα. Και ποια είναι η ταυτότητα των κατοίκων. Γνώριζε πως μιλάνε ελληνικά, τραγουδάνε ελληνικά τραγούδια και θεωρούν την αρχαιότητα δικιά τους. Τι διαφορετικό έχουν από την Ελλάδα; Από συμφοιτητές που όχι μόνο δεν έκαναν παρέα αλλά αισθάνονταν περίεργα με την παρουσία τους. Όλα αυτά δεν μπορούσε να καταλάβει ξεκάθαρα από την ίδια. Ήταν αδύνατο να του λύσει αυτό το γρίφο από μόνη της. Ίσα-ίσα που πολλές φορές τον μπερδευε η συμπεριφορά της. Από τη μία η σχολαστική προσοχή στην εμφάνιση, οι προχωρημένες αντιλήψεις σε πολλά θέματα. Από την άλλη κάποιες ανεξήγητες εμμονές. Κάποια πράγματα που μύριζαν ναφθαλίνη για έναν άνθρωπο του κόσμου. Να, όπως οι συνεχείς συναθροίσεις με τους συμπατριώτες της. Λες και δεν υπήρχαν άλλοι στα εκατομμύρια του Λονδίνου! Αλλά και κάτι τελευταία που του έκανε εντύπωση. Η αλλαγή του κρεβατιού στο σπίτι του. «Πρέπει να βλέπει στην ανατολή» τον είχε σχεδόν μαλώσει αλλάζοντας τη φορά του. Είχε ξαφνιστεί εκείνη τη μέρα από την συμπεριφορά της. Δεν της είχε πειράξει

πράγματα. Ήθελε να κάνει το ίδιο και αυτή. Η Ραφαέλα του μίλησε γιατί είναι τόσο σημαντικό για αυτήν. Και πως έτσι είναι η κυπριακή κοινωνία. Το σπίτι της μπορεί να έχει πισίνα αλλά αυτοί θα κοιμόντουσαν στο διπλό κρεβάτι, δείγμα της παλιάς κυπριακής φιλοξενίας. Θα το έβλεπε και αυτός όταν κατέβαινε κάτω.

Γενικά ο Tim θεωρούσε την όλη κατάσταση άκρως σουρεαλιστική και ξέσπαγε πάντα σε γέλια. Όλο αυτό το υβρίδιο αγγλικού προαστίου με ήθη της ελληνικής επαρχίας του '50 –έτσι είχε χαρακτηρίσει τη χώρα της– ήταν πραγματικά μοναδικό. Εικόνες που δεν εξηγούνταν απλά. Να απολαμβάνουν τα τάπερ της μητέρας-πατρίδας ενώ θα πηγαίνανε στα πιο ακριβά club του Λονδίνου ήταν κάτι το αχαρακτήριστο. Ένα άλλο περίεργο ήταν με τα ονόματα. Η χρήση των υποκοριστικών σε ενήλικες ανθρώπους τον είχε ξαφνιάσει ευχάριστα. Του φαινόταν αστείο πως ο παππούς της να είναι 93 χρονών και να ονομάζεται... Μιχαλάκης. Άκου Μιχαλάκης! Άσε με τον εθνικό ποιητή της Κύπρου. Στις πηγές αναφερόταν ως... Κωστάκης αντί για Κώστας Μόντης. Ένα τέτοιο πρόσωπο θα είχε το λιγότερο τον τίτλο του sir στην Αγγλία. Σε καμία περίπτωση υποκοριστικό σαν να είναι το μικρό ανηψούδι της Ραφαέλας.

Το μυστήριο με τα ονόματα συνεχιζόταν και στις μικρότερες ηλικίες. Όσους του γνώριζε από το νησί είχαν το ίδιο όνομα και επίθετο. Ανδρέας Ανδρέου, Πολύβιος Πολυβίου και πάει λέγοντας. Στην αρχή θεωρούσε πως έχουν συνεννοηθεί για να του κάνουν πλάκα. Είδε όμως πως το αστείο δεν φανερωνόταν και κατάλαβε ότι ήταν κάτι το φυσιολογικό.

Ως άνθρωπος της τέχνης την απολάμβανε αυτή τη λόξα με τα ονόματα. Από μικρός ασχολιόταν με το σινεμά κάνοντας ταινίες μικρού μήκους. Πτυχιούχος πλέον σκηνοθεσίας δούλευε σε ένα μεγάλο στούντιο αυτή την εποχή. Ήταν βοηθός σκηνοθέτη, σε μία σειρά εποχής της HBO. Θέμα της ο βομβαρδισμός του Λονδίνου στον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο. Μία μεγάλη υπερπαραγωγή με θέμα τον έρωτα δύο νέων ανθρώπων μέσα στα καταφύγια. Πρωταγωνιστές δύο νεαροί Άγγλοι που έχουν χάσει τα σπίτια τους στην συνοικία του Ηστ Εντ αλλά ο έρωτας είναι το μόνο που τους κρατάει ζωντανούς. Αυτό που σε πείσμα ανθίζει πάντα δίπλα σε ερείπια και συντρίμια.

Συνέχισε να περπατάει στο campus ενώ η πρωινή ψύχρα δεν την ενοχλούσε καθόλου. Σκεφτόταν τις συναντήσεις τους. Πολλές φορές ένιωθε το ίδιο συναίσθημα με τους πρωταγωνιστές της σειράς. Πως στην δύσκολη κατάσταση κρατιόταν από αυτόν. Η γνωριμία τους την είχε επηρεάσει καταλυτικά. Ήταν ένα σοκ για την μέχρι τώρα ανέμελη πορεία της ζωής της. Τον πέτυχε ακριβώς στην ηλικία που αρχίζεις να συνειδητοποιείς πράγματα και κατστάσεις. Τα 25 είναι ένα σταυροδρόμι, κομβικό σημείο για το μετά.

Η Ραφαέλα ήταν το κλασσικό κυπριακό μεσοαστάκι των ανέμελων '00s. Γαλουχημένο από τα γεννοφάσγια της με τη διαχρονική pop κουλτούρα, είχε περάσει από όλες τις εκφάνσεις της. Από τις spice girls μέχρι την Madonna

και την lady Gaga να κοσμούν το δωμάτιό της. Φυσικά πάντα με σχολαστική προσοχή στην εμφάνιση, αφιερώνοντας ώρες ωρών σε καθρέφτες και καθρεφτάκια. Ομορφοδούλα κατά Σκιαθίτη. Μέρος των γυναικών που λένε πως βάζουν κάτι πρόχειρο και ντύνονται λες και βγήκαν από το εξώφυλλο του Madame Figaro. Του πρότυπου Γαλλικού μάλιστα όχι των ανατυπώσεων. Μέρος ενός κόσμου που θεωρούσε πως η διαρκής ευμάρεια είχε φέρει το Club 22 στην Μακαρίου και το SOHO στην Φανερωμένη.

Οι γονείς φόρτωναν τα παιδιά με πάμπολλες απογευματινές δραστηριότητες για να διευρύνουν γνώσεις και δεξιότητες. Για να είναι σε όλα τέλεια και να γίνουν καλύτεροι από αυτούς. Πιο επιτυχημένοι και ευκατάστατοι. Δεν ξέρω πού έφτανε ο παραλογισμός τους αλλά είχαν μεγάλα σχέδια για αυτά. Να έχουν ένα σπίτι κάθε μέρα και να αλλάζουν αμάξι αναλόγως τη διάθεση.

Έλα όμως που ο αυτόματος πιλότος της οικονομικής ανέλιξης κάποια στιγμή θα σταμάταγε. Αιτία η ξαφνική κρίση τραπεζών. Ένα σοκ για όλους όπως και για την οικογένειά της. Ο πατέρας της έχασε μεγάλο μέρος των καταθέσεών τους από το κούρεμα των κυπριακών τραπεζών. Τα σχέδια της οικογένειας απότομα άλλαξαν. Τελικά τα πέντε αυτοκίνητα δεν θα γίνονταν περισσότερα. Και η Ραφαέλα έπρεπε να κοιτάξει για δουλειά, να δει σοβαρά τι θα κάνει. Ας είχε τα προσόντα αυτό ήταν πλέον δύσκολο. Γιατί μπορεί να υπήρχαν πολλοί τέλειοι και οι θέσεις απελπιστικά λίγες.

Αυτό είχε να κάνει και η ίδια. Κόσμο πήγε να γνωρίσει. Τον ξεχώρισε αμέσως από πολύ κόσμο. Της έκανε εντύπωση από την αρχή που τον είδε να κοιτάει τα εκθέματα. Τα κοίταζε αληθινά όχι όπως αυτή. Ρούφαγε κάθε λεπτομέρεια. Ήταν ένας ψηλός, ξανθός σγουρομάλλης. Σχεδόν εξωτικός για τον «μελαχρινό Νότο». Με πρόσχημα έναν μοντέρνο πίνακα του έπιασε την κουβέντα. Της συστήθηκε ως Tim από το Timothy. Ξεκίνησαν να λένε για ζωγραφική αλλά η κουβέντα ξέφευγε. Η συζήτηση γρήγορα μεταφέρθηκε κυριολεκτικά και μεταφορικά αλλού. Από την έκθεση βρέθηκαν να περπατάνε στο γειτονικό πάρκο και να αναλύουν τα πάντα. Της άρεσε που μίλαγε άνετα για τον εαυτό του. Ένας 30αρης αντικομφορμιστής που διάβαζε ότι κουβιόταν. Ρεμάλι στα νιάτα του αλλά τώρα έβρισκε πράγματα για να ξεδίνει. Είχε περάσει το στάδιο πίνω χόρτα, τον Τάμεση και τους παραποτάμους του. Απολάμβανε πλέον, μακριά από καταχρήσεις, τα απλά πράγματα στην ζωή. Όπως το να πίνει μία μπύρα γουλιά-γουλιά ή να διακωμωδεί παλιές αγγλικές σειρές με κάποιους μυστήριους φίλους του. Κάποιοι που δεν πολυμίλαγαν και την εξέταζαν εξονυχιστικά. Μία παρέα που φαινόταν πως είχε αγριέψει από το πολύ διάβασμα. Οι συζητήσεις τους ήταν βαρετές και δυσνόητες. Εκείνη τις άκουγε περίεργα. Πολλές φορές με ένα δέος για τις γνώσεις τους, το οποίο δεν το 'δειχνε. Οι δικές της ήταν εντελώς διαφορετικές. Θέματα τετριμένα όπως γκόμενοι, καινούργια μαγαζιά και ζώδια. Ο κάθε τομέας συζητιόνταν με σχολαστική λεπτομέρεια. Από τα δικά τους γρι δεν

γνώριζε. Της έδινε λοιπόν στα νεύρα που δεν μπορούσε να ακολουθήσει τη συνομιλία. Δεν μπορούσε να το δεχτεί αφού αυτή ήταν πάντα και σε όλα μέσα. Αγριεμένη, νοσταλγούσε ένα πρόσωπο από τα περασμένα. Έναν συμμαθητή που σίγουρα θα μπορούσε να τους αντιμετωπίσει.

Το Τιμ είχε όμως και αυτός τα δικά του κωλύματα. Εκεί που αυτός δεν έβγαζε άχνα ήταν στις συνάξεις των Κυπραίων. Η Ραφαέλα τον έφερε μαζί της αρχικά για να του γνωρίσει τους φίλους της. Μετά ερχόταν από μόνος του σε αυτές. Ο Εγγλέζος απολάμβανε την ατμόσφαιρα που επικρατούσε σε τέτοιες συνανηροίσεις. Ιδιαίτερα αν είχαν φαγητό. Παιδί χωρισμένων γονέων δεν είχε ζήσει ποτέ το οικογενειακό τραπέζι. Η μητέρα του βρισκόταν από καιρό στην Ολλανδία και ο πατέρας του χαμένος στην κεντρική Αγγλία. Η μόνη επαφή μαζί τους ήταν κάποια λεφτά στο λογαριασμό του κάθε μήνα. Άλλα πράγματα όμως του έλειπαν. Ήταν αυτές οι συνάξεις που περιείχαν εικόνες που δεν είχε βιώσει. Διαδραματίζονταν συχνά –για ψύλλου πήδημα– και είχαν τα πάντα. Μπόλικο φαί, τραγούδι και τσακωμό για τα πάντα. Από τα αθλητικά και τις ομάδες μέχρι τους celebrities και τις τοπικές στάρλετ. Σε κάθε γιορτή υπήρχε μία σταδιακή απογείωση των συνδαιτυμόνων. Μία διαρκής επιβεβαίωση πως η χώρα είχε κάποτε –αν όχι ακόμα– θεό τον Διόνυσο.

Οι ζειμπεκιές έδιναν και έπαιρναν αυτές τις ώρες. Ο χορός που ο χορευτής βγάζει με κινήσεις αυτά που δεν μπορεί να πει με λόγια. Παρατηρούσε διακριτικά τα τεκταινόμενα ενώ χτύπαγε και αυτός παλαμάκια. Ρώτησε για τους στίχους των τραγουδιών. Έμαθε πως τα πιο πολλά μιλούσαν για φτώχεια και προσφυγιά. Για καιρούς περασμένους και κοινωνίες άδικες. Έβλεπε πως όλο αυτό δεν κολλούσε σε ένα πάρτι που χαλιόντουσαν λεφτά με την σέσουλα. Καταλάβαινε όμως από το πάθος που χορεύονταν ότι το πράγμα είχε τεράστια κεκτημένη ταχύτητα. Πως ήταν μία τελετή που είχε περάσει από τους πατεράδες στα παιδιά. Και τώρα που οι πρεσβύτεροι έλειπαν, οι νέοι έπαιρναν τις θέσεις τους σε αυτό το παμπάλαιο δρώμενο.

Μία παράσταση παιζόταν μπροστά στα μάτια του. Ψήγμα από κάτι παλιό και μεγάλο. Κάτι που διατηρούνταν σε πείσμα χώρου και χρόνου. Έστω και αν δευτερεύουσες συνθήκες το είχαν επικαλύψει. Γιατί μπορεί η βότκα grey goose να είχε αντικαταστήσει την παραδοσιακή ζιβανία, τα παιδάκια να λέγονταν πλέον finger-food κάτι όμως σίγκλαγε τους οικοδεσπότες. Η ύπαρξη των άλλων, ξένων όπως και αυτός, βελτίωνε τα γεύματα και τους έδινε άλλη δύναμη. Στο τέλος πάντα θα κατέληγαν είτε με τους κύκλειους βαλκάνιους χορούς είτε με χέρια σηκωμένα στον αέρα από το κέφι. Το μεσογενειακό ταμπεραμέντο στην κορυφή του.

Προσπαθούσε να τους φανταστεί ως άτομα στην καινούργια σειρά που γυριζόταν. Τι θα έκαναν οι Έλληνες της Κύπρου αν βρίσκονταν στα καταφύγια στην θέση των Εγγλέζων; Σίγουρα δεν θα έφτιαχναν τσάι και άλλα ροφήματα. Μεσ τα υποτυπώδη μέσα που διέθεταν θα ετοιμάζαν τραπέζι ενώ οι βόμβες θα έπεφταν γύρω τους. Για χορό ούτε λόγος λόγω στενότητας χώρου.

Αν είχε μεγάλη διάρκεια ο συναγερμός, τράπουλες θα έβγαιναν από παντού και θα ακολουθούσε η καθιερωμένη πιλότα.

Ο καιρός πέραγε ευχάριστα και η ζωή έτρεχε ασυγκράτητα. Η σχέση τους βελτιωνόταν και μαζί οι χαρακτήρες και των δύο. Βρισκόντουσαν κάθε μέρα μετά το πέρας των γυρισμάτων. Αυτή έφτανε απογοητευμένη αφού οι συνεντεύξεις για δουλειά δεν είχαν συνήθως αίσιο αποτέλεσμα. Αυτός ερχόταν κουρασμένος μετά από μία εξαντλητική μέρα στα γυρίσματα. Δεν το έβαζε όμως κάτω. Αν και ξεθεωμένος προσπαθούσε να της λείι τα πάντα. Για την υπόθεση της σειράς, για το πώς κύλησε η μέρα στα στούντιο. Παρά την κούραση κατάφερε να είναι πάντα πνευματώδης. Το αστείο με τα πρώτα τρία γράμματα του ονόματός της, ίδια με το ακρωνύμιο της βρετανικής αεροπορίας, έσπαγε κάθε ίχνος απαισιοδοξίας. «Ραφ-ραφ» γαύγιζε, παριστάνοντας τον σκύλο που γλύφει το αφεντικό του. Χοροπήδαγε και την φίλαγε παντού. Εκείνη γέλαγε σαν νήπιο με τα καμώματά του. Χαλάρωνε, με τον φόβο της ανεργίας να απομακρύνεται πρόσκαιρα από το μυαλό της. Στις μέρες της κρίσης η μη εύρεση εργασίας έφερε και άλλα βάρη πέρα από τα οικονομικά.

Οι καινούργιοι άνεργοι δεν ήταν όπως οι παλιοί ανειδίκευτοι εργάτες. Δεν υπήρχε το «αν δεν βρω αύριο δουλειά θα βρω μεθαύριο». Ούτε ο φτωχός πλην τίμιος είχε πλέον κάποια αξία. Οι εικόνες μάλιστα που ο οικοδόμος σφύριζε ενώ πήγαινε στην δουλειά του έμοιαζαν απελπιστικά εκτός εποχής. Οι σημερινοί πτυχιούχοι ήταν πλημμυρισμένοι με ενοχές για την αμφισβητούμενη αξία τους. Μπερδεμένοι και φορτωμένοι με ψυχοσυναισθηματικά βάρη για τη μη εύρεση εργασίας. Για μία γενιά που είχε τα πάντα αυτονόητα η αλλαγή την είχε τσακίσει. Ακόμα και αν έβρισκε κάτι, η ανακούφιση δεν ήταν κάτι το εύκολο. Η λύση δεν θα ερχόταν όπως στις παλιές ελληνικές ταινίες, τότε που το άνοιγμα της λάμπας φώτιζε όλο το δωμάτιο.

Οι καιροί ήταν πολύ αγχωμένοι και για ψυχική ηρεμία. Η κάθε μέρα πέραγε αργά και βασανιστικά. Το να κοιτάς από τη μία το ταβάνι και από την άλλη «τις εγώ περνάω καλύτερα» φωτογραφίες των φίλων σου δύσκολα χωνευόταν. Σε τρέλαινε αυτό το πράγμα και ένα «τι δεν κάνω καλά» πλανιόταν στον αέρα. Οι νέοι είχαν πάρει τα όρη και τα βουνά για δουλειά. Δεν τους χωρούσε ο τόπος. Και οι πατεράδες κάθονταν στα μεγάλα σπίτια, πληρώνοντας τον αδόξαστο σε φόρους και εισφορές, καμαρώνοντας σαν γύφτικο σκεπάρι. Και πόσο να καμαρώνεις για πράγματα αντί για τον ίδιο σου τον εαυτό. Τότε ήταν που κάτι μαγικό συνέβαινε. Όσο πιο μεγάλο ήταν το σπίτι τόσο πιο μικρός ένιωθε ο ιδιοκτήτης. «Τόσος ήταν» που έλεγε και ο ποιητής.

Και στο νησί παρά τις διαρροές εργαζομένων μία από τα ίδια. Η ανεργία των νέων τεράστια. Για δουλειές του ποδαριού ούτε λόγος. Υποτιμητικό για τον μέσο Κύπριο πόσο μάλλον για την Ραφαέλα. Ευτυχώς όλα αυτά τα έσβησε μεμιάς η παρουσία του Tim. Η ενέργειά του της έδινε κουράγιο πως

η κατάσταση θα αλλάξει. «Δεν μας κάψαν και τα σπίτια» την καθησυχάζει υπενθυμίζοντας της το σενάριο της σειράς που σκηνοθετούσε.

Μετά το τέλος του χθεσινού επεισοδίου, είχε έρθει διπλά χαρούμενος στο ραντεβού. Αιτία το θέμα του πρωινού γυρίσματος. Μίλαγε για τους Έλληνες και την παρουσία τους στον πόλεμο. Της διηγήθηκε επακριβώς τη σκηνή που ακούγεται από το ραδιόφωνο στα καταφύγια του Λονδίνου. Μέσα στις βόμβες που σφυρίζουν και σε πρόσωπα γεμάτα φόβο, λόγια βάλσαμο φωτίζουν πρόσωπα θλιμμένα. Είναι το αισιόδοξο μήνυμα πως το μέτωπο στην Αλβανία αντέχει. Και όχι μόνο αυτό αλλά πως οι Έλληνες ετοιμάζουν αντεπίθεση έναντι των Ιταλών. Ήταν η πρώτη νίκη των Συμμάχων σε μία διαρκή επέλαση του άξονα. "It all began, as usual, with the Greeks" πετάει την ατάκα ένας ηθοποιός, παλιά καραβάνα του BBC. Υποδυόταν στη σειρά έναν παλαίμαχο ναυτικό με το γνωστό βρετανικό φλεγματικό χιούμορ.

Εκείνη αισθάνθηκε περήφανη για την όλη περιγραφή του σκηνικού. Είχε και οικογενειακή εμπειρία στο γεγονός. Του μίλησε με τη σειρά της για τους χιλιάδες των Κυπρίων που βρέθηκαν με τη μεριά των Άγγλων αλλά και των Ελλήνων στα μέτωπα του πολέμου. Ο παππούς Μιχαλάκης, που τόσο κορόιδευε, ήταν ένας από αυτούς. Εθελοντής της Αυτοκρατορίας και μαχητής της ερήμου στο πλευρό του στρατηγού Μοντγκόμερι. «Στην 8^η στρατιά; Ο Μιχαλάκης;» την ρώτησε με έκδηλο θαυμασμό. Εκείνος δεν είχε τέτοιες προγονικές αναφορές. Ούτε καν είχε φάξει να βρει από πού καταγόταν, τι είχαν κάνει τα παππούδια του στον Β' Παγκόσμιο πόλεμο. Μεγαλωμένος στην Αγγλική πρωτεύουσα, οι μνήμες του έφταναν σε κάποια μαγαζιά που πήγαινε παλαιότερα και τώρα είχαν κλείσει. Την άκουγε προσεκτικά να του λέει δικά της πράγματα. Το ήξερε πως προσπαθούσε να του πει σάτρα-πάτρα ότι θυμόταν και το απολάμβανε διπλά.

Δεν άντεξε μετά την κοινή αναφορά της σε Έλληνες και Κύπριους και έθεσε το ερώτημα. «Τι σχέση έχετε με την Ελλάδα; Αφού δεν τους χωνεύετε τους Έλληνες στις παρέες σας;» την αιφνιδίασε. «Άλλο κράτος είσαστε εσείς, άλλο αυτοί. Από το '60 εδώ στο Λονδίνο μάλιστα. Εδώ εμείς με τη Σκωτία παρά λίγο να χωρίζαμε τα χωράφια μας. Άσε με τους Ιρλανδούς. Βγάζουν σπυράκια μόλις μας ακούνε. Εσείς γιατί τόσο εμμονή». Η ερώτηση περιείχε ένα αυτοκρατορικό obsessed το από το Λονδίνο μέχρι την Κορνουάλη. Η Ραφαέλα πήρε την πάσα που ήθελε. Έκανε αντεπίθεση μπαίνοντας στα δικά του χωράφια. Συγκεκριμένα στον κινηματογράφο. Του ανέφερε μία από τις αγαπημένες του ταινίες. Την «εξαφάνιση της κυρίας» του Χίτσκοκ, την τελευταία που γύρισε στην Αγγλία. Συγκεκριμένα εστίασε στους δύο τυπικούς Άγγλους που βρίσκονται στο τραίνο και δεν τους νοιάζει τίποτα άλλο παρά να προλάβουν να φτάσουν στον αγώνα κρίκετ. Ο κόσμος στο τραίνο χάνεται κυριολεκτικά και μεταφορικά αλλά αυτοί το χαβά τους. Κάπως έτσι είναι η κατάσταση η δικιά μας. Προβληματίστηκε από τα λόγια της. Στη συνέχεια δεν έβρισκε κάτι άλλο βαρύγδουπο και αποφάσισε να του μιλήσει απλά. Του

εξήγησε πως πάντα η Κύπρος ήθελε την Ελλάδα όπως θέλει αυτός την ίδια. Όπως την θέλουν οι τουρίστες το καλοκαίρι και οι επενδυτές τη δημόσια περιουσία της. Τον παρακάλεσε να μην την ρωτάει άλλα γιατί απλά δεν ξέρει. Χάρηκε για την ειλικρίνειά της και την αγκάλιασε σφιχτά.

Κάτι είχε καταλάβει και αυτός από τα βράδια της Γιουροβίζιον. Είχε βρεθεί με όλο το Κυπριακό φοιτηταριό του Λονδίνου να δούνε το ετήσιο πανηγυράκι του Μαΐου. Η βραδιά είχε τον καθιερωμένο χαβαλέ και έφτανε προς το τέλος της. Σειρά είχαν οι βαθμολογίες. Το ενδιαφέρον σιγά-σιγά ανέβαινε. Μα στα αποτελέσματα κάτι παράξενο διαδραματιζόταν μπροστά στα μάτια του. Ασυναίσθητα οι κουμπάροι πανηγύριζαν πιο πολύ για την Ελληνική συμμετοχή, που είχε καλό πλασάρισμα, παρά για την Κυπριακή. Η ζωντανή σύνδεση με τη Λευκωσία εξήγησε τα πρότερα αυθόρμητα επιφωνήματα. Τότε το ενδιαφέρον των πάντων έπεσε μονομιάς. Όλοι ήξεραν με βεβαιότητα τα αποτελέσματα εκτός από αυτόν. Το δωδεκάρι θα πήγαινε στην Ελλάδα βρέξει χιονίσει. Και αυτό φυσικά έγινε, προβληματίζοντάς τον για το αδιάβλητο της ψηφοφορίας.

Είχε φτάσει στα γήπεδα του πανεπιστημίου. Το γήπεδο του ράγκμπι ποτιζόταν μετά το Κυριακάτικο παιχνίδι. Πολλές σκέψεις πέραναγαν από το μυαλό της αλλά μία παρέμενε κυρίαρχη. Έπρεπε να ετοιμάσει το ταξίδι τους στο νησί όσο καλύτερα μπορούσε. Να του παρουσιάσει την Κύπρο όπως πραγματικά είναι. Όταν έρχεται κάποιος ξένος θέλεις να του δείξεις πως ξέρεις το μέρος. Πως είσαι ντόπιος. Αν μπορείς, να σε χαιρετάνε οι πάντες τόσο το καλύτερο. Και αυτή δεν ένιωθε τιποτα από αυτά. Στα μαγαζιά που θα τον πήγαινε είναι τα ίδια με την Αγγλία. Θα έβλεπαν πάνω κάτω και τους ίδιους ανθρώπους που θα είχαν κατέβει για τις διακοπές. Άσε που αυτή η τελετή με τα ποτά στα χέρια πλέον τον κούραζε. Του θύμιζε χρόνια που είχε ξεπεράσει.

Κάτι άλλο να του δείξει δεν πολυθυμόταν. Τόσα χρόνια έλειπε από το νησί. Από τα 18 της χρόνια σπούδαζε στην Αγγλία. Ενταγμένη πλέον στην Κυπριακή παροικία του Λονδίνου είχε το σνομπ αέρα της. Η μύτη σηκωνόταν και άλλο κάθε φορά που κατέβαινε στο νησί και αντιμετωπιζόταν ως Λονδρέζα. Αυτό συνέβαινε μόνο τις γιορτές και τα καλοκαίρια. Λίγος χρόνος για να χωθείς στην καθημερινότητα ενός τόπου. Αν δεν υπολογίσεις και τις μέρες που χανόταν στο Αιγαίο, η καθαρή περίοδος στο νησί ήταν πολύ περιορισμένη.

Παρόλα αυτά είχε αρχίσει να βάζει σε μία σειρά τα λιγοστά που ήξερε. Προσπαθούσε να θυμηθεί όσο βαρετά πράγματα άκουγε στα τραπέζια της οικογένειας. Τις διηγήσεις των μεγαλύτερων που λέγονταν και ξαναλέγονταν χωρίς καμία κούραση. Για τον αγώνα του '55, την εισβολή, τα χωριά που χάθηκαν και τους αγνοούμενους που δεν βρέθηκαν. Και μόνο αυτά ήταν πολλά αλλά χρειαζόταν να τα ψάξει καλύτερα. Κάποιος έπρεπε να την συμβουλευσει...

ΜΕΛΕΤΕΣ

ΑΝΤΙΛΑΜΒΑΝΟΜΕΘΑ ΤΟ ΔΙΑΠΡΑΤΤΟΜΕΝΟΝ ΕΓΚΛΗΜΑ
ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΗΣ;

Εἰς τὴν μελέτην *Πολιτιστικὴ Ἱστορία τῆς Ἀρχαίας Ἑλλάδος* τοῦ Αὐστριακοῦ Γλωσσολόγου Egon Friedell, τὴν ὁποίαν ἐξέδωσε τὸ 1938, ἀναφερόμενος εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Γλῶσσαν θεωρεῖ οὗτος ὡς ἐν τῶν βασιικωτέρων στοιχείων, τὰ ὁποῖα καθιστῶσι τὴν Ἑλληνικὴν Γλῶσσαν τὴν μουσικωτέραν ὄλων τῶν ἄλλων γλωσσῶν, «τὸν πλοῦτόν της εἰς εὔηχα φωνήεντα καὶ διφθόγγους, ὡς ἐπίσης καὶ εἰς τὴν ὠραίαν ἐναλλαγὴν εἰς τὸν τονισμόν τῶν λέξεων (οὐσιαστικῶν καὶ ἐπιθέτων) ἀναλόγως τῶν μακρῶν καὶ βραχέων φωνήεντων καὶ διφθόγγων» κατὰ τὴν κλίσιν τῶν διαφόρων πτώσεων (Δευτέρα Κλίσις).

Καμμία ἄλλη γλῶσσα, ἐξ ὅσων γνωρίζω, προσφέρει εἰς τὴν ἀκοὴν αὐτὴν τὴν ὠραιότατην μουσικὴν διακύμανσιν διὰ τῆς ἐναλλαγῆς εἰς τὸν τονισμόν τῶν λέξεων, τὴν ὁποίαν ἔχει μόνη ἡ Ἑλληνικὴ Γλῶσσα. Ὁ γραμματικὸς κανὼν εἶναι ἀπλούστατος: «Τὰ τονιζόμενα εἰς τὴν προπαραλήγουσαν οὐσιαστικὰ καὶ ἐπίθετα, ὅταν κλινόμενα ἔχουσι τὴν λήγουσάν των μακράν, τότε τονίζεται ἡ παραλήγουσά των», (π.χ. ὁ ἄνθρωπος, τοῦ ἀνθρώπου, ὁ τιμώμενος τοῦ τιμωμένου κτλ.).

Οὔτε ἡ Ἀγγλική, Γαλλικὴ, Ἰταλική, Γερμανικὴ κτλ. γλῶσσαι ἔχουσι αὐτὸ τὸ μουσικὸν γλωσσικὸν προτέρημα. Ὡς γνωστόν, εἰς τὰς ἀνωτέρω γλώσσας ἀνεξαρτήτως πτώσεως, ὁ τονισμὸς παραμένει ὁ ἴδιος, πρᾶγμα που στερεῖ εἰς τὰς ἐκφραζόμενας λέξεις τὴν μουσικότητά των ἐκ τῆς διακυμάνσεως τοῦ τονισμοῦ εἰς τὰ οὐσιαστικὰ καὶ ἐπίθετα ἀναλόγως τῆς πτώσεώς των. Π.χ. Ἀγγλ. *pottery*, *lenient*, Γαλλ. ὁ τονισμὸς πάντοτε εἰς τὴν λήγουσαν: *admiration*, *artificiel*, Γερμ. *Einkäufer*, *billige(r)* κτλ. Εἰς τὰς γλώσσας αὐτὰς ὅλαι αἱ πτώσεις εἶναι αἱ ἴδιαι καὶ ὁ τονισμὸς των ὁ ἴδιος. Ἄρα ἐλαττοῦται μεγάλως ἡ μελωδικὴ διακύμανσις κατὰ τὴν ὁμιλίαν, διότι ἐπικρατεῖ εἰς αὐτὰς ἡ πτωτικὴ μονοτονία.

Ὁ Αὐστριακὸς Γλωσσολόγος Egon Friedell ἐπεσήμανεν ἰδιαιτέρως τὸ σημεῖον αὐτὸ τῆς ἀνωτεροτητος τῆς Ἑλληνικῆς Γλῶσσης καὶ τῆς μελωδικότητος ταύτης. Ὁ γράφων παρομοιάζει τὸ μειονέκτημα αὐτὸ τῶν ξένων γλωσσῶν, ὡς ἐὰν νὰ ὁμιλῇ ἢ νὰ τραγουδᾷ κάποιος μονότονα ἄνευ ἐναλλαγῆς τῆς φωνῆς του, ἐνῶ οἱ Ἕλληνες ὁμιλοῦν, ἢ μᾶλλον ὠμίλουν μέχρι πρὸ ὀλίγων ἐτῶν, μὲ διακυμάνσεις εἰς τοὺς τόνους (φθόγγους) τῆς φωνῆς, πρᾶγμα ποῦ ἔδιδε μεγάλην μουσικότητα εἰς τὴν ὁμιλίαν των.

Δυστυχῶς, οἱ γλωσσικοὶ μοντερνισταὶ τῆς σήμερον, ἀντὶ νὰ φυλάττωσι ὡς κόρην ὀφθαλμοῦ τὸ μοναδικὸν αὐτὸ προτέρημα εἰς τὴν μελωδικότητα τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης ἐναντι τῶν ἄλλων γλωσσῶν, μὲ μεγάλην ἐπιπολαιότητα

προσπαθοῦσι πάσῃ θυσίᾳ νὰ τὸ καταργήσωσι μιμούμενοι τὰς ἄλλας ὀλιγώτερον μουσικὰς ἢ τελείως ἄνευ μουσικότητος γλώσσας, ἀντὶ νὰ συμβαίῃ τὸ ἀντίθετον, δηλ. οἱ ξένοι νὰ μᾶς ζηλεύωσι διὰ τὴν τελειότητα τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης μας καὶ νὰ θέλωσι νὰ μᾶς μιμηθῶσι ἀφοῦ εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ (ὡς καὶ εἰς ἄλλα) ὑστεροῦσιν αἰσθητῶς.

Διὰ νὰ ἀντιληφθῇ πλήρως ὁ ἀναγνώστης τὸ διαπραττόμενον γλωσσικὸν ἔγκλημα κατὰ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης παραθέτω κατωτέρω κάποια πολὺ τυχαῖα παραδείγματα:

- α) Ὅρθόν: ὁ κύριος, τοῦ κυρίου, τὸν κύριον, οἱ κύριοι, τῶν κυρίων, τοὺς κυρίους
- Νεόγλωσσοι: ὁ κύριος, τοῦ κύριου, τὸν κύριον, οἱ κύριοι, τῶν κύριων, τοὺς κύριους
- β) Ὅρθόν: πλοίαρχος, πλοίαρχου, πλοίαρχον, πλοίαρχοι, πλοίαρχων, πλοίαρχους
- Νεόγλωσσοι: πλοιαρχος, πλοιαρχου, πλοιαρχον, πλοιαρχοι, πλοιαρχων, πλοιαρχους
- γ) Ὅρθόν: ἀπόφοιτος, ἀποφοίτου, ἀπόφοιτον, ἀπόφοιτοι, ἀποφοίτων, ἀποφοίτους
- Νεόγλωσσοι: ἀπόφοιτος, ἀπόφοιτου, ἀπόφοιτον, ἀπόφοιτοι, ἀπόφοιτων, ἀπόφοιτους
- δ) Ὅρθόν: πολιτευόμενος, πολιτευομένου, πολιτευόμενον, πολιτευομένους
- Νεόγλωσσοι: πολιτευόμενος, πολιτευόμενου, πολιτευόμενον, πολιτευόμενους.

Ἡ κατάστασις αὕτη προέρχεται ἀπὸ τὴν αὐθαίρετον κατάργησιν ὑπὸ τῶν ἐκμοντεριστῶν τῆς γλώσσης τῶν βραχέων καὶ μακρῶν φωνηέντων. Δι' αὐτοὺς πρέπει ὅλα τα φωνήεντα νὰ εἶναι τώρα τὰ ἴδια! Τί νὰ σπαζοκεφαλιάζουσι! Ἔτσι τὰ φωνήεντα ω, η, αἱ δίφθογγοι ου, ει, ευ κ.ἄ. δὲν εἶναι πλέον δι' αὐτοὺς μακρὰ φωνήεντα, ἀλλὰ ἔγιναν ὅλα βραχέα! Ὅπως ἀκριβῶς εἶναι τά: ε, ο καὶ αἱ δίφθογγοι οι καὶ αι εἰς τὸ τέλος τῆς λέξεως. Ἐν ἄλλοις λόγοις ἢ γλώσσᾳ μας κατήνησε ἔν συνονθύλευμα φύρδην-μίγδην! Καὶ συμφώνως τοῦ ἀρχαίου ῥητοῦ: «Ἐνὸς κακοῦ δοθέντος μύρια ἔπονται!» Καὶ ἀφελῶς καὶ ἀσυλλογίστως σπεύδουσιν ὅλοι οἱ πεπλανημένοι καὶ μὲ πρωτοπόρους τοὺς πάντοτε «πρωτοτυποῦντας» δημοσιογράφους μας, ὅπως βοηθήσωσι διὰ τῶν Μέσων των, ἦτοι τοῦ Τύπου, τοῦ Ῥαδιοφώνου, τῆς Τηλεοράσεως καὶ παντὸς ἄλλου τρόπου εἰς τὴν ἐπικράτησιν καὶ αὐτοῦ τοῦ νέου γλωσσικοῦ ἐγκλήματος κατὰ τοῦ ὀρθοῦ τονισμοῦ τῶν λέξεων τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης.

Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον πολλακίς μὲ προβληματίζει εἶναι τὸ ἐξῆς ἐρώτημα: Ὅλη αὕτη ἢ καταστροφή καὶ τὰ ὑπουλα κτυπήματα κατὰ τῆς μουσικότητος

τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης γίνονται ἀπὸ ἀμάθειαν καὶ ἀφέλειαν ἡμῶν τῶν ἰδίων ἢ εἶναι καθοδηγούμενα ἀπὸ ἐξωτερικὰ γλωσσικὰ κέντρα πρὸς καταστροφὴν ὅλων, τοῦ ἐνὸς μετὰ τὸ ἄλλο, τῶν προπυργίων καὶ σημείων ὑπεροχῆς τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης μας καὶ τῆς μοναδικῆς μουσικότητος ταύτης;

Βεβαίως ἐὰν συμβαίῃ τὸ δεύτερον εἶναι καιρός, πιστεύω, νὰ ἀνησυχῆσωμεν καὶ ἡ Πολιτεία καὶ τὰ ἀρμόδια Ὑπουργεῖα τῆς νὰ ἀφυπνισθῶσι καὶ νὰ ἀντιδράσωσι πρὸς προστασίαν τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης μας. Τί θὰ ἐλέγχομεν διὰ τὴν δημιουργίαν ἐνὸς σώματος Γλωσσικῆς Ἀστυνομίας, ἄλλως μιᾶς Γλωσσονομίας, μετ' αὐστηρῶν ἐπιπλήξεων καὶ τελικῶς τιμωριῶν πρὸς τὰ ΜΜΕ πρὸς προστασίαν τοῦ ὑψίστου ἀγαθοῦ, τὸ ὁποῖον μᾶς ἐκληροδότησαν οἱ πρόγονοί μας, δηλ. τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης μας; Ἰδοῦ ἀκόμη εἰς ἐνδιαφέρων τρόπον διὰ τὴν Πολιτείαν ἀφ' ἐνὸς εἰσπράξεως προστίμων καὶ ἀφ' ἑτέρου νὰ μὴ δύναται ὁ οἰοσδήποτε νὰ κορυβαντιᾷ ἐπὶ τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης μας, ἀλλὰ νὰ σέβηται ταύτην.

Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον δὲν θὰ θεωρῆται ἡ Ἑλληνικὴ Γλῶσσα ἐλεύθερον πεδῖον δράσεως διὰ τοὺς βυσσοδομοῦντας κατ' αὐτῆς, τῶν ὁποίων, ὡς φαίνεται, σκοπὸς εἶναι ἡ καταστροφή τῆς ὑπεροχῆς τοῦ Ἑλληνικοῦ Πνεύματος καὶ τῆς Γλώσσης μας. Πρέπει, πιστεύω, νὰ ὑπάρχωσι σοβαραὶ συνέπειαι δι' ὅσους ἀσυδῶτως προβαίνουν εἰς τὴν κεθοδικὴν καταστροφὴν τῆς Γλώσσης καὶ ὅλων τῶν κανόνων –πυλώνων ταύτης, οἱ ὁποῖοι τὴν ὑποβαστάζουσι, διὰ νὰ μὴ καταρρεύσῃ τελικῶς αὕτη, ἀφοῦ ὅλα τὰ προτερήματά της καὶ σημεία ὑπεροχῆς της ἡμεῖς οἱ ἴδιοι, ἴσως κατόπιν ἔξωθεν ὑποδείξεων, ἀφελῶς θὰ τὰ ἔχωμεν πλήρως κατακρημνίσει πρὸς ἄκρατον χαρὰν τῶν φθονούντων τὴν ἀρτιότητα τῆς ὑπερόχου Ἑλληνικῆς Γλώσσης.

ΛΑΜΠΗΣ Γ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ

ΦΘΙΝΟΠΩΡΟ

*Ἡ παραλία πιο πολὺ βράχια, λίγη ἡ ἄμμος.
Εκεὶ περιπατεῖ ἓνας γέροντας, με γυμνές
τις πατούσες του.*

*Στ' ανοικτὰ του κόλπου κόκκινη δύση.
Ἴδια κόκκινο το πουκάμισο του γέροντα
Κι ο σκούφος του ἓνα θαλασσινὸ λουλακί.
Ὁ ἴδιος ἐπελεξε με φροντίδα τα χρώματα.
Τώρα ὀρθίος σ' ἓνα βράχο ἀπαγγέλλει,
Στο ρυθμὸ του νεροῦ που γίνεται ἀφρός
Ὅταν σκάει (πεθαίνει) στο βράχο το κύμα.*

ΑΝΤΩΝΗΣ ΜΟΔΙΝΟΣ

ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΡΟΪΔΗΣ-ΛΩΡΕΝΣ ΝΤΑΡΕΛ

Πριν από καιρό είχα διαβάσει στο «Βήμα» των Αθηνών μια αξιοπρόσεκτη μελέτη του Δ. Τζιόβα καθηγητή Νεοελληνικών Σπουδών στο Πανεπιστήμιο του Birmingham της Αγγλίας. Η μελέτη αυτή έχει τίτλο «Διασκευάζοντας την Πάπισσα Ιωάννα» και γράφτηκε με αφορμή τα 100 χρόνια από το θάνατο του μέγιστου των νεοελλήνων σατιρικών, του Εμμανουήλ Ροΐδη. Στο κείμενο αυτό ο Δ. Τζιόβας αναφέρεται σε μεταφράσεις της Πάπισσας στη γαλλική ή την αγγλική γλώσσα. Ακόμη αναφέρεται στη μετάφραση της Πάπισσας από τον Ντάρρελ και κυρίως στην προσπάθεια του εκδοτικού οίκου να εμφανίσει τον Ντάρρελ σαν συγγραφέα αφού έχει το δικό του όνομα με μεγάλα γράμματα και του Ροΐδη με πολύ πιο μικρά. Τέλος αναφέρει πως η μετάφραση αυτή δεν είναι ακριβώς μόνο μετάφραση, παρά και διασκευή. Πιστεύω πως το άρθρο του Δ. Τζιόβα είναι ένα εξαιρετο και κατατοπιστικό κείμενο για όσους έχουν αγάπη για τον Ροΐδη, όπως συμβαίνει με πάρα πολλούς φίλους και γνωστούς.

Εγώ θα δώσω μερικά συμπληρωματικά στοιχεία τόσο για τον Εμμανουήλ Ροΐδη όσο και για το μεταφραστή της Πάπισσας στην αγγλική, τον Λώρενς Ντάρρελ.

Όπως ο ίδιος ο Ροΐδης γράφει στα προλεγόμενά του, είχε βρει πολλές αναφορές για την Πάπισσα Ιωάννα σε μεσαιωνικά χειρόγραφα από τα οποία και πήρε την ιδέα να γράψει την ιστορία της. Ο Τζων Τζούλιους Νόργουιτς στον β' τόμο της Ιστορίας του για το Βυζάντιο και όταν αναφέρεται στις σχέσεις του Βυζαντίου και της Παπικής εκκλησίας της Ρώμης μιλά για διάφορους Πάπες οι οποίοι κατ' ελάχιστον διαφέρουν από κοινούς εγκληματίες. Μάλιστα μπορώ να ισχυριστώ πως ο Νόργουιτς μιλά με πολύ πιο άσχημα λόγια για τους Πάπες του Μεσαίωνα από ότι ο Ροΐδης (όποιος ενδιαφέρεται μπορεί να το διαβάσει στη σελίδα 224). Στην ίδια σελίδα σε υποσημείωση γράφει πως ανάμεσα στους διάφορους Πάπες θα μπορούσαμε «να συμπεριλάβουμε την περίφημη Πάπισσα Ιωάννα, την Αγγλίδα που σύμφωνα με κάποια δήγηση αποκάλυψε το φύλο της –αφού παρέμεινε στον παπικό θρόνο επί τρία χρόνια– φέρνοντας στον κόσμο ένα παιδί που το γέννησε επάνω στα σκαλιά του Λατερανού και μάλιστα στη διάρκεια λιτανείας. Φαίνεται πως είχε κάνει λάθος στον υπολογισμό της ημερομηνίας τοκετού. Μια θαυμάσια λιθογραφία αυτού του συγκλονιστικού γεγονότος μπορεί να δει κανείς στο *Historie de la Papesse Jeanne*, που κυκλοφόρησε στη Χάγη το 1720 σε δυο τόμους».

Για μένα είναι περισσότερο από βέβαιο πως θα πρέπει ο Ροΐδης να είχε υπ' όψη του αυτό το έργο του 1720. Όμως εκείνο που έκανε την Πάπισσα Ιωάννα του Ροΐδη να είναι το πιο πολυδιαβασμένο βιβλίο στον ελληνικό χώρο δεν είναι τόσο η ιστορία της Πάπισσας, που είναι πράγματι σκανδαλιστι-

κή, όσο ο τρόπος και το ύφος του κατά τη συγγραφή του έργου. Το ύφος του Ροΐδη, οι παρομοιώσεις του, ο τρόπος με τον οποίο συνδέει ανόμοια γεγονότα ή πράγματα, η αναφορά του σε συγχρόνους του ή σε σύγχρονα γεγονότα καθιστούν τη μετάφραση της *Πάπισσας* ένα πάρα πολύ δύσκολο έργο. Φαίνεται πως ο Ντάρελ ο οποίος ήξερε άψογα ελληνικά, αρχαία και νέα, μπόρεσε να μπει στο πετσί του κειμένου και να το μεταφράσει (ελεύθερα) κατά άψογο τρόπο ώστε αυτό να είναι «τόσο αναδημιουργία όσο και μετάφραση καθώς συναγωνίζεται το πρωτότυπο σε κομψότητα και πνεύμα».

Ο Ντάρελ είναι γνωστός σε πολλούς Κυπρίους που διαβάζουν, για το έργο του *Bitter lemons* (*Πικρολέμονα*) το οποίο αναφέρεται στη ζωή του ίδιου στην Κύπρο (Μπέλλα Παΐς) και στις διακοινοτικές συγκρούσεις της εποχής εκείνης. Αυτός έζησε σε πολλά μέρη του κόσμου ανάμεσα στα οποία και στην Κέρκυρα λίγα χρόνια πριν από τον Β' παγκόσμιο πόλεμο. Το 1935 ο Ντάρελ έπεισε τη μητέρα του και τη σύζυγό του να εγκατασταθούν στην Κέρκυρα για να μπορέσουν να ζήσουν πιο οικονομικά και για να αποφύγουν τους αγγλικούς χειμώνες. Εκεί ο Ντάρελ διάβασε το βιβλίο του Henry Miller «Τροπικός του Καρκίνου» και έγραψε ένα γράμμα γεμάτο θαυμασμό στο Miller. Έτσι άρχισε μια φιλία που κράτησε 45 χρόνια. Στην Κέρκυρα ο Ντάρελ έγραψε ένα σχέδιασμα για το «Βιβλίο των νεκρών» το οποίο μπορεί να χαρακτηριστεί σαν ένας πρόγονος του «Αλεξανδρινού κουαρτέτου», παρόλον ότι έχει μικρή μόνο σχέση με το τελευταίο. (Το βιβλίο του Henry Miller «Ο κολοσσός του Μαρουσιού» αποτελεί έναν ύμνο για την Ελλάδα και τους λογοτέχνες της γενιάς του 30. Ο Μίλλερ έγινε ο μέντορας του Ντάρελ). (Η ζωή στην Κέρκυρα, έκανε τον αδελφό του Λώρενς Ντάρελ, τον Τζέραλντ να γράψει το έργο «Η οικογένειά μου και άλλα ζώα» που είδαμε σε σήριαλ στην τηλεόραση του ΡΙΚ τη δεκαετία του 70).

Ο Ντάρελ έγινε διάσημος για το έργο του «Αλεξανδρινό κουαρτέτο», ήταν μάλιστα υποψήφιος για Νόμπελ λογοτεχνίας για το έργο του αυτό. Εργάστηκε σε διάφορες θέσεις είτε στο Βρετανικό Συμβούλιο είτε σε διάφορες αγγλικές πρεσβείες ως μορφωτικός λειτουργός. Εργάστηκε για ένα χρόνο στο Παγκύπριο Γυμνάσιο (1953-54) σαν καθηγητής των αγγλικών, από το οποίο έφυγε για να εργαστεί στο γραφείο πληροφοριών ως διευθυντής. Το πρώτο βιβλίο του *Αλεξανδρινού κουαρτέτου*, το έγραψε στην Κύπρο ενώ τα άλλα τρία στη Γαλλία. Το κουαρτέτο εκδόθηκε ανάμεσα στο 1957 και 1960 και έτυχε θερμής υποδοχής τόσο από την κριτική όσο και από το αναγνωστικό κοινό.

Εγώ πιστεύω πως το έργο του Ροΐδη έγινε γνωστό στο αγγλόφωνο κοινό χάρη στη μετάφραση του Ντάρελ, ο οποίος την εποχή εκείνη βρισκόταν πολύ ψηλά στις προτιμήσεις του κοινού αυτού. Σίγουρα δεν ήταν σωστό να μπει το όνομα του Ντάρελ με μεγάλα γράμματα και αυτό του Ροΐδη με πολύ πιο μικρά, όμως στον κόσμο που ζούμε είναι φανερό πως μόνο έτσι θα μπορού-

σε να τραβήξει ο εκδοτικός οίκος την προσοχή του κοινού, και σίγουρα το φιλμ με τίτλο *Rope Joan* γυρίστηκε χάρη στο όνομα του Ντάρελ. Πιστεύω πως ο Ροΐδης, στον Παράδεισο που σίγουρα βρίσκεται, σε πείσμα των διαφόρων δεσποτάδων της εποχής του, πρέπει πολύ να χάρηκε για την προβολή του έργου του στον Αγγλοσαξωνικό κόσμο.

ΓΛΑΥΚΟΣ ΑΝΤΩΝΙΑΔΗΣ

ΕΤΣΙ ΑΚΡΙΒΩΣ ΘΑ ΔΩΣΟΥΝ ΤΟ ΣΙΝΙΑΛΟ

Όπως τα όνειρα τρέφοντας το σώμα
διαθλώνται
αντανακλώνται
κι αναρριπίζονται

όπως οι παραισθήσεις
γεμάτες από ρωγμές που όλο βαθαίνουν
εκρήγνυνται
εξαπολύοντας θύελλες
καταιγισμούς
κατακρημνίσεις

όπως το αθέατο μέσα μας
αναζητώντας ρίζες λαχτάρας
βυθίζει το μαχαίρι
ανοίγοντας τις φλέβες της μέθης
της συμμετοχής
της ασυγκράτητης της επιθυμίας

όπως το δάκρυ του ανέμου και της γης
το πετρωμένο δάκρυ όσων δεν έχουν φωνή
ή χώρο ν' ανασάνουν
διασχίζοντας θάλασσες νεκρών
βυθούς ναυαγισμένων
κατακλύζει το σπαραγμένο κέντρο της Ιστορίας

έτσι
έτσι ακριβώς
τα κύτταρα της συνείδησης θα δώσουν το σινιάλο.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ Α. ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΗΣ

Η ΓΝΩΡΙΜΙΑ ΜΟΥ ΜΕ ΤΟΝ ΔΗΜΗΤΡΗ ΛΙΠΕΡΤΗ 1933 -1937

Τον Σεπτέμβριο του 1933, συνοδευόμενος από τον πατέρα μου, ήλθα στη Λευκωσία και ενεγράφηκα στο Παγκύπριο Γυμνάσιο. Εκεί βρισκόταν και ο καθηγητής Κώστας Προυσής, μακρινός συγγενής, ο οποίος ανέλαβε ως κηδεμόνας μου. Μετά την εγγραφή μου ο πατέρας μου με πήρε μαζί του στο Εργοστάσιο τσιγάρων Διανέλλου & Βεργόπουλου για να παραλάβει τσιγάρα και να τακτοποιήσει λογαριασμούς. Ήταν αντιπρόσωπος και διανομέας των τσιγάρων τους για την Αγκαστίνα και τη γύρω περιοχή. Συνέδεε μακρά φιλία τον πατέρα μου με τον Γεώργιο Πούλια, ιδιοκτήτη του εργοστασίου και τα αδέρφια Φώτη και Μιχαλάκη Μοδινό, διευθυντές του Εργοστασίου.

Μόλις φθάσαμε, κάλεσε τον πατέρα μου στο Γραφείο του ο Γεώργιος Πούλιας. Εγώ έμεινα έξω μαζί με τον Φώτη Μοδινό, ένα πολύ καλό άνθρωπο, ο οποίος με ρώτησε για τα μαθήματά μου. Του ανέφερα ότι μόλις είχα εγγραφεί και θα φοιτούσα στο Παγκύπριο Γυμνάσιο.

Με ερώτησε πού θα έμεινα στη Λευκωσία και του είπα στο σπίτι ενός φίλου του πατέρα μου, που βρίσκεται κοντά στο Παγκύπριο Γυμνάσιο, στην οδό Ξάνθης Ξενιέρου.

Μόλις άκουσε το όνομα της οδού ο αδελφός του Φώτη, ο Μιχαλάκης Μοδινός, Διευθυντής Πωλήσεων, ήλθε κοντά μου και μου είπε ότι μένει και εκείνος στην ίδια οδό και μου ζήτησε και του έδωσα τον αριθμό του σπιτιού μου και μου έδωσε κι' εκείνος τον αριθμό του δικού του σπιτιού.

Εν τω μεταξύ ο Φώτης πήγε στον Πούλια και του ανέφερε για την εκεί παρούσα μου και ότι είχα εγγραφεί εκείνη την ημέρα στο Παγκύπριο Γυμνάσιο.

Ο Πούλιας ήλθεν έξω και με πήρε στο Γραφείο του. Με δέχθηκε με πολλή καλοσύνη. Μου πρόσφερε λεμονάδα και καραμέλες. Μου είπε ότι έχει πολύ καλές σχέσεις με το Παγκύπριο Γυμνάσιο διότι ένας πρόγονός του, ο Ιωάννης Βεργόπουλος, είναι Μεγάλος Ευεργέτης του Παγκυπρίου Γυμνασίου, διότι το έχει κτίσει και θα παρακολουθεί την πρόοδο μου. Πράγματι το έκανε καθ' όλα τα χρόνια που φοιτούσα και μου το έλεγαν οι καθηγητές, κάτι που είχε ευνοϊκή επίδραση στη συμπεριφορά μερικών απ' αυτούς απέναντί μου.

Όταν φεύγαμε, ο Μιχαλάκης Μοδινός είπε στον πατέρα μου ότι χάρηκε που θα έμεινα πολύ κοντά στο σπίτι του και του είπε ότι ο ίδιος και η γυναίκα του θα χαρούν πολύ να πηγαίνω στο σπίτι τους για φαγητό όποτε θέλω. Ο πατέρας μου τον ευχαρίστησε. Εγώ όμως εκ φύσεως ντροπαλός και ως παιδί του χωριού και περήφανος, δεν ανταποκρίθηκα στην πρόσκλησή του και δεν πήγα στο σπίτι του Μιχαλάκη για αρκετό καιρό. Μια μέρα, ήλθεν ο ίδιος στο σπίτι μου και με πήρε στο σπίτι του.

Ήταν μεσημέρι και καθίσαμε για γεύμα. Εκεί βρισκόταν και ένας συμπαθέστατος κύριος που τον φώναζαν Δημήτρη, ο οποίος μου έκαμε ιδιαίτερη εντύπωση. Τόσο η δεσπόζουσα προσωπικότητα και φυσιογνωμία του, με το περιποιημένο υπογένειό του, όσο κυρίως για το αναπάντεχο ενδιαφέρον που επέδειξε για μένα όταν με συνέστησε ο Μιχαλάκης λέγοντας τα καλύτερα λόγια για τον πατέρα μου. Μου μίλησε με πολλήν απλότητα, αβρότητα και καλοσύνη. Η ευγένεια με την οποία μου μιλούσε και η άψογη συμπεριφορά του προς εμέ, ένα παιδί εγώ, σαν να ήμασταν ίσοι και γνώριμοι από παλιά, με κέρδισε. Ένοιωσα μεγάλο σεβασμό για τον άνθρωπο που μόλις γνώρισα. Ήταν τόσο καλός, απλός, καταδεκτικός και ανοιχτόκαρδος όσο και στοργικός μαζί μου.

Μου μιλούσε συνέχεια και μου υπέβαλλε διάφορες ερωτήσεις. Μέχρι να τελειώσει το γεύμα ήξερε τα πάντα για μένα. Μου είπε ότι θα είναι στη διάθεσή μου για οποιαδήποτε βοήθεια στα μαθήματά μου, κάτι που με σκλάβωσε, γιατί έμπαινα σ' ένα ανώτερο σχολείο σε συνθήκες άγνωστες και η προσφορά βοήθειας από ένα άνθρωπο που με συγκίνησε το ενδιαφέρον του, ήταν μεγάλη ανακούφιση.

Μετά το φαγητό με πήρε στο γραφείο του, στο διπλανό δωμάτιο, και μου μίλησε για τη σημασία των σπουδών που θα έκανα στο Παγκύπριο Γυμνάσιο και πόσο θα μου χρειαζόντουσαν και θα με βοηθούσαν οι γνώσεις που θα έπαιρνα από το Σχολείο, για την επιτυχία μου στην κατοπινή μου ζωή.

Πέρασαν αρκετές μέρες πριν μάθω ότι ο καλός εκείνος κύριος Δημήτρης ήταν ο διάσημος ποιητής Δημήτρης Λιπέρτης. Εγώ φανταζόμουν το Δημήτρη Λιπέρτη ένα απρόσιτο και απομακρυσμένο, σχεδόν μυθικό πρόσωπο. Δεν πίστευα ότι ήταν εκείνος ο απλός, τόσο προσιτός κύριος.

Με τον καιρό η συμπάθεια και ο σεβασμός μου εξελίχθηκαν σε πραγματική αγάπη, μια ενδόμυχη λατρεία. Ήταν μια πληθωρική χαρισματική προσωπικότητα που γέμιζε το χώρο και τις καρδιές των ανθρώπων γύρω του και όσων τον ε γνώριζαν.

Η αγάπη που μου έδειξε ο Μιχαλάκης Μοδινός και η τόση συμπάθεια και στοργή του Δημήτρη Λιπέρτη, μεταδόθηκαν και στη σύζυγο του Μιχαλάκη, Ολβία, που με έκαναν να νοιώθω μαζί τους άνετα, σαν στο σπίτι μου και ότι ήμουν ευπρόσδεκτος. Έτσι πήγαινα με άνεση στο σπίτι τους.

Αν καμιά φορά καθυστερούσα να πάω, ο Λιπέρτης έστελλε και με έπαιρνε. Καταλάβαινα ότι χαιρόταν την παρουσία μου κυρίως όταν δεν έγγραφε ή δεν είχε λόγιους επισκέπτες και είχε ελεύθερο χρόνο.

Με τις οικογένειες των Φώτη και Μιχαλάκη Μοδινού ανέπτυξα πολύ στενές οικογενειακές σχέσεις που κράτησαν μέχρι τον θάνατό τους. Ο Φώτης είχε δύο παιδιά τη Μάρω και τον Αλέκο, με τους οποίους συνδεόμεθα φιλικά μέχρι σήμερα. Ο Μιχαλάκης και η Ολβία απέκτησαν αργότερα τη Νίκη την οποία ε γνώρισα πολύ αργότερα.

Η μητέρα μου με την προτροπή και του πατέρα μου στους οποίους μιλούσα με ενθουσιασμό για τις περιποιήσεις και την αγάπη που μου έδειχνε η οικογένεια Μοδινού και ο Δημήτρης Λιπέρτης, τους έστελλε κάθε εβδομάδα ένα μεγάλο καλάθι με διάφορα τρόφιμα, ζεστό φωμί του χωριού, που άρεσε πολύ στο Λιπέρτη, χαλλούμια, αναρή της ημέρας, αυγά φρέσκα, κοτόπουλα, όσπρια παραγωγής μας, λουκάνικα και παστά σπιτίσια, μπουρέκια, τσιππότητα και άλλα παρασκευάσματά της. Τα Χριστούγεννα και το Πάσχα ο πατέρας μου τους έπαιρνε ένα αρνί από το κοπάδι μας για τον οβελία τον οποίο φρόντιζε ο ίδιος ο Λιπέρτης.

Ο Λιπέρτης με ενεθάρρυνε και έγγραφα ποιήματα τα οποία μου διόρθωνε. Μου έδινε επίσης θέματα και έγγραφα εκθέσεις. Μου τα διόρθωνε και πρόσθετε και δικά του.

Όλα αυτά τα πολυτιμότερα για μένα κειμήλια τα οποία εφύλαγα ως κόρη οφθαλμού, καθ' όλα τα χρόνια, δυστυχώς χάθηκαν, μαζί με πολλά άλλα χρήσιμα έγγραφα μου κατά την εσπευσμένη μεταφορά των γραφείων μου κατά την Τουρκικήν εισβολή.

Ο Δημήτρης Λιπέρτης επεδείκνυε ενδιαφέρον και για την πρόοδό μου στα μαθήματα. Μιλούσε συχνά σε καθηγητές μου και ιδιαίτερα στον Ελληνιστή Καθηγητή μου, τον Χριστάκη Χαραλάμπους. Ενδιαφέρετο πολύ και για τον αθλητισμό ο Λιπέρτης και με ενεθάρρυνε. Μερικές φορές στεκόταν στο μπαλκόνι του σπιτιού του και με παρακολουθούσε όταν έπαιζα βόλεϊμπολ ή έριχνα δίσκο και σφαίρα, στην τάφρο κάτω από το σπίτι του.

Ήμουν από τους τυχερούς μαθητές στο Παγκύπριο Γυμνάσιο. Τέσσερεις σημαίνοντες άνθρωποι ενδιαφέροντο για την πρόοδό μου. Ο Γεώργιος Πούλιας, ο Δημήτρης Λιπέρτης καθώς και ο κηδεμόνας μου, ο καθηγητής του Παγκυπρίου Γυμνασίου Κώστας Προυσής.

Ο τέταρτος όμως και ο πιο συγκινητικός ήταν ο δάσκαλός μου από το Δημοτικό στην Αγκαστίνα, ο Σοφοκλής Πουλλής από τη Λάπηθο, ο οποίος, ερχόταν συχνά στη Λευκωσία και περνούσε από το Παγκύπριο Γυμνάσιο και μιλούσε με τους καθηγητές μου. Ερχόταν και στο σπίτι που έμενα για να βεβαιωθεί ότι βρισκόμουν σε καλά χέρια. Τον αγαπούσα πολύ, μπορώ να πω σχεδόν όσο και τον πατέρα μου. Τα Χριστούγεννα του 1932, με φιλοξένησε στο σπίτι του στη Λάπηθο όπου πέρασα θαυμάσια. Αυτή η φιλοξενία ήταν ως βραβείο για τις εξωσχολικές μου δραστηριότητες. Επειδή είχα δημιουργήσει μια ομάδα συμμαθητών μου και με τις οδηγίες του δασκάλου μας δημιουργήσαμε ανθόκηπο στο σχολείο. Επίσης βοηθήσαμε γέρους και άρρωστους να πηγαίνουν στην εκκλησία, παίρναμε φαγητό από τα σπίτια μας σε άπορους και άλλα.

Σε μιαν από τις επισκέψεις του τον πήρα μαζί μου και τον συνέστησα στον Δημήτρη Λιπέρτη κάτι που τον γοήτεψε. Ο Λιπέρτης τον δέχθηκε πολύ φιλικά μίλησαν αρκετήν ώρα και του χάρισε μερικά του βιβλία με ποιήματα

του. Ο Πουλλής σκλαβώθηκε κυριολεκτικά από το Λιπέρτη. Έγινε θαυμαστής και θιασώτης του, τον λάτρευσε. Αποστήθισε με τον καιρό τα πλείστα ποιήματά του, ακόμη και τα πιο μακροσκελή και με τη θαυμάσια φωνή του τα απάγγελλε σε κάθε ευκαιρία, σε φιλικές συγκεντρώσεις και σε οργανωμένες εκδηλώσεις με φοβερή επιτυχία.

Ο Σοφοκλής Πουλλής έζησε 101 χρόνια.

Στα 100χρονα γενέθλια του, κανόνισα μια συνέντευξή του στην τηλεόραση του ΡΙΚ όπου απάγγειλε επί μισή ώρα ποιήματα Λιπέρτη χωρίς χειρόγραφο και με μια φωνή σχεδόν εφηβική. Τα 100χρονά του τα γιορτάσαμε επίσης και με ειδική εκδήλωση που διοργάνωσα σε συνεργασία με τον Εκδρομικό Σύνδεσμο Λευκωσίας στην Αίθουσα Μελίνα Μερκούρη, όπου απάγγειλε επίσης δεκάδες ποιήματα Λιπέρτη καταγοητεύοντας τους πάντες.

Υπήρξε μέλος του Εκδρομικού Λευκωσίας και λάμβανε μέρος στις εκδρομές και πεζοπορούσε μαζί μας μέχρι και τα 100 του χρόνια και πάντοτε μας απάγγελλε ποιήματα του Δημήτρη Λιπέρτη.

*

Το σπίτι του Λιπέρτη ήταν το εντευκτήριο των λογίων της εποχής, Κυπρίων και Ελλαδιτών. Μεταξύ άλλων είδα εκεί τον Βαλδασερίδη, τον Σάββα Χρίστη, τον Σίμο Μενάρδο, τον Αναστάσιο Σακελάριο, Γυμνασιάρχη του Παγκυπρίου Γυμνασίου, Λοίζο Φιλίππου, ο οποίος ερχόταν πολύ συχνά. Μια μέρα έφερε μαζί του τον Αντώνη Ιντιάνο σε μια προσπάθεια, όπως κατάλαβα, να τους συμφιλιώσει, τον Κώστα Προυσή, ο οποίος χαιρόταν ιδιαίτερα που με έβλεπε στο σπίτι του Λιπέρτη, τον Αδαμάντιο Διαμαντή, καθηγητή μου της Τέχνης, Γεώργιο Μαρκίδη, Δήμαρχο Λευκωσίας, τη Μαρία Γκαφιέρο και κάποτε τον ίδιο τον Γκαφιέρο, τους Νικόλα και Παύλο Ξιούτα, τον Σταυρινίδη, ιδιοκτήτη της Ελευθερίας και πολλούς άλλους.

Πολύ ενδιαφέρον είναι και το ιστορικό της εγκατάστασης του Δημήτρη Λιπέρτη στο συγκεκριμένο σπίτι στην οδό Παλαιολόγου με είσοδο και από την οδό Ξάνθης Ξενιέρου.

Όταν αφυπηρέτησε από το English School, αναζήτησε να βρει σπίτι όπου θα έμενε, καθότι πλέον δεν μπορούσε να παραμείνει στο σπίτι που του παχαινούσε το σχολείο.

Περιπατώντας μια μέρα πάνω στο τείχος, επρόσεξε το σπίτι αυτό, η πρόσοψη του οπίου ήταν πολύ περιποιημένη, καλυμμένη με γιασεμιά και άλλα άνθη.

Κτύπησε την πόρτα. Εμφανίστηκε η οικοδέσποινα. Ο Λιπέρτης, έβγαλε το καπέλο του και υποκλίθηκε όπως έκανε σε όλες τις κυρίες. Αναγνώρισε τον Λιπέρτη η οικοδέσποινα και τον κάλεσε με το όνομά του. Κάθισαν στο σαλόνι. Ο Λιπέρτης της επαίνεσε το σπίτι της και της είπε πόσο του άρεσε και θα ήθελε να ενοικιάσει ένα δωμάτιο για να μένει.

Η οικοδέσποινα, γυναίκα πολύ συντηρητική, επειδή είχε κόρη ελεύθερη, την Ολβία, και ξέροντας ότι και ο Λιπέρτης ήταν ελεύθερος, με μεγάλη ευγένεια του είπε ότι δεν ενοικιάζουν δωμάτια. Ο Λιπέρτης προσπάθησε να την μεταπείσει αλλά χωρίς αποτέλεσμα. Έφυγε. Μετά από λίγες μέρες αποτόλμησε ακόμη μια προσπάθεια αλλά και πάλι χωρίς αποτέλεσμα.

Μετά από μερικούς μήνες ξανακτύπησε την πόρτα του σπιτιού αυτού ο Λιπέρτης, αλλά αυτή τη φορά συνοδεύοντας τον στενό συγγενή του Μιχαλάκη Μοδινού, ο οποίος πήγε να ζητήσει σε γάμο τη θυγατέρα της οικοδέσποινας. Μόλις άνοιξε η οικοδέσποινα και είδε τον Λιπέρτη του είπε: «Μα σας έχω πει κ. Λιπέρτη δεν ενοικιάζω δωμάτιο». Ο Λιπέρτης εξήγησε: «Αυτή τη φορά κυρά μου συνοδεύω αυτό τον λεβέντη που ζητά το χέρι της κόρης σας», οπότε ορθάνοιξε η πόρτα και τους δέχθηκε. Όταν τελείωσε το συνοικέσιο με αμοιβαία συγκατάθεση των δύο νέων και της μητέρας, ο Λιπέρτης κτύπησε το μαστούλι του στο πάτωμα και της είπε: «Τόσο καιρό κυρά μου, με τον παπρά μου, μου αρνείσουν ένα δωμάτιο. Τώρα όμως που συγγενέψαμε δεν θα μου αρνηθείς πιστεύω».

Με χαρά η μητέρα δέχθηκε να του παραχωρήσει το δωμάτιο που ζητούσε και μάλιστα δωρεάν.

Στο σπίτι εκείνο έζησε ο Λιπέρτης και έγραψε πολλά από τα καλύτερα του ποιήματα από το 1932 μέχρι το 1937, ότε και απέθανε μέσα στο ίδιο αυτό σπίτι. Ήμουν εκεί στο προσκέφαλό του, και στα τελευταία του, όταν μια κυρία της οικογένειας έφερε τον παπά να τον κοινωνήσει. Αργότερα έμαθα ότι η κυρία εκείνη ήταν η μητέρα του Θεόδωρου Παπαδόπουλου, στενή συγγενής του Λιπέρτη, η οποία και έστειλε τον γιό της, τον Θεόδωρο και έφερε τον παπά.

Οι καλές μου σχέσεις με αμφοτερές τις οικογένειες Μοδινών εσουνέχισαν και μετά το θάνατο του Λιπέρτη και συνεχίζονται με τα παιδιά τους μέχρι σήμερα. Ήταν όλοι τους εξαιρετοι άνθρωποι και πολύ αγαπητοί σε μένα.

Η προσπάθεια για τη διάσωσή και μετατροπή του σπιτιού του σε Μουσείο Δημήτρη Λιπέρτη

Πολύ αργότερα, στη 10ετία του 1980, σε μια από τις συχνές συναντήσεις μας με το Μιχαλάκη Μοδινό μου ανέφερε ότι η Ολβία, η γυναίκα του, που ήταν η κληρονόμος ιδιοκτήτρια του σπιτιού τους, είχε πρόταση από ένα εργολάβο, τον Κουρσουμπά, να του πωλήσει το σπίτι για να το χαλάσει και να κτίσει στη θέση του πολυκατοικία.

Εγώ με το άκουσμα της πρόθεσης να χαλάσει το σπίτι ένοιωσα συγκλονισμό. Είναι δυνατό, είπα, να επιτρέψετε να χαλασθεί το σπίτι που έζησε μέσα τόσα χρόνια ένας Λιπέρτης, έγραψε εκεί τα καλύτερα του ποιήματα και

πέθανε εκεί μέσα, καθιστώντας το ένα ιερό χώρο, βωμό/θρόνο ποίησης και ιστορίας;

Ζήτησα από τον Μιχαλάκη και τη σύζυγό του Ολβία να μου δώσουν λίγο χρόνο για να σκεφτώ πώς θα έσωζα το σπίτι από την κατεδάφιση. Την ίδια μέρα κάλεσα μερικούς φίλους, εκάναμε μian επιτροπή με στόχο να μαζέψουμε χρήματα για το σκοπό αυτό. Την επιτροπή αποτελούσαν ο Κόκος Συρίμης, Οδυσσέας Ιωάννου, Γιώργος Μήτσιγκας, Αλέκος Μαυραντώνης και εγώ.

Κατάθεσα εγώ εισφορά από £500 και μαζί με διάφορες εισφορές άλλων μαζέψαμε £2500. Τις δώσαμε ως προκαταβολή και έτσι απεφύγαμε την πώληση και κατεδάφιση του σπιτιού.

Τον ίδιο περίπου καιρό, ο Πέτρος Στυλιανού, αγωνιστής της ΕΟΚΑ, λόγιος, συγγραφέας, ποιητής και ερευνητής, τότε Υφυπουργός Εσωτερικών, είχε ιδρύσει την Παγκύπρια Πολιτιστική Εταιρεία και ήταν ο Πρόεδρος της.

Ο Πέτρος, φλογερός λάτρης του πολιτισμού και του Λιπέρτη, ανέλαβε τη σκυτάλη με ζήλο για να σωθεί το σπίτι του Λιπέρτη. Ως εκ της θέσεως του στην κυβέρνηση, πέτυχε να συζητηθεί το θέμα μέχρι και το Υπουργικό Συμβούλιο με πρόταση του τότε Υπουργού Παιδείας Νίκου Κονομή. Δύο όμως άλλοι Υπουργοί διαφώνησαν και έτσι απερρίφθη η εισήγηση ν' αγοράσει το σπίτι η Κυβέρνηση.

Μετά την αποτυχία αυτή ο Πέτρος άνοιξε νέον έρανο, στον οποίον είχα συνεισφέρει και εγώ άλλες £500 κατά τη διάρκεια του Φεστιβάλ Carlsberg το 1981.

Στη συνέχεια ο Πέτρος Στυλιανού, προς τιμή του, έβαλε υποθήκη την κατοικία του, την μοναδική του περιουσία και εξασφάλισε δάνειο από τη Λαϊκή Τράπεζα και εξόφλησε το υπόλοιπο της αξίας του σπιτιού. Μάλιστα πάλι προς τιμή του, δεν το ενέγραψε στο όνομα του, αλλά στο όνομα της Παγκύπριας Πολιτιστικής Εταιρείας.

Ικανοποιηθήκαμε όλοι ότι επιτέλους διεσώθη το Σπίτι Λιπέρτη και αρχίσαμε να οραματιζόμαστε την αναστήλωση του σπιτιού και την σύσταση Αρχείου και Μουσείου Δημήτρη Λιπέρτη καθώς και ως χώρον άλλων πολιτιστικών εκδηλώσεων.

Μετά από λίγο καιρό επροθυμοποιήθη ο Δήμαρχος Λευκωσίας Λέλλος Δημητριάδης ν' αγοράσει το Σπίτι ο Δήμος Λευκωσίας, να εξοφλήσει το χρέος και ν' αναλάβει περαιτέρω ο Δήμος την αναστήλωση του Σπιτιού ως Μουσείου Λιπέρτη.

Προς μεγάλη όμως έκπληξη όλων μας και φοβερή απογοήτευση όταν οι εργασίες της αναστήλωσης πλησίαζαν προς τη συμπλήρωσή τους, πληροφορηθήκαμε ότι αντί Μουσείο Δημήτρη Λιπέρτη, ετιτλοφορήθη ως Αχιλλείος Βιβλιοθήκη χωρίς καμιά αναφορά στον Λιπέρτη.

Ο Λέλλος Δημητριάδης ήταν ανένδοτος να αναφερθεί έστω και ότι η *Αχίλλειος Βιβλιοθήκη* εστεγάζετο στο Σπίτι του Λιπέρτη. Παρά τις επανειλημμένες προσπάθειές μας, δεν κατέστη δυνατό να μας παραχωρηθεί ούτε ένα δωμάτιο στο οποίο να τοποθετηθούν τα άπαντα του Λιπέρτη, καθώς και θυμητάρια του Ποιητή που βρίσκονται στα χέρια συγγενών του ίσως και εκείνα που διαθέτει ο Ιερός Ναός Φανερωμένης.

Το μόνο που καταφέραμε, μετά από πολλές προσπάθειές μας, ήταν ο Λέλλος Δημητριάδης να πεισθεί να τοποθετήσει ένα ανάγλυφο της μορφής του Λιπέρτη σε μια γωνιά της πρόσοψης του σπιτιού. Όλες μας οι προσπάθειες να αποκατασταθεί ο Λιπέρτης στο Σπίτι του έχουν δυστυχώς αποτύχει μέχρι σήμερα.

Για να τιμήσουμε τον Δημήτρη Λιπέρτη, με πρωτοβουλία του Κοινωνοφιλούς, Επιστημονικού και Πολιτιστικού Ιδρύματος Φώτος Φωτιάδης, διοργανώσαμε τον Σεπτέμβριο του 2012 και με την ευκαιρία συμπλήρωσης 75 χρόνων από τον θάνατό του, μεγαλειώδη εκδήλωση, υπό πανσέληνο, στους Κήπους του Δήμου Λευκωσίας. Η εκδήλωση τελούσε υπό την αιγίδα του Δημάρχου Λευκωσίας Κωνσταντίνου Γιωρκάτζη και του Υπουργού Παιδείας και Πολιτισμού Γιώργου Δημοσθένους.

Η επιτυχία της εκδήλωσης υπήρξε πρωτοφανής. Πλημμύρισαν οι ευρύχωροι κήποι του Δήμου και πολύς κόσμος ίστατο όρθιος στην περιφέρεια.

ΦΩΤΟΣ ΙΑ. ΦΩΤΙΑΔΗΣ

ΓΕΝΝΗΤΟΡΑΣ

*Σήκωσαν κύματα οργής
Στο άκουσμα επιθανάτιων λόγων
Αλαφροσάλεψαν κι οι Σκιές
Κι έβαλαν στη θύελλα αντίκρυ
Τα ματωμένα τους στήθη!*

*Ω... Πατρίδα!
Μόνο οι Μνήμες θα σε σώσουν
Μόνο οι Μνήμες θα σ' αναστήσουν!*

ΣΩΚΡΑΤΗΣ ΜΕΛΙΣΣΑΡΑΤΟΣ

ΠΝΕΥΜΑ ΚΑΙ ΖΩΗ

ΕΤΟΣ ΚΥΠΡΟΥ ΧΡΥΣΑΝΘΗ ΤΟ 2015

Μετά το περσινό Έτος Κώστα Μόντη τη σκυτάλη παίρνει και επίσημα από την Πολιτεία το Έτος μνήμης Κύπρου Χρυσάνθη με τη συμπλήρωση 100 χρόνων από τη γέννηση ενός, ωσαύτως, επιφανούς ανδρός, ο οποίος τίμησε πανελληνίως την πατρίδα μας με την πολυσχιδή συγγραφική δημιουργία της συνεισφοράς του στη Νεοελληνική Γραμματεία, αλλά και ευρύτερα με την ακαταπόνητη μακροχρόνια δράση τής ποικιλώνυμης συμβολής του στον πνευματικό μας πολιτισμό.

Το φετινό επετειακό ορόσημο δεν σηματοδοτεί, απλώς, την τιμή και το χρέος προς έναν μεγάλο δημιουργό και έναν χαλκέντερο συλοβάτη του πολιτισμικού μας οικοδομήματος. Στα αδιέξοδα των χαλεπών καιρών και των σκοτεινών ημερών φωτίζει με την απαστράπτουσα ακτινοβολία του τον δρόμο της παλινοστήσης στις αρχέγονες αξίες της ελληνικής αρετής και τα απαραίτητα ιδεώδη της φυλετικής μας αυτογνωσίας για την υπέρβαση, ακριβώς, της κρίσης των αξιών που διανύουμε σήμερα. Ήδη ο ίδιος ο ποιητής με την προφητική του φωνή μάς είχε προ πολλού προειδοποιήσει: «Ν' αφήσουμε, λοιπόν, τα ωραία φωνήεντα, / τις ονειροπολήσεις στ' ακρωτήρια της ζωής, / να δούμε πια τους χαλασμένους ουραμούς εδώ στην Κύπρο, / που λένε πως χαλάρωσε η ψυχή του ανθρώπου, / δεν αριθμεί με τις ιδέες και τις παλιές φωτογραφίες / των ανθισμένων δέντρων, / μετρά μονάχα με ψηφία των ξένων καταστάσεων». Πιστεύοντας, ωστόσο, ακράδαντα πως «Το φως δεν χάνεται απ' την Κύπρο» μέσα από την ομώνυμη ποιητική του σύνθεση, που διαμηνύει την ακοίμητη έγνοια του για τον σκλαβωμένο τόπο, μάς ορμητεύει όλους μαζί και τον καθένα ξεχωριστά: «μες στην αύπνιά σου, που ξυπνά έντομα δυσάρεστα στα βλέφαρά σου, / μες στην αύπνιά σου σκέψου το παλιό της Κύπρου φως, το κάποτε δικό σου φως». Είναι «αυτό το ατίθασο της ιστορίας μας φως», που προαιώνια μεταλαμπαδεύεται από έναν «τολμηρό ήλιο ελληνικό», σύμφωνα με την τελευταία του συλλογή *Από τον εξώστη της γης* και που πυροδοτεί άσβηστος πυρός την έμπνευση τού Κυπρολάτρη και Ελληνολάτρη συνάμα ποιητή μας.

Του ποιητή με την αρχαιοελληνική σημασία του όρου, που η επικολυρική του γραφίδα δεν εποίησε μόνο αξιόλογα ποιητικά επιτεύγματα, αλλά και πληθωρική εμπλούτισε ισάξια τον αμητό της ευκαρπίας της σε όλα τα είδη της πεζογραφίας, καθώς και μιας πολύπλευρης εκδοτικής άνθησης. Αφήνοντας ταυτόχρονα ανεξίτηλη τη σφραγίδα της πολυεδρικής αεικίνητης του δράσης στα εκπαιδευτικά και κοινωνικά μας δρώμενα, εφάρμοζε έμπρακτα και τις δύο αποφθεγματικές ρήσεις του Ορατίου: «nulla dies sine linea» και «carpe diem», ήτοι καταξιώνοντας δημιουργικά τις ημέρες του μέσα από τις σελίδες των έργων και τις κοινωφελείς πράξεις της ζωής του. Γιατί, ως μην ξεχνούμε ότι παράλληλα ασκούσε δύο ανθρωπιστικά λειτουργήματα: το ιατρικό και το εκπαιδευτικό, διατελώντας επί σειράν ετών καθηγητής της Υγιεινής στο Παγκύπριο Γυμνάσιο.

Από τη σειρά των εμπειριστατωμένων βιβλιογραφικών εργασιών, που εκπόνησε ο κατ' εξοχήν βιβλιογράφος του Νίκος Παναγιώτου, θαυμάζουμε τον ποικιλόθεμο όγκο της εργογραφίας του Χρυσάνθη, κατά τον αναμένομενο, ασφαλώς, ρου του ποταμού, που δεν μπορεί να είναι πάντοτε Πακτωλός ή να κουβαλεί μόνο ψήγματα χρυσού. Είναι, ίσως, για να ξεχωρίζουν λάμποντας «Οι ωδές των ταπεινών πλασμάτων», «οι μπαλλάντες μιας ηρωικής εποχής», η «Αροδαφνούσα» και «Η μπαλλάντα της Τριανταφυλλένης» στους μνημειώδεις δυο συγκεντρωτικούς τόμους τού *Λυρικού Λόγου* του, τα έμμετρα αρχαιοπρεπή δράματα ή οι θρησκευτικές δραματικές του συνθέσεις στον *Δραματικό Λόγο* και στον *Θρησκευτικό Λόγο*. Χωρίς να εξαιρούνται, εντούτοις, αριστουργηματικά δείγματα ευρηματικής έμπνευσης και καλλιπούς γραφής μέσα από τα θεατρικά του έργα, που αναφέρονται στον Απελευθερωτικό μας Αγώνα και γενικότερα στους Αγώνες του Έθνους, τα μυθιστορήματα, τις νουβέλες και τα διηγήματα, τα χρονογραφήματα, τα δοκίμια και τα μελετήματα ποικίλου περιεχομένου, τις μονογραφίες του για Κύπριους ποιητές και πεζογράφους, την πλειάδα βιβλίων παιδικής λογοτεχνίας και τις μεταφράσεις του. Εκτός από την έκδοση του περιοδικού *Πνευματική Κύπρος*, μεγάλο κεφάλαιο συνιστά επί πλέον ανάμεσα στα ιατρικά του εγχειρίδια η ιστορία της Κυπριακής ιατρικής, όπου ανιχνεύονται ενδιαφέροντα λαογραφικά στοιχεία.

Ο Κύπρος Χρυσάνθης, ο Ελληνοκεντρικός και γλωσσοπλάστης, «ο Χρυσορρός ποιητής της Κύπρου», κατά τον Προυσή, και «ο αειγράφος», κατά τον Καραντώνη, θα μας δώσει την ευκαιρία μέσω των διαφόρων εκδηλώσεων που προγραμματίζονται της ανανέωσης της λογοτεχνικής μνήμης και της ενίσχυσης της πνευματικής μας πορείας.

ΧΡΥΣΟΘΕΜΙΣ ΧΑΤΖΗΠΑΝΑΓΗ

ΤΑΧΥΔΡΟΜΙΚΟ ΧΑΡΑΤΣΙ ΣΤΟ ΚΥΠΡΙΑΚΟ ΒΙΒΛΙΟ ΚΑΙ ΣΤΑ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

Με οργή, θλίψη και αγανάκτηση βλέπουμε τους Κύπριους συγγραφείς και τους εκδότες των λογοτεχνικών περιοδικών στην Κύπρο να περνούν άλλη μια δοκιμασία με το χαράτσι που επιβλήθηκε στα ταχυδρομικά τέλη των βιβλίων και των λοιπών εντύπων. Πολύ ορθά, ο Δημ. Δ. Τριανταφυλλόπουλος, τ. καθηγ. Βυζαντινής Αρχαιολογίας Πανεπ. Κύπρου τα χαρακτηρίζει «βιβλιοκτόνα».

Είναι γνωστές οι δυσκολίες και τα εμπόδια που αντιμετωπίζει το Κυπριακό βιβλίο στην προβολή, προώθηση και διακίνησή του. Αναφέρω μερικά μόνο παραδείγματα:

1. Οι Πολιτιστικές μας Υπηρεσίες σταμάτησαν εδώ και αρκετά χρόνια να αγοράζουν βιβλία από τους Κύπριους συγγραφείς και να τα προωθούν μέσω των Εκθέσεων Βιβλίων που διοργανώνονται από διάφορους τομείς στην Κύπρο είτε στο εξωτερικό. Οι χορηγίες και οι αγορές αντιτύπων Κυπριακού βιβλίου, από τις ίδιες Υπηρεσίες έχουν γίνει σχεδόν ανύπαρχτες. Έτσι, σταμάτησε η οικονομική και ηθική στήριξη –έστω και μικρή– προς τους Κύπριους συγγραφείς καθώς και η βοήθεια για προβολή των βιβλίων τους. Θα ήταν ίσως πιο φρόνιμο να τεθούν κάποια αυστηρά κριτή-

ρια με τα οποία θα κρίνονται προς αγορά μόνο τα βιβλία που θα πληρούν τα κριτήρια αυτά. 2. Όλο και λιγότερος χώρος παραχωρείται για το βιβλίο από τα έντυπα ΜΜΕ. Και το χειρότερο (για να μην πω τραγικό) είναι πως τον λιγοστό αυτό χώρο σε αρκετά καθημερινά έντυπα ΜΜΕ, τον καταλαμβάνουν κάποια βιβλιοπωλεία που προβάλλουν από τις στήλες αυτές βιβλία με κριτήριο την κερδοσκοπία. 3. Λιγότερος, επίσης, ή καθόλου χρόνος προσφέρεται για το βιβλίο από τους ραδιοφωνικούς και τηλεοπτικούς σταθμούς, με εξαίρεση το ΡΙΚ. 4. Γνωστό και το χαράτσι που επιβάλλουν τα περισσότερα ως επί το πλείστον βιβλιοπωλεία, ζητώντας όλο και μεγαλύτερα ποσοστά επί των πωλήσεων. Προσθέτω πως στις βιτρίνες των περισσότερων βιβλιοπωλείων φιγουράρουν βιβλία που αποφέρουν περισσότερα κέρδη π.χ. Βιβλία για να περνά κανείς την ώρα του κάνοντας ηλιοθεραπεία στην παραλία ή, κυρίως οι γυναίκες, στην κουζίνα τους μεταξύ μαγειρέματος και χαζών πρωινών εκπομπών. 5. Αρκετοί εκδοτικοί οίκοι σε Ελλάδα και Κύπρο έχουν κλείσει και άλλοι βρίσκονται μεταξύ φθοράς και αφθαρσίας με τελικό αποτέλεσμα οι συγγραφείς να γίνονται και εκδότες των έργων τους επιβαρυνόμενοι με όλα τα έξοδα που προϋποθέτει η έκδοση ενός βιβλίου, αλλά και να αναγκάζονται να επωμισθούν και το βάρος της διακίνησης των βιβλίων τους, πράγμα εξαιρετικά δύσκολο και ψυχοφθόρο. Έτσι, πολλά αξιόλογα έργα παραμένουν ανέκδοτα και ίσως θα περάσουν χρόνια για να δουν το φως της δημοσιότητας ή ποιος ξέρει αν θα το δουν ποτέ. Ίσως το διαδίκτυο να είναι μια διέξοδος, προϋποθέτει όμως κι αυτό πολλή προσπάθεια και τεράστια υπομονή.

Στο σημείο αυτό, επιβάλλεται να αναφερθούμε στην εξαιρετάως σημαντική προσφορά των Κυπριακών λογοτεχνικών περιοδικών στη προβολή των πνευματικών πονημάτων των Κυπρίων συγγραφέων, δίνοντας έστω κάποια δείγματα γραφής τους, αλλά και με τις παρουσιάσεις των βιβλίων που φιλοξενούν στις σελίδες τους. Όμως, κι εδώ υπάρχουν δύο μειονεκτήματα. Πρώτον, ότι οι περισσότεροι συνδρομητές των περιοδικών αυτών είναι λογοτέχνες, με αποτέλεσμα να μην φτάνει η λογοτεχνική παραγωγή στο ευρύ κοινό και δεύτερον ότι ελάχιστα αντίτυπα των περιοδικών αυτών φτάνουν στα χέρια ελληνόφωνων αναγνωστών στο εξωτερικό. Ειδική αναφορά οφείλουμε στο περιοδικό «Πνευματική Κύπρος», που για περισσότερο από μισό αιώνα υπηρετεί και προβάλλει τα Κυπριακά Γράμματα. Μεγάλη και αξιέπαινη προσπάθεια για διάδοση της Κυπριακής λογοτεχνίας και τέχνης εκτός συνόρων, κάνει το μοναδικό αγγλόφωνο Κυπριακό περιοδικό λόγου και τέχνης "In focus" που εκδίδει το Κυπριακό Κέντρο ΠΕΝ. Είναι, λοιπόν, απαραίτητη η οικονομική στήριξη των περιοδικών αυτών από το Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού. Όμως, δυστυχώς, η χορηγία της οποίας ετύγχαναν από τις αρμόδιες υπηρεσίες του υπουργείου αυτού, μειώθηκε αισθητά, με αποτέλεσμα να δυσχεραίνεται τόσο η έκδοσή τους όσο και η αποστολή αντιτύπων στο εξωτερικό. Θύμα λοιπόν της οικονομικής κρίσης κι αυτά και κατ' επέκταση βέβαια, οι Κύπριοι συγγραφείς.

Μέσα σ' όλο αυτό το χάος, λοιπόν, οι Κύπριοι συγγραφείς και οι εκδότες των λογοτεχνικών μας περιοδικών επιβαρύνονται τώρα και με αυξημένα ταχυδρομικά τέλη. Κόβεται λοιπόν κι αυτός ο δρόμος για τη διακίνηση των πνευματικών πονημάτων των Κυπρίων. Θα πρέπει το Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού να αντισταθεί σθεναρά σε τούτο το σκληρό και άδικο μέτρο, για να καταργήσει αυτό το τεράστιο εμπόδιο που στήθηκε εις βάρος της διάδοσης του Πολιτισμού μας. Γενικότερα, να επιδείξει το απαιτούμενο ενδιαφέρον, να αγκαλιάσει τους Κύπριους συγγραφείς με θερμή και ειλικρινή αγάπη και να εξεύρει τρόπους για να δοθεί τέρμα στην αδικία που γίνεται εις βάρος τους, στηρίζοντάς τους όχι μόνο οικονομικά αλλά κυρίως ηθικά.

Τελειώνοντας, αξίζει να αναφέρουμε πως, παρά τα εμπόδια, τις δυσκολίες και τους αποκλεισμούς, αρκετοί Κύπριοι συγγραφείς έχουν το κουράγιο, τη δύναμη και το θάρρος, επωμιζόμενοι όλα τα οικονομικά βάρη και όλες τις ευθύνες, να εκδίδουν και να διακινούν τα βιβλία τους, ανεξαρτήτως αποτελέσματος. Ενώ, οι εκδότες των κυπριακών λογοτεχνικών περιοδικών συνεχίζουν να τα εκδίδουν με αιματηρές θυσίες. Τους σφίγγω θερμά το χέρι και τους εύχομαι καλή συνέχεια.

ΡΟΥΛΑ ΙΩΑΝΝΙΔΟΥ-ΣΤΑΥΡΟΥ

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ

Πολιτιστικό Ίδρυμα Τραπεζής Κύπρου - Ιερά Μητρόπολις Ταμασού και Ορεινής, *Ιερά Μητρόπολις Ταμασού και Ορεινής: Ιστορία - Μνημεία - Τέχνη*, Λευκωσία 2012

Η συγχέντρωση, σε έναν καλαίσθητο τόμο, του πλούσιου υλικού της πολιτιστικής κληρονομιάς της Μητροπολιτικής περιφέρειας Ταμασού και Ορεινής, μαρτυρεί την έμπρακτη αγάπη εκείνων που ανέλαβαν την πρωτοβουλία και υλοποίησαν την έκδοση του παρουσιαζόμενου τόμου. Τα δεκαεννέα κεφάλαιά του διαπραγματεύονται και παρουσιάζουν μια ευσύνοπτη ιστορική διαδρομή της ζωής και της δημιουργικής πορείας των κατοίκων της περιοχής από τα βάθη της προϊστορίας μέχρι σήμερα. Σε αυτά καταγράφονται με λεπτομέρεια όλα τα στοιχεία, που συναποτελούν το επίτευγμα της επίπονης και δημιουργικής εργασίας των κατοίκων σε όλους τους κοινωνικούς και πολιτιστικούς τομείς. Μέσα από τις λεπτομέρειες της περιγραφής διαφαίνεται η συνεχής ανέλιξη των προσωπικών ικανοτήτων των δημιουργών και η διάπλωση της περιρρέουσας πολιτικής, πολιτιστικής και οικονομικής δομής της κοινωνίας, γεγονός που επιβεβαιώνεται από το πλούσιο συνοδευτικό φωτογραφικό.

Το βιβλίο αποτελείται από 427 σελίδες, μεγέθους 22X30cm., είναι σκληρόδετο, τυπώθηκε στα τυπογραφεία Cassoulides Masterprinters με εποπτεία της Λευκής Μιχαηλίδου και του Χριστόδουλου Χατζηχριστοδούλου και καλλιτεχνική και τυπογραφική επιμέλεια των εκδόσεων «Εν τύποις Βούλα Κοκκίνου». Πιο κάτω παρατίθενται τα περιεχόμενά του και για κάθε ένα από τα δεκαεννέα κεφάλαια δίδεται σύντομη περίληψή του. Των κεφαλαίων προτάσσονται Χαιρετισμός του Μητροπολίτη Ταμασού και Ορεινής κ. Ησαΐα (σ. 9-10), Πρόλογος του κ. Γιάννη Κυπρή, Προέδρου του Πολιτιστικού Ιδρύματος Τραπεζής Κύπρου (σ. 11) και Χάρτης της Κύπρου με τα γεωγραφικά όρια της Μητρόπολης (σ. 12-13).

Κεφάλαιο 1ο: Ταμασός, η αρχαία πολιτεία (σ. 17-34), Άγγελος Δ. Σμάγας. Αναλύεται διεξοδικά η ιστορία της αρχαίας Ταμασού στα υποκεφάλαια: Πρόλογος, εισαγωγή, χωροοργανωτικά στοιχεία, χωροταξία, πολεοδομία, οχύρωση, ιερά, οικίες, τάφοι, οικονομία, δασοπονία, κυνήγι, οστρεοσυλλογή, κτηνοτροφία, μελισσοκομία, γεωργία, μεταλλουργία, δουλεία, αγγειοπλαστική, υαλουργία, ειδωλοπλαστική, γλυπτική, μεταλλοτεχνία, εμπόριο, ιδεολογία κοινωνίας, κοινωνική οργάνωση, τέχνη και θρησκεία.

Κεφάλαιο 2ο: Πότε και πώς edέξατο η Κύπρος τον λόγον του Θεού (σ. 35-48), Νίκος Νικολαΐδης. Περιγράφονται, σε συντομία, «τα θεοτερπή γεγονότα του εκχριστιανισμού της Κύπρου, για τα οποία δίκαια σεμνύνεται η κατά Κύπρον Εκκλησία του Χριστού». Η πρώτη επίσκεψη, το 45 μ.Χ., των Αποστόλων Παύλου και Βαρνάβα έθεσε τη βάση για τη διδασκαλία του Χριστιανισμού στην Κύπρο. Γίνεται εκτενής αναφορά στη δράση των Αποστόλων, στη διάρκεια της πρώτης και δεύτερης αποστολικής περιόδου στην Κύπρο, όπως διαφαίνεται από τις Πράξεις και Επιστολές των Αποστόλων και άλλες πηγές.

Κεφάλαιο 3ο: Ιστορία της Επισκοπής (σ. 49-74), Σταύρος Γ. Γεωργίου. Η Επισκοπή Ταμασού υπήρξε μια από τις πρώτες επισκοπές, που δημιουργήθηκαν στην Κύπρο κατά την 1η και 2η αποστολικές περιόδους (45 και 49 μ.Χ.), η δε ίδρυσή της συνδέεται άμεσα με τη δράση του πρώτου επισκόπου της, Αγίου Ηρακλειδίου, ενός από τους πρώτους επισκόπους της νεοσυσταθείσας τότε Εκκλησίας της Κύπρου. Δίδονται λεπτομερείς πληροφορίες για τη ζωή και το έργο του Αγίου Ηρακλειδίου, των μαθητών του Μνάσωνος και Ρόδωνος και περιγράφεται η σημαντική συμβολή της επισκοπής στη διάδοση και εμπέδωση του Χριστιανισμού. Διαφαίνεται η ακμή και παρακμή της επισκοπής και καταγράφονται οι 15 επίσκοποι της Μητροπολιτικής περιφέρειας από το 49 μ.Χ. μέχρι σήμερα.

Κεφάλαιο 4ο: Άγιοι της Μητροπολιτικής Περιφέρειας (σ. 75-94), Γεώργιος Κάκουρας. Γίνεται αναφορά στη ζωή και το έργο των αποστολικών πατέρων και επισκόπων (Άγιοι Ηρακλείδιος, Μνάσων, Θεόδωρος, Μύρων, Ρόδων, Τύχων, Μακεδόνιος, Επαφρόδιτος, Βασίλειος, Δημητριανός και Νείλος), των μαρτύρων (Άγιοι Αριστοκλής και Γεώργιος Μαχαιρωμένος), και των οσίων και ασκητών (Άγιοι Ηλιόφωτοι, Νόμων και Βηχιανός, Γεώργιος Βαβατσινιώτης, Κουρνούτας, Αββακούμ, Θεράπων, Όσιοι Λυθροδόνα και Πανηγύριος).

Κεφάλαιο 5ο: Κατάλογος των αποκειμένων Αγίων Λειψάνων κατά ναό και μονή (σ. 95-102), Αρχιμανδρίτης Βαρνάβας Κουσιάππας. Εξαιρείται η τιμή που οι Χριστιανοί αποδίδουν στα ιερά λείψανα και σε τρισέλιδο συνοπτικό πίνακα καταγράφονται με λεπτομέρεια όλα τα ιερά λείψανα, που θησαυρίζονται στους ναούς και μονές της Μητροπολιτικής περιφέρειας.

Κεφάλαιο 6ο: Τα Μοναστήρια της Μητροπολιτικής περιφέρειας (σ. 103-124), Κωστής Κοκκινόφτας. Περιγράφονται οι μονές: Παναγίας του Μαχαιρά, Αγίου Ηρακλειδίου, Αγίου Παντελεήμονα του Αχερά, Αρχαγγέλου Μιχαήλ στον Αναλιόντα, των Εισοδίων της Θεοτόκου κοντά στα Καμπιά, του Αγίου Μνάσωνος στο Πολιτικό και του Αγίου Ιωάννη του Θεολόγου στο Φικάρδου.

Κεφάλαιο 7ο: Ναοί και ξωκκλήσια (σ. 125-140), Βασιλική Λυσάνδρου. Απαριθμούνται και περιγράφονται τα εκκλησιαστικά μνημεία της περιφέρειας. Στον πρώτο από τους δύο καταλόγους, καταγράφονται τα μνημεία κάθε χωριού κατ' αλφαβητική σειρά (υφιστάμενοι ναοί και ξωκκλήσια, ερειπωμένα και εξαφανισμένα εκκλησιαστικά μνημεία). Στον δεύτερον απαριθμούνται τα κτίσματα τα οποία είναι κηρυγμένα αρχαία μνημεία, πίνακας «Β», με τον αντίστοιχο αριθμό που τους δόθηκε από το Τμήμα Αρχαιοτήτων.

Κεφάλαιο 8ο: Ιστορική και Γεωγραφική επισκόπηση των Κοινοτήτων (σ. 141-160), Χρίστος Κ. Κυριακίδης. Γίνεται ιστορική επισκόπηση της περιοχής, καταγρά-

φονται τα 45 χωριά, που υπάγονται στην πνευματική καθοδήγηση της Μητρόπολης, σχολιάζονται τα τοπωνύμια, περιγράφεται το φυσικόν περιβάλλον, απαριθμούνται τα προϊόντα, αναφέρονται διάφορα δημογραφικά στοιχεία και σχολιάζεται το επίπεδο της εκπαίδευσης της περιοχής. Στον πίνακα I σημειώνεται η καταγραφή του πληθυσμού των χωριών στις χρονολογίες 1825, 1881, 1960 και 2001. Στον πίνακα II δίδεται η ημερομηνία ίδρυσης του Δημοτικού σχολείου κάθε κοινότητας.

Κεφάλαιο 9ο: Λόγιοι, πνευματικοί άνθρωποι και άλλες προσωπικότητες (σ. 161-174), Θεοχάρης Σταυρίδης. Αναλύεται η διαχρονική προσφορά της Μονής Μαχαιρά στην ανάπτυξη της πνευματικής και εκκλησιαστικής ζωής της περιοχής και γίνεται αναφορά στη ζωή και το έργο των ιερωμένων, που έζησαν στη Μονή και άλλων που ανδρώθηκαν στη Μονή αλλά διακρίθηκαν σε διάφορες περιοχές του νησιού, και των εκπαιδευτικών και ευεργετών.

Κεφάλαιο 10ο: Η συμβολή της Μητροπολιτικής περιφέρειας στους Εθνικούς Αγώνες (σ. 175-188), Πέτρος Παπαπολυβίου. Καταγράφεται το φαινόμενο του εθελοντισμού και των εθνικών εράνων στην περίοδο από την Ελληνική Επανάσταση (1821) μέχρι το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου. Δημοσιεύονται κατάλογοι των εθελοντών του Ελληνοτουρκικού πολέμου 1897, των Βαλκανικών Πολέμων 1912-1913, της Μικρασιατικής εκστρατείας 1919-1922, των στρατιωτών του Κυπριακού Συντάγματος και της Κυπριακής Εθελοντικής Δύναμης 1939-1945, και των πεσόντων και αποβιωσάντων στρατιωτών του Κυπριακού Συντάγματος 1939-1945. Καταγράφονται επίσης οι εισφορές των κατοίκων της περιοχής στους εθνικούς εράνους 1912-1913 και του εράνου υπέρ του Ελληνικού Ερυθρού Σταυρού 1918-1919.

Κεφάλαιο 11ο: Ο Αγώνας της ΕΟΚΑ 1955-1959 (σ. 189-212), Δημήτρης Ηρ. Ταλιαδώρος. Καταγράφεται η συμμετοχή των κατοίκων της περιοχής στον επικό αγώνα της ΕΟΚΑ. Επισημαίνονται τα σπουδαιότερα στρατιωτικά γεγονότα που διαδραματίστηκαν στην περιοχή Ταμασού και Ορεινής και γίνεται εκτενής αναφορά στη ζωή και τη δράση των έξι ηρωομαρτύρων αγωνιστών Νίκου Γεωργίου, Μιχαλάκη Καραολή, Παντελή Κατελάρη, Μιχαήλ Κουτσόφτα, Κυριάκου Μάτση και Ανδρέα Παναγίδη. Επιπρόσθετα γίνεται αναφορά στον μεγάλο αριθμό των αγωνιστών και αγωνιστριών, των πολιτικών καταδίκων και όσων εγκλείστηκαν στα κρατητήρια, και παρουσιάζεται η συμμετοχή του κλήρου στον απελευθερωτικό αγώνα της ΕΟΚΑ. Επίσης, σε πίνακες καταγράφονται οι πολιτικοί κρατούμενοι (ονοματεπώνυμο, όνομα πατέρα, έτος γέννησης και αριθμός κρατουμένων) και οι πολιτικοί κατάδικοι (ονοματεπώνυμο, όνομα πατέρα, έτος γέννησης και αριθμός κρατουμένου).

Κεφάλαιο 12ο: Η λαϊκή Αρχιτεκτονική (σ. 213-226), Γλαύκος Παπαδούρης. Περιγράφεται με λεπτομέρεια η εξέλιξη της κατασκευής της κατοικίας από την εποχή της Οθωμανικής κατοχής μέχρι το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο και εξάίρεται η λαϊκή βούληση να αντιπαρέλθει την κοινωνική και οικονομική καταβαράθρωση του τόπου και να συσχετίσει ο λαϊκός κτίστης τον σχεδιασμό της στέγης με τις απαραίτητες λειτουργικές ανάγκες, που επέβαλλαν οι εκάστοτε συνθήκες της εποχής.

Κεφάλαιο 13ο: Η Βυζαντινή Αρχιτεκτονική και Τέχνη (σ. 227-262), Χαράλαμπος Γ. Χοτζάκογλου. Δίδονται δείγματα αρχιτεκτονικής λαξευτών τάφων και ασκητηρίων, περιγράφονται η ποικιλία των αρχιτεκτονικών τύπων της βυζαντινής ναοδομίας, ψηφιδωτά και μαρμαροθετημένα δάπεδα, μνημειακή ζωγραφική, γλυπτική, κεραμική, μεταλλοτεχνία, εργασίες με λίθους - γυαλί και χειρόγραφα. Σε παράρτημα αναφέ-

ρονται οι περιπτώσεις, που άγιες μορφές της περιοχής, απεικονίζονται στη βυζαντινή και μεταβυζαντινή τέχνη.

Κεφάλαιο 14ο: Φορητές εικόνες και αγιογράφοι: από τις απαρχές έως την Ενετοκρατία (σ. 263-284), Κώστας Γερασίμου. Αναλύεται πώς η αγιογραφική τέχνη, με το κάλλος και την ωραιότητα που εκπέμπει, αποτέλεσε ύψιστο επίτευγμα του βυζαντινού πολιτισμού. Η έρευνα απέδειξε πώς δεν διασώθηκαν εικόνες χρονολογούμενες πριν από τον 13ο αιώνα, γι' αυτό παρουσιάζονται τα σημαντικότερα δείγματα εικόνων από τον 13ο αιώνα μέχρι και το 1571.

Κεφάλαιο 15ο: Η περίοδος της Ενετοκρατίας και η ανάπτυξη της Κυπροαναγεννησιακής εντοίχιας ζωγραφικής (σ. 285-426), Ιωάννης Δ. Ηλιάδης. Η καλλιτεχνική δημιουργία στην περιοχή συνεχίζει να επιδεικνύει αμείωτη ακμή κατά τη διάρκεια της Ενετοκρατίας (1489-1571) και αποτυπώνεται επάξια στους ναούς της Παναγίας Χρυσοπαντάνασσας, των Αγίων Αναργύρων και της Μεταμορφώσεως του Σωτήρος στο Παλαιχώρι, της Αγίας Χριστίνης και Αγίου Ιωάννη Προδρόμου στον Ασκά, στην Παναγία Καθολική στην Ψημολόφου και της Παναγίας στο Αρεδιού. Τα κατάλοιπα των τοιχογραφιών, στα μνημεία αυτά, περιγράφονται και αξιολογούνται με επιστημονική οξυδέρκεια και με τη συνδρομή πολλών φωτογραφιών.

Κεφάλαιο 16ο: Φορητές εικόνες της περιόδου της Τουρκοκρατίας (σ. 327-362), Χριστόδουλος Α. Χατζήχριστοδούλου. Γίνεται αναφορά στις τεχνοτροπίες που ακολούθησαν οι ζωγράφοι κατά την Τουρκοκρατία, όπως από το δεύτερο ήμισυ του 16ου αιώνα, 1571 και εξής, οπότε επικρατεί η κυπροαναγεννησιακή ή ιταλοβυζαντινή τεχνοτροπία. Ακολούθως, τον 17ο αιώνα η τέχνη αρχίζει να φθίνει και οι ζωγράφοι παρουσιάζουν αδυναμίες, παρόλο που αντιγράφουν έργα της περιόδου της Ενετοκρατίας. Τον 18ο αιώνα, όμως, η παραγωγή φορητών εικόνων αυξάνεται, οπότε η Μονή Αγίου Ηρακλειδίου αναδεικνύεται ως ένα από τα σημαντικότερα εργαστήρια του νησιού, αυξάνονται οι ζωγράφοι και η παραγωγή εικόνων. Καταγράφονται επίσης εικόνες που ζωγραφίστηκαν από Κυπρίους κατά τη διάρκεια του 19ου αιώνα και τις αρχές του 20ού. Στο άρθρο αναφέρονται τουλάχιστο 40 ζωγράφοι με τα σπουδαιότερα σωζόμενα έργα τους.

Κεφάλαιο 17ο: Τοιχογραφίες των ναών της περιοχής κατά την Τουρκοκρατία 1570/1-1878 (σ. 363-378), Δημήτριος Δ. Τριανταφυλλόπουλος. Οι δυσμενείς πολιτικές, οικονομικές και δημογραφικές συνθήκες ζωής, κατά τη διάρκεια της Τουρκοκρατίας, δεν επέτρεπαν την ανέγερση νέων ναών και κατά συνέπεια την εκτέλεση νέων τοιχογραφιών. Λεπτομερείς αναφορές για τις τοιχογραφίες και τους ζωγράφους γίνονται για τους ακόλουθους δέκα ναούς: Μεταμορφώσεως, Αγίου Γεωργίου στο Καλό Χωριό Ορεινής, Αγίου Γεωργίου στα Καμπιά, Αγίου Νικολάου στο Επισκοπεϊό, Μονή Αγίου Ηρακλειδίου στο Πολιτικό, Παναγίας Γαλακτοτροφούσας στους Καπέδες, Τιμίου Σταυρού στον Ασκά, Αγίου Γεωργίου στο Παλαιχώρι Ορεινής, Αγίων Αναργύρων στους Αγίους Βαβαταινιάς και Γενεσίου της Θεοτόκου (Χρυσοπαντάνασας) στη Μαλούντα.

Κεφάλαιο 18ο: Μουσεία και εκθεσιακοί χώροι (σ. 379-392), Στυλιανός Περγίδης. Λόγω δημογραφικών και διοικητικών συγκυριών η περιοχή δεν διαθέτει μεγάλο αριθμό μουσειακών και εκθεσιακών χώρων. Εξάιρεση αποτελεί η κοινότητα Παλαιχωρίου η οποία κατόρθωσε να διαφυλάξει τους θησαυρούς της και μετά από συντήρηση τους ανέδειξε στο «Μουσείο Πολιτιστικής Κληρονομιάς Παλαιχωρίου». Παράλ-

ληλα το σύμπλεγμα κατοικιών και άλλων χώρων που χρησιμοποιήθηκαν ως κρησφύγετα του υπαρχηγού της ΕΟΚΑ Γρηγόρη Αυξεντίου και άλλων ανταρτών, καθώς και η κατοικία της οικογένειας Γιωρκάτζη, συντηρήθηκαν και διαμορφώθηκαν κατάλληλα για εύκολη περιήγηση και υποβοήθηση των επισκεπτών να κατανοήσουν τις συνθήκες στις οποίες διεξήχθη ο απελευθερωτικός αγώνας της ΕΟΚΑ. Παρουσιάζονται επίσης το πρώτο βιομηχανικό εργαστήριο με σειρά μηχανικών εγκαταστάσεων των αρχών του 20ού αιώνα, το υπαίθριο πάρκο γλυπτικής που βρίσκονται στην κοινότητα Αγίας Βαρβάρας, το στρατιωτικό Μουσείο της ΕΛΔΥΚ, που βρίσκεται στην Μαλούντα, και οι κατοικίες «Κατσινιόρου» και «Αχιλλέα Δημήτρη» στο Φικάρδου, που αποτελούν δείγματα αυθεντικής αναπαλαίωσης και βραβεύτηκαν από την Europa Nostra το 1986. Ιδιαίτερης εμβέλειας εκθεσιακοί χώροι είναι το «Σκευοφυλάκιο» και το «Μουσείο Γρηγόρη Αυξεντίου» στη Μονή Μαχαιρά. Τέλος, σε δισέλιδο πίνακα καταγράφονται τα χωριά της Μητροπολιτικής περιφέρειας με τα αντίστοιχα αρχαία μνημεία τους.

Κεφάλαιο 19ο: Ιδιόμορφος Σταυρός από τον Άγιο Επιφάνιο Ορεινής (σ. 393-402), Ουρανία Περδίκη. Περιγράφεται με λεπτομέρεια ο Σταυρός της εκκλησίας του Αγίου Επιφανίου και συγκρίνεται με άλλους, σχεδόν παρόμοιους, που βρίσκονται στις εκκλησίες Τιμίου Σταυρού Ομόδους και Αγίας Παρασκευής στην Τεμβριά, καθώς και στο Μουσείο του Κύκκου.

Στις σελίδες 407-423 καταγράφονται βραχυγραφίες, πρωτογενείς και δευτερογενείς πηγές (βιβλιογραφία) και στις σελίδες 425-427 εκφράζονται ευχαριστίες προς όσους βοήθησαν με οποιονδήποτε τρόπο στην ετοιμασία και κυκλοφορία του τόμου. Εν κατακλείδι πρέπει να σημειωθεί ότι το βιβλίο διανθίζουν 272 φωτογραφίες και 1144 σημειώσεις-παραπομπές. Φέρει δε τη σφραγίδα του γνωστού και στηριχτού ερευνητή του Κέντρου Μελετών της Ιεράς Μονής Κύκκου κ. Κωστή Κοκκινόφτα, ο οποίος επιμελήθηκε την έκδοση.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Σ. ΚΑΜΙΝΑΡΙΔΗΣ, Εκπαιδευτικός

Γ. Χατζηκωστή, *Παλιοί και νέοι ιταλοί ποιητές* (μετάφραση), Λευκωσία 2015

Η φετινή έκδοση του Γιώργου Χατζηκωστή, που με τον ως άνω περιγραφικό τίτλο απηχεί ένα άλλο εργώδες μεταφραστικό του πόνημα, δεν έρχεται απλώς να προστεθεί στην πολύτομη εργογραφία του, αλλά και να προεκτείνει τις «Σελίδες της Ιταλικής Ποίησης 1224-2002», τη δίγλωσση έκδοση του 2003, όπου είχε μεταφράσει 86 ποιήματα 44 Ιταλών ποιητών. Από το προλογικό σημείωμα αντιγράφω τη διαφωτιστική παράγραφο με την επεξηγηματική αναφορά στα κατά χρονολογική ταξινόμια αριθμητικά σύνολα των παλαιότερων και νεότερων ποιητών, καθώς και το σύνολο των μεταγλωττισμένων ποιημάτων τους στη δεύτερη αξιόπαινη πολυτονική μετάφραση: «Εκτοτε, με διάφορες αφορμήσεις, ασχολήθηκα με τη μετάφραση ιταλικών ποιημάτων, κυρίως νεώτερων ιταλών ποιητών, από τους οποίους οι περισσότεροι βρίσκονται ακόμα στη ζωή, πολλοί μάλιστα απ' αυτούς αρκετά νέοι στην ηλικία, γεννημένοι μετά το 1960. Από τους 76 ιταλούς ποιητές, που περιλαμβάνονται στο παρόν βιβλίο, πέντε ανήκουν σε παλαιότερους αιώνες (1γ'-1θ'), δώδεκα ανήκουν στο πρώτο μισό του εικοστού αιώνα και στις αρχές του εικοστού πρώτου. Όλα μαζί τα ποιήματά τους είναι 131».

Ωστόσο, ως προανάκρουσμα του βιβλίου, που αριθμεί 125 σελίδες, προτάσσονται δύο ποιήματα όχι μόνο ιστορικής και γραμματολογικής σημασίας, αλλά και αξιολογικής ένδειξης του μεταφραστικού επιτεύγματος, εφόσον στις πέντε στροφές του εθνικού ύμνου της Ιταλίας αντιπαραβάλλεται το ιταλικό και ελληνικό κείμενο. Μεταφράζεται, επίσης, εν συνεχεία, το μακρόπνοο *canto* του Leopardi «La ginestra» («Το σπάρτο»). Και τα δύο αυτά ποιήματα προϊδεάζονται με εισαγωγικά πληροφοριακά σχόλια ως προς τα γραμματολογικά πλαίσια, τη μορφολογική δομή και τη σημειολογική αποτίμηση του περιεχομένου τους. Ο μεταφραστής κατονομάζει, επίσης, ως κυριότερες πηγές των νεότερων ποιημάτων το λογοτεχνικό περιοδικό *Silarus* της νότιας Ιταλίας και την περσινή ποιητική συλλογή *Sentire*. Εκτός από τον λεπταίσθητο λυρισμό, που διακρίνει την ιταλική ποίηση στη διαχρονία και συγχρονία της, η θεματική των ποιημάτων στρέφεται γύρω από τον έρωτα και τη φύση, την οικογένεια, την πατρίδα και τη θρησκευτική πίστη, τις ανθρώπινες αξίες και τα πανανθρώπινα ιδανικά, αντιπαραθέτοντας τα σημερινά τραγικά αδιέξοδα των πολέμων και των ποικιλώνυμων προβλημάτων στο όραμα ενός καλύτερου αύριο και ενός ανθρωπινότερου κόσμου.

Ο Leopardi, που ενέπνευσε στον Σολωμό την καθαρότητα της ποιητικής γλώσσας και κατά τον ανθολογημένο εδώ Carducci «ρομαντικοποίησε την καθαρότητα του αρχαιοελληνικού συναισθήματος», αν και γράφει «Το σπάρτο ή το λουλούδι της ερήμου» το 1836, μάς μεταδίδει μέσα από τα αλληγορικά μηνύματα της «φωτεινής απαισιοδοξίας» και της υποφώσκουσας κατάφασης της ζωής την αφύπνιση της πιο επίκαιρης προτροπής: «Κοίταξε εδώ και δες τον εαυτό σου στον καθρέφτη, / αιώνα αλαζονικά και ανόητες, / που το μονοπάτι εμπρός σου, / σημαδεμένο από τη φωτισμένη σκέψη, / το άφησες, και προς τα πίσω / βαδίζοντας, για την ανάποδη πορεία σου καυχίσαι / και δρόμο προς τα μπρος την ονομάζεις».

Η νοσταλγική μελαγχολία, η αίσθηση της ματαιότητας και ο φιλοσοφικός στοχασμός μιας υπερκόσμιας πνευματικής ανάτασης, αλλά και της εγκόσμιας αναζήτησης της χαμένης πίστης στον άνθρωπο και της ευοίωνης προσδοκίας για ένα καινούργιο πανανθρώπινο σύμπαν διαπνέουν τα ποιήματα της ανθολογίας. Ιδιαίτερα, όμως, μας συγκινούν όσα εμπνέονται από την ιστορία και τη διαιωνιζόμενη τραγωδία του τόπου μας, όπως η «Πράσινη Γραμμή» του Massimo Carnelos: «...Σύνορο χαραγμένο / [...] / ανάμεσα σε δυο προφυλακές σημαιοστολισμένες / με υπερφίαλες αξιώσεις». Από το ποίημα του Ελληνιστή και περιπαθούς εραστή της Κύπρου Michele Iannelli αποσπούμε τον ημιομώνυμο τού τίτλου πρώτο στίχο μαζί με την ελπιδοφόρα επιλογική του στροφή: «Στα όνειρά μου πάντοτε ένα Νησί γυρνάει, / [...] / Όμως θα σηκωθεί ξανά, γιατί έχει αρχαίες τις ρίζες / και δυνατές. Θ' αναστηθεί, θα ξαναπρασινίσει, / φύλλα και άνθη θα ντυθεί και πάλι ενωμένο».

Ο πολυγραφότατος συγγραφέας Γιώργος Χατζηκωστής, εμβριθής μελετητής της ιταλικής γλώσσας και λογοτεχνίας, με την παρούσα συγκροτημένη μετάφραση μάς καθιστά κοινωνούς σημαντικών πτυχών της παλαιότερης και σύγχρονης ποιητικής της δημιουργίας.

Γιώτας Παρασκευά-Χατζηκώστα, *Ένα νέο αστέρι στον ουρανό, ο Άγιος Επίσκοπος και Γιατρός Λουκάς Βόινο-Γιασενέτσι*

Αν και το βιβλίο της καλής μας συγγραφέως και πιστής θεραπευίδος της Φιλολογικής Επιστήμης Γιώτας Παρασκευά-Χατζηκώστα για τα θαυμαστά έργα και τις χαριτόβρυτες ημέρες του νεοφανούς Αγίου της Ρωσικής Εκκλησίας Επισκόπου και Ιατρού Λουκά Βόινο-Γιασενέτσι βραβεύτηκε επάξια το 2008 από τον Κυπριακό Σύνδεσμο Παιδικού και Νεανικού Βιβλίου, ομολογουμένως, διαβάζεται απνευστί από όλους τους αναγνώστες πάσης ηλικίας. Αν αναβαθμίζει το γλωσσικό αισθητήριο των νέων μας, αποτελώντας παράδειγμα υγιούς μίμησης στη σημερινή κατ' εξοχήν εποχή της κοινωνικής αλλοτρίωσης, της συναισθηματικής αστάθειας και της παραχάραξης των ηθικοθρησκευτικών αξιών, άλλο τόσο συνιστά, κατά τον αρχ. Νεκτάριο Αντωνόπουλο, Ηγούμενο Ιεράς Μονής Σαγματά, στο προλογικό του σημείωμα «ένα γνήσιο πρότυπο πίστης, αγάπης, ανθρωπιάς και αυταπάρνησης» για τον κάθε ευήκοο αναγνώστη. Δίotti, και σύμφωνα με τον Πανιερότατο Μητροπολίτη Λεμεσού κ.κ. Αθανάσιο, ο οποίος εξορκίζει προλογίζοντας την ωραία αυτή αγιόπνευστη βιογραφία, «...ο φιλόθεος λαός μας θα έχει την ευκαιρία να εντρυφήσει εις το μεγαλείον της ζωής του αγίου Λουκά, του νέου αυτού αγίου της Εκκλησίας μας και να ενισχύεται εις τον πνευματικό αγώνα του».

Το βιβλίο, που λόγω της ευρείας του κυκλοφορίας έτυχε δύο διαδοχικών εκδόσεων, το 2010 και 2011 από τις ελλαδικές εκδόσεις Εν πλω, με επαυξημένη εικονογράφηση του Χαράλαμπου Επαμεινώνδα στη Β' του έκδοσης, απηχεί αφενός σε ευθύγραμμη εξιστόρηση την πειστική αποτύπωση του πνευματικού και επιστημονικού βίου του πολυμάρτυρος Αγίου και αφετέρου μια «μυθιστορηματική» σύλληψη στην αριστοτεχνική διάρθρωση της πλοκής του μέσα από τα 33 του κεφάλαια. Ο εμβληματικός αριθμός δεν μπορεί να είναι τυχαίος, εφόσον παραπέμπει στους «επί της γης» χρόνους του Χριστού μας, που τόσο πολύ αγάπησε ο Ορθόδοξος Ρώσος Άγιος, μετουσιώνοντας τη διδασκαλία Του σε θεάρεστη πράξη αφειδώλευτης προσφοράς προς τον συνάνθρωπο και πλούσιας πνευματικής συγκομιδής. Επομένως, η έξαρση ενός επίγειου θαυμασμού και οι ευαίσθητοι κραδασμοί μιας επαρκούς έντεχνης γραφής δεν θα επαρκούσαν μπροστά στην Χριστεπώνυμη πολιτεία ενός τέτοιου ανθρώπου, που δεν ήταν εκ του κόσμου τούτου· θα ήταν, προπάντων, το έναυσμα από την καθαγιασμένη φλόγα της ψυχής του, που άναψε το φως μιας πρωτόγνωρης θείας μυσταγωγίας, μιας διαφορετικής διεισδυτικής όρασης και μιας άλλης συγγραφικής μέθεξης. Η συγγραφέας, εκ προοιμίου, καταθέτει την ομολογία της: «Ο Άγιος Λουκάς, αρχιεπίσκοπος Συμφερουπόλεως και Κριμαίας, υπήρξε μια μεγάλη “αποκάλυψη” για μένα, που σφράγισε ποικιλότροπα τη ζωή μου. Εντρυφώντας στα κείμενά του και σπουδάζοντας με δέος τη ζωή και τα μαρτύριά του ένιωθα να με σαγηνεύουν η ασυνήθιστη και εξαιρετική φυσιογνωμία του, η δύναμη και η μεγαλοσύνη της μορφής του».

Έτσι, η Χάρις της δύναμης και η σταυροαναστάσιμη Οδός της ζωντανής του μαρτυρίας τής προσπόρισαν την ευφυή επι-νόηση μιας εφευρετικής μορφοπλαστικής πρόσληψης, για να ιστορήσει τον πολυκύμαντο θυσιαστικό βίο του. Ενός αιμάσσοτος αγόγγυστου βίου Ιώβειας υπομονής μέσα από αλλεπάλληλες εξορίες, φυλακίσεις, αστυνομείσεις και σκευωρίες, απίστευτες κακουχίες, βασανιστήρια και προπηλατισμούς, αλλά και καταξιώσεις τού ιατρικού και ποιμαντικού του λειτουργήματος μέσα από τους υπεράνθρωπους άθλους, τα επιστημονικά επιτεύγματα και τις πρωτο-

ποριακές του μελέτες, καθώς και τις ανθρωπιστικές ευεργεσίες μιας ολοκληρωτικής αλτρουιστικής αφοσίωσης προς τους πάσχοντες και τους δυσπραγούντες συνανθρώπους του. Όσο όμως κι αν η τρικυμιώδης ταλανισμένη ζωή του φερώνυμου του Αποστόλου, νεότερου Αγίου Λουκά (1877 – 1961) στοιχειοθετεί μυθιστόρημα, υπερβαίνοντας και τις πιο ασύλληπτες εκπλήξεις, ωστόσο, η σεπτή του μνήμη δεν θα επέτρεπε ψευδεπίγραφες μυθοδραματικές παραποιήσεις και ακραίες ευφάνταστες μυθοπλάσιες, παρά μόνο τη σκηνική παραστατικοποίηση και τη ζωηρή εικονοπλασία των αληθινών δρώμενων της πολυσχιδούς του δράσης· όπερ και επιτυγχάνει η συγγραφέας με την υποβλητική αναδιήγηση των σημαντικότερων φάσεων της πορείας του με ρυθμούς κινηματογραφικής ροής. Αξιοποιώντας, επίσης, όχι μόνο τις πηγές της σχετικής βιβλιογραφίας, που επιτάσσονται του βιβλίου, αλλά και αντλώντας από λόγους, κηρύγματα και επιστολές του, παρεμβάλλει το οιονεί Ημερολόγιο του με τοπωνυμικούς και χρονολογικούς προσδιορισμούς, ένα λογοτεχνικό εύρημα αναπόσπαστης σύνδεσης με τα αφηγηματικά μέρη και εύληπτης αναγνωστικής προσοικείωσης σε εναλλαγή πρωτοπρόσωπου και τριτοπρόσωπου αφηγητή.

Η Γιώτα Παρασκευά-Παπακώστα με τον εύστοχο ημερολογιακό αυτό εγκιβωτισμό αναβαθμίζει τις σελίδες του βιβλίου της όχι μόνο σε καταλυκτική συναξαριακή πανδαισία, αλλά και σε πανδέκτη των πιο συγκλονιστικών σταθμών της Ρωσικής Ιστορίας από τα τέλη του 19^{ου} έως τα μέσα του 20^{ου} αιώνα, ήτοι από τη μετάβαση του τσαρικού καθεστώτος και της Ρωσικής Επανάστασης έως τα μεταπολεμικά χρόνια με τη στυγνή κομμουνιστική αθεΐα να συνεχίζει το ανόσιο έργο της. Αυτή που απηνώς καταδίωξε τον ιερωμένο διαπρεπή χειρουργό μέχρι τα γκουλάγκ της Σιβηρίας, αλλά και που τον ανέδειξε ως αλίκυττο βράχο της πίστης σε Άγιο της Ρωσικής Ορθοδοξίας.

Σ' ένα τέτοιο βιβλίο αξίζει να σκύψει κανείς για τη νοηματοδότηση των πνευματικών αρετών και την ηθοπλαστική παιδαγωγία των μηνυμάτων, καθώς και τη σύμμετρη αισθητική τους ποιότητα.

ΧΡΥΣΟΘΕΜΙΣ ΧΑΤΖΗΠΑΝΑΓΗ

Φ. Δημητρακόπουλου (φιλολογική επιμέλεια), *Γιώργος Σεφέρης-Κύπρος Χρυσάνθης και «Οι γάτες τ' άη Νικόλα»*

Το φετινό Έτος Κύπρου Χρυσάνθη και η σημερινή επέτειος της εκδημίας του Γιώργου Σεφέρη επικαιροποιούν την πολύχροτη σχέση των δύο ποιητών, επαναφέροντας επιτακτικά στο αναγνωστικό προσκήνιο το ομώνυμο βιβλίο με το επίμαχο ποίημα στον τίτλο του, που κυκλοφόρησε προ εικοσαετίας από τις εκδόσεις Καστανιώτη με φιλολογική επιμέλεια Φώτη Δημητρακόπουλου. Ο καθηγητής της Φιλολογικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών κατονομάζει στον πρόλογο του τις βιβλιακές και πρωτογενείς αρχειακές πηγές, από τις οποίες αρύεται τη σφαιρική τεκμηρίωση της ενδιαφέρουσας εργασίας του, όπως: άρθρα και κείμενα από τα περιοδικά *Πνευματική Κύπρος* και *Κυπριακά Γράμματα*, σχετικό υλικό από τους «κυπριακούς φακέλους» του Αρχείου Σεφέρη στη Γεννάδειο, επιστολές της αλληλογραφίας Χρυσάνθη-Σεφέρη, που έχουν αποθησαυριστεί στο σπίτι και των δύο, καθώς και αξιοποίηση μελετών αναφορικά με τον Σεφέρη και την Κύπρο τόσο του Μιχάλη Πιερή όσο και

του ιδίου. Επισημαίνεται, επίσης, εισαγωγικά ότι ο Χρυσάνθης προλείανε το έδαφος της άφιξης του Σεφέρη στην Κύπρο και ότι η επιστολογραφική επικοινωνία τους προσπορίζει φιλολογικές πληροφορίες, παρά το γεγονός ότι η σχέση τους έληξε άδοξα «με μια παρεξήγηση», τονίζοντας την πεποίθησή του «ότι ήταν παρεξήγηση».

Οι αυτούσιες επεξηγήσεις επί του θέματος στοιχειοθετούν το δεύτερο μέρος του βιβλίου, που τιτλοφορείται «‘οι γάτες τ’ Άη Νικόλα’»-Το χρονικό της παρεξήγησης 1969-1971», και περιλαμβάνει ανταλλαγή επιστολών μεταξύ Σεφέρη και Χρυσάνθη, όπως και τις επιστολές δύο άλλων εμπλεκομένων, της Χρυσάνθης Κληρίδη και του Ανδρέα Χριστοφίδη. Η παράθεση της επιστολογραφίας είναι ενδεικτικά διαφωτιστική προς εξαγωγή συμπερασμάτων υπέρ της μιας ή της άλλης αλήθειας για την ατυχή περιπέτεια τής μη δημοσίευσης του δακτυλόγραφου ανυπόγραφου Σεφερικού ποιήματος στο τεύχος Ιουνίου 1969 της *Πνευματικής Κύπρου*. Ο Δημητρακόπουλος δεν παραλείπει να υπενθυμίσει τη δημοσιοποίηση την εποχή εκείνη της γνωστής δήλωσης του Σεφέρη κατά της δικτατορίας, τη στάση της αντίδρασής του να μη δημοσιεύσει σε ελλαδικά περιοδικά, τη δημοσίευση της αγγλικής μετάφρασης του ποιήματος από τον Keeley στο περιοδικό του Λονδίνου *Encounter*, τη μετάδοσή του από την Deutsche Welle και το ΡΙΚ, όπως και την πρώτη ελληνική δημοσίευσή του στη *Χαραυγή* εν αγνοία του ποιητή. Ωστόσο, ο συγγραφέας χαρακτηρίζει «ατεκμηρίωτα» τα επικριτικά σχόλια κατά της *Πνευματικής Κύπρου* ανώνυμου κειμένου στα *Κυπριακά Χρονικά*, που παραθέτει ολόκληρο και που όπως διαπιστώνεται αργότερα ανήκε στην Ήβη Μελεάγρου.

Τα δύο, εντούτοις, κεφάλαια του πρώτου μέρους του βιβλίου, που επιγράφεται «Το χρονικό της φιλίας 1953-1965», διαπνέονται από τη ζεστασιά μιας άδοξης πνευματικής συγγένειας στα σύντομα, αλλά μεστά αμοιβαίων αισθημάτων γράμματα των δύο ποιητών με την προσωπική τους συνάντηση στις 8 Δεκεμβρίου 1953, κατά τη φιλοξενία του ζεύγους Σεφέρη στην οικία του ζεύγους Χρυσάνθη, όπου μια σελίδα του λευκώματος της οικοδέσποινας, εκτός από τις φιλοφρονητικές «ευγνώμονες ευχαριστίες», απηχεί συνεχδοχικά μ’ ένα στίχο τα «κυπριακά» ποιήματα του Σεφέρη: «Στην Κύπρο κάθε πέτρα λέει ένα παραμύθι».

Ο θαυμασμός, όμως, του Χρυσάνθη για τον μεγάλο ομότεχνό του δεν εξαντλείται σε γράμματα, ανταλλαγές επισκέψεων και βιβλίων, αλλά ουσιαστικά καταδεικνύεται με ενθουσιώδεις αποτιμήσεις της «πρώτης παρεπιδημίας στην Κύπρο του Γ. Σεφέρη», ομιλίες, δημοσιεύσεις σε εφημερίδες και φιλολογικά περιοδικά, συνεντεύξεις και εκτενείς κριτικές του προσεγγίσεις της πρωτοποριακής Σεφερικής ποίησης και ποιητικής. Αποκορύφωμα το επίγραμμα, που είχε δημοσιεύσει στην *Πνευματική Κύπρο*, με το άκουσμα της βράβευσής του με το Νόμπελ: «Νίκη του στίχου / δόξα του πνεύματος / νίκη λαού / πατριδών καύχημα».

Οι μελέτες στα επίμετρα του τρίτου μέρους και τα έγγραφα του φωτογραφικού υλικού συμπληρώνουν το βιβλίο, που αποδεικνύεται πολύτιμη πηγή βιβλιογραφικής αναφοράς για τον Γιώργο Σεφέρη και τον Κύπρο Χρυσάνθη.

ΧΡΥΣΟΘΕΜΙΣ ΧΑΤΖΗΠΑΝΑΓΗ
20ή Σεπτεμβρίου 2015

Λυκείου Ελληνίδων Αμμοχώστου, *Πρώτο Τετράδιο* (ένα ιστορικό κειμήλιο)

Υστερα από το «Λεύκωμα Φωτογραφιών [του] Ελληνικού Γυμνασίου Αμμοχώστου, που ο παρήγορος Θεός της προσφυγιάς μάς έστειλε, θέλοντας ν' αναθερμάνει τη μνήμη της νοερής περιδιάβασης, αλλά και τη ζωντανή πίστη για επιστροφή στην αγαπημένη μας πόλη, ευδοκίησαμε να επανακτήσουμε άλλο ένα ιερό κειμήλιο: το «Πρώτο Τετράδιο Λυκείου Ελληνίδων Αμμοχώστου 1929 – 1939», που ήλθε στο φως τον φετινό Γενάρη από την Ομοσπονδία του ιστορικού μας Σωματείου με εκδοτική και καλλιτεχνική επιμέλεια Βάσου Στυλιανού και Ελένης Γρηγορίου αντιστοίχως. Την αγαθή τύχη της έκδοσης, που πραγματοποιήθηκε με τη γενναία χορηγία του Ιδρύματος Αναστάσιος Λεβέντης μαζί με τους οβολούς φιλότιμης συνεισφοράς, καθώς και τη συναισθηματική αξία, που έχει για τους Αμμοχωστιανούς πέραν της ιστορικότητάς της, υπογραμμίζει επιλογικά στο εισαγωγικό της σημείωμα η ερίτιμος πρόεδρος της Ομοσπονδίας του Λυκείου κ. Κλαίρη Αγγελίδου: «Με θέλημα Θεού, ο απεσταλμένος Τουρκοκύπριος ανάμεσα σ' ένα σωρό πεταγμένα κατάχαμα βιβλία, προγράμματα, εφημερίδες “τυχαία” επέλεξε τούτο το τετράδιο. Αποτελεί τον καθρέφτη της κοινωνίας της μικρής αναπτυσσόμενης πόλης μας. Ένα ιστορικό κειμήλιο για μας και την Αμμόχωστο. Με την έκδοσή του το κάμνουμε κτήμα σ' όσον το δυνατό περισσότερους συμπολίτες μας. Μια ιστορική μαρτυρία».

Αυτό, συγκεκριμένα, είναι το ιδιόχειρο «τετράδιο» πρακτικών του Λυκείου Ελληνίδων Αμμοχώστου, που διατηρούσε επί πέντε συναπτά έτη, από της ιδρύσεώς του το τέλος του 1929 έως το 1935, η ιδρύτρια, ισόβια πρόεδρος του και σκαπανέας της πνευματικής ζωής της πόλης, αείμνηστη Μαρία Π. Ιωάννου. Αν εμείς νιώθουμε τόση νοσταλγία μετροφυλλώντας το, με πόση περηφάνια και ιδιαίτερη συγκίνηση η πνευματική της κόρη κ. Λούλα Κύπρου Χρυσάνθη θα είδε τυπωμένο τον καλλιγραφικό και ορθογραφικό της χαρακτήρα, τη συγκρότηση της «πρακτικής» της δεξιότητας και τα πολύ καλά Ελληνικά της σε εύληπτη καθαρεύουσα.

Στις πρώτες σελίδες του «Τετραδίου» εξαγγέλλεται προς τις «αξιότιμες κυρίες και δεσποινίδες» η ίδρυση «γυναικείου Σωματείου υπό την επωνυμίας “Λύκειον Ελληνίδων Αμμοχώστου”, σκοπός του οποίου είναι η πνευματική και σωματική ανάπτυξις των μελών του. Εις από τους σκοπούς του Σωματείου επίσης θα είναι ίδρυσις γυναικείας μανδολινάτας». Καθώς διαφαίνεται στις καταγεγραμμένες δραστηριότητες των 97 σελίδων του πολύτιμου τούτου αποθησαυρίσματος, ο φιλόδοξος σκοπός τελεσφόρησε στους επί μέρους ευγενείς του στόχους, που περιελάμβαναν όχι μόνο την «ίδρυση μανδολινάτας», αλλά και μια σειρά άλλων δημιουργικών, μορφωτικών και καλλιτεχνικών δραστηριοτήτων. Ιδρυτικοί θεσμοί, η συστηματική λειτουργία των οποίων απέδωσε τους ζωογόνους καρπούς μιας σφύζουσας πνευματικής ζωής πολυσχιδών πολιτισμικών δρώμενων με τη συμβολή, ασφαλώς, και τη συνεργασία προγενέστερων είτε μεταγενέστερων Συλλόγων και Σωματείων, όπως: ο ΕΦΣΑ, που ιδρύθηκε από τον Κυριάκο Χατζηιωάννου, το Σωματείο Ανόρθωσις, ο Φιλόπτωχος Σύλλογος και λοιποί πνευματικοί φάροι της πόλης, που ακολουθώντας το εμπνευσμένο παράδειγμά τους, κράτησαν μέχρι την εισβολή του Αττίλα άσβηστο το φως μιας ξεχωριστής ακτινοβολίας.

Οι επί σχεδόν μισό αιώνα δραστηριοίτες του Λυκείου, κάτω από την πρωτοποριακή σύλληψη και ώθηση της Μαρίας Π. Ιωάννου, ενδεικτικά συνοφίζονται από την

κ. Αγγελίδου, απ' όπου συνοπτικότερα επισημαίνουμε: ανακήρυξη της Διευθύντριας του Παρθεναγωγείου και ιδρύτριας του Φιλοπτώχου Ελένης Χατζηπέτρου σε Επίτιμη Πρόεδρο το 1930, διοργάνωση διαλέξεων με σημαντικούς ομιλητές, ίδρυση «Κυριακού Σχολείου διά τας απόρους αγραμμάτους κορασίδας». Ωδείου, Βιβλιοθήκης, Παιδικής Εξοχής, Μαντολινάτας, Θεατρικού Ομίλου και Παιδικού Θεάτρου, Εργαστηρίου ραπτικής, οικοκυρικής και διακοσμητικής, εβδομαδιαία φιλολογικά τέια κ.ά..

Στο αριθμημένο περιθώριο των αρχικών σελίδων, πριν από τις σελίδες των γενικών συνελεύσεων, συνεδριών και ισολογισμών, τα πρώτα εγγραφέντα μέλη ανέρχονται σε 175, ενώ αφήνονται 9 κενές, για να συμπληρώνονται σταδιακά. Στη συγχρητική, ωστόσο, 37^η σελίδα καρφιτσώνεται το αντίγραφο απόδειξης τηλεγραφήματος προς τον τότε υφυπουργό αποικιών, όπου μεταξύ άλλων τού διαμνηύεται: «...αι ελληνίδες της Κύπρου ένα και μόνο διακαή και αναλλοίωτον πόθον έχουν, την ένωση της Κύπρου μετά της μητρός Ελλάδος».

ΧΡΥΣΟΘΕΜΙΣ ΧΑΤΖΗΠΑΝΑΓΗ

Σαράντου Καργάκου, *Ήταν κι αυτό μια αιτία, για να πεθάνει ο Ευγένιος* (Το δράμα του εμφύλιου σπαραγμού στην Ελλάδα)

Ο Σαράντος Καργάκος, συγγραφέας με γερή φιλολογική αρματωσιά και τεράστια ευρυμάθεια, με εκατόν σχεδόν βιβλία μέχρι σήμερα στο ενεργητικό του, τα περισσότερα ιστορικού περιεχομένου, και με αναρίθμητα άρθρα σε εφημερίδες και περιοδικά, καταπιάστηκε τελευταία και με θέμα που απέφευγε ν' αγγίξει, δηλαδή με τον εμφύλιο πόλεμο στην Ελλάδα. Προερχόμενος από αριστερή οικογένεια με εμπλοκή στα γεγονότα και έχοντας ο ίδιος οδυνηρές προσωπικές εμπειρίες, έχοντας επίσης μελετήσει σε βάθος την σύγκρουση Αριστεράς-Δεξιάς κατά την διάρκεια της Κατοχής, του Ανταρτοπολέμου και της μετεμφυλιακής εποχής, προτίμησε αυτή τη φορά, αντί να γράφει ένα τυπικό ιστορικό έργο, να δώσει στην ιστορική ύλη μυθιστορηματική μορφή. Κατόρθωσε μ' αυτόν τον τρόπο να δώσει ένα συγκλονιστικό δράμα.

Ο Σαράντος επισημαίνει πολύ σωστά ότι η σύγκρουση Αριστεράς-Δεξιάς ήταν συνέχεια της σύγκρουσης Βενιζελικών και Βασιλικών. Και στις δύο περιπτώσεις τα αποτελέσματα ήταν ολέθρια. Και όπως σε όλες τις περιπτώσεις των εμφυλίων, τα μίσση ήταν απύθμενα και οδήγησαν σε θηριωδίες και από τις δύο πλευρές. Αν και ρίχνει περισσότερο φως στα πάθη των Αριστερών, ο Σαράντος δεν αποσιωπά και τα δικά τους αμαρτήματα. Επανειλημμένα βάζει στο στόμα του πατέρα του κεντρικού ήρωα τα λόγια: «Το κρίμα του Μελιγαλά μας έφαγε». (Στο Μελιγαλά, χωριό της Μεσσηνίας, οι Ελασίτες σκότωσαν τον Σεπτέμβρη του 1944 εκατοντάδες ταγματασφαλίτες και άλλους συνεργάτες των Γερμανών, αλλά και αθώους, και τους έριξαν σε μια πηγάδα). Ο Καργάκος διαπιστώνει με πίκρα ότι κατά τη διάρκεια της Κατοχής είναι ζήτημα αν οι αντιστασιακές οργανώσεις σκότωσαν χίλιους Γερμανούς. «Οι Έλληνες που έπεσαν από ελληνικές σφαίρες ήταν πολλαπλάσιοι», καθώς «οι περισσότερες συγκρούσεις δεν ήταν ανάμεσα σε Έλληνες και Γερμανούς, αλλά ανάμεσα σε Έλληνες και Έλληνες».

Μετά την απελευθέρωση και την συντριβή των Αριστερών το 1949, στην Ελλάδα επικράτησαν νοσηρές καταστάσεις. Έτσι οι μαυραγορίτες, που κατά την διάρκεια της κατοχής είχαν ρουφήξει το αίμα του Ελληνικού Λαού, κατάφεραν με τα ματωμένα λεφτά τους όχι μόνο να γλυτώσουν τις καταδίκες, αλλά και να κυκλοφορούν σαν ευπόληπτοι πολίτες. Αλλά και συνεργάτες των Γερμανών, που κατά τον εμφύλιο είχαν συμπαραταχθεί με τους νικητές, βρέθηκαν με αξιώματα στον Στρατό και την Πολιτεία. Την Ελλάδα την κυβερνούσαν, όπως υποστηρίζει ο Καργάκος, οι Άγγλοι στην αρχή και οι Αμερικανοί αργότερα με Έλληνες «πολιτικούς-μαριονέτες».

Μέσα σ' αυτήν την νοσηρή κατάσταση εκτυλίσσεται η υπόθεση του μυθιστορήματος, που φέρει τον τίτλο «Ήταν κι αυτό μια αιτία, για να πεθάνει ο Ευγένιος». Ο κεντρικός ήρωας είναι ένας νέος από αριστερή οικογένεια, με τραυματικές εμπειρίες από τον εμφύλιο. Το όνομά του, Ευγένιος, είναι συμβολικό. Έχει όντως ευγενική ψυχή, που αρνιέται να προσαρμοστεί σε ένα νοσηρό περιβάλλον. Τον αναπαύει μόνο ο κόσμος του βιβλίου. Γι' αυτό, όταν του προσφέρεται δουλειά σ' ένα παλαιοβιβλιοπωλείο, την δέχεται ευχαρίστως και, μαθητής ακόμη της Ε' τάξης, εγκαταλείπει τις γυμνασιακές του σπουδές. Η δουλειά του στο βιβλιοπωλείο δεν είναι πολλή και ο Ευγένιος βρίσκει αρκετό χρόνο για μελέτη. Τελειοποιεί πρώτα τα Γαλλικά του και μαθαίνει στην εντέλεια και τα Αγγλικά με την βοήθεια μεθόδων εκμάθησης ξένων γλωσσών. Έτσι έχει τη δυνατότητα να μελετά όχι μόνο Νεοέλληνες αλλά και Ευρωπαίους κορυφαίους των γραμμάτων, ακόμα και Αρχαίους Έλληνες και Λατίνους συγγραφείς, που βρίσκει στο βιβλιοπωλείο.

Ωστόσο, η ευγενική αυτή ψυχή συνθλίβεται στα γρανάξια μιας παράλογης και άδικης εποχής. Ένας μαυραγορίτης είχε διαπράξει τον καιρό της κατοχής ένα φρικτό έγκλημα. Προμήθευσε τον Ερυθρό Σταυρό για το παιδικό συσσίτιο αλεύρι νοθευμένο με κιμωλία και άσπρο τσιμέντο. Είκοσι από τα παιδιά που έφαγαν τον νοθευμένο χυλό πέθαναν, όμως ο μαυραγορίτης κατόρθωσε να γλυτώσει την τιμωρία. Ένας πατέρας που έχασε δύο παιδιά έβαλε από τότε μοναδικό σκοπό της ζωής του να εκδικηθεί. Μια νύχτα έστησε καρτέρι έξω από το σπίτι του μαυραγορίτη, τον μαχαίρωσε και ακολούθως απομακρύνθηκε από την σκηνή και αυτοκτόνησε. Έτυχε να περνά απ' εκεί ο Ευγένιος, που άκουσε τα βογγητά του μαχαιρωμένου και έσπευσε να προσφέρει βοήθεια. Στις φωνές του έτρεξαν στην σκηνή η γυναίκα του θύματος, κάποιοι γείτονες και δύο αστυφύλακες, που βρήκαν έναν τρομοκρατημένο Ευγένιο να τα έχει χαμένα και να κρατεί στο χέρι του το μαχαίρι που είχε αποσπάσει από το στήθος του σκοτωμένου. Κατόπιν τούτου το τέλος του Ευγένιου ήταν προδιαγραμμαμένο. Κατηγορήθηκε ότι συνελήφθη επ' αυτοφώρω να διαπράττει φόνο και οδηγήθηκε σε δίκη. Σ' αυτήν, αντί να πρυτανεύσει το πνεύμα της δικαιοσύνης, επικράτησαν πολιτικές σκοπιμότητες. Ο Ευγένιος παρουσιάστηκε από τους κατηγορούς του ως κομμουνιστής και ότι πολιτικά ήταν τα ελατήρια που τον οδήγησαν στο έγκλημα. Αναπόφευκτη κατάληξη της δίκης ήταν η καταδίκη σε θάνατο ενός αθώου. Την εκτέλεσή του ακολούθησε ο θάνατος του πατέρα του, που δεν άντεξε σε τόσο πόνο, η αυτοκτονία της μητέρας του και η καταφυγή της αδελφής του σε μοναστήρι μετά την εγκατάλειψή της από τον αρραβωνιαστικό της. Η τραγωδία του Ευγένιου είναι τραγωδία της Ελλάδας. Μια τραγωδία που τις βαθιές πληγές της απέδωσε πολύ παραστατικά ο Σεφέρης με τους στίχους:

*στάζει τη μέρα, στάζει στον ύπνο
μνησιπήμων πόνος. «Τελευταίος Σταθμός»*

Κάποιοι ίσως βρουν ότι οι πρώτες 30 σελίδες του μυθιστορήματος δεν κυλούν εύκολα. Στην συνέχεια όμως θα διαπιστώσουν ότι η αφήγηση κυλά άνετα και γίνεται συναρπαστική. Οπωσδήποτε, το μυθιστόρημα του Καργάκου δεν είναι εύκολο και δεν είναι απ' εκείνα που θα μπορούσαν να γίνουν μπεστ σέλλερ. Και όμως βιβλία σαν αυτό θα έπρεπε να γίνονται μπεστ σέλλερ.

ΓΙΑΝΝΗΣ Κ. ΛΑΜΠΡΟΥ

Λένιας Μασούρα, *Ντομινό*, εκδόσεις Πήλιο, 2014

Πολύ πρόσφατα (Οκτώβριος 2014) κυκλοφόρησε από τις εκδόσεις Πήλιο, το πρώτο μυθιστόρημα της Λένιας Μασούρα, σε μια καλαίσθητη έκδοση 467 σελίδων με τίτλο «Ντομινό», το οποίο ξαφνιάζει και ενεργοποιεί την περιέργεια του αναγνώστη με την τόση αμεσότητα των περιγραφόμενων γεγονότων, την περιγραφική του δεινότητα, την αναφορά του σ' όλα τα σύγχρονα προβλήματα που μας δέρνουν συνολικά ως κυπριακή κοινωνία και ατομικά ως ταλαίπωρα και αίολα πόνια ή «τουβλάκια» ενός Ντομινό, που άλλοι και αλλού, δυστυχώς, «παίζουν» μαζί μας.

Η Λένια Μασούρα γνωρίζει πώς να αφηγείται την υπόθεση ενός μυθιστορήματος και ασφαλώς δεν περιορίζεται στην απαρίθμηση των τόσων προβλημάτων που μαστίζουν και ταλαιπωρούν τη ζωή όλων μας, τα τελευταία δύο χρόνια, αλλά στήνει και υφαίνει έναν ολόκληρο κόσμο με πλήθος προσώπων πρωταγωνιστικών και δευτερευόντων, με πολλαπλά επεισόδια, με συνεχή κίνηση ανθρώπων, γεγονότων και καταστάσεων, με αιφνίδιες και απρόσμενες ανατροπές στον ρυθμό της ζωής των ηρώων της, και φυσικά με τη ζωηρότατη διαγραφή των χαρακτήρων, ο διάλογος των οποίων, είναι τόσο ζωντανός, που ο αναγνώστης νιώθει ότι παρακολουθεί κινηματογραφική ταινία.

Γενικά το μυθιστόρημα «Ντομινό», μπορεί να χαρακτηριστεί ως σύγχρονο, ρεαλιστικό, κοινωνικό, με έντονο το ερωτικό στοιχείο, με δυναμική και καταλυτική απεικόνιση της κυπριακής κοινωνίας και ειδικότερα της κυπριακής οικογένειας, και τελικά γίνεται ένας καθρέφτης της σημερινής δύσκολης και από κάθε άποψη αδιέξοδης ζωής μας.

Η συγγραφέας μάς δίνει μια ολοκάθαρη ακτινογραφία και ένα μελετημένο ψυχογράφημα της κοινωνίας μας με μεγάλη ακρίβεια, διεισδυτική και αναλυτική περιγραφή των ανθρώπινων σχέσεων και με πολύ σκληρή, αλλά πάντοτε, δίκαιη και τεκμηριωμένη άποψη στην κριτική της.

Η υπόθεση βασίζεται στις σύγχρονες ανθρώπινες σχέσεις και πλαισιώνεται από όλα τα απρόσμενα και οδυνηρά συμβάντα που κατέκλυσαν και αναποδογύρισαν την έως το 2013 ανεδάφιχη και αθεμελίωτη ζωή μας. Η Μασούρα έχει ως άξονες αφήγησης την οικογένεια, την κοινωνία και την πολιτική.

Εντέχνως σχολιάζει, μέσω της ζωής και της δράσης των ηρώων της, τις σχέσεις των συζύγων, το μέγαλωμα των παιδιών, τη βοήθεια που παίρνει το νέο ζευγάρι από τους γονείς τους, τις συχνές εξωσυζυγικές σχέσεις, τη διάλυση των οικογενειών, τα διαζύγια, το μοίρασμα ή την αφαίμαξη των περιουσιακών στοιχείων μεταξύ των συζύγων, τον ξεπεσμό των ηθικών αξιών.

Στο θέμα κοινωνία αναπτύσσεται κριτική για την ηθική σαπίλα, την αναλγησία του πλούτου προς τους οικονομικά αδύναμους, τη μοναξιά και τα πολλά προβλήματα των ατόμων της τρίτης ηλικίας, την παιδεία, την παραπαιδεία, τα ακατάλληλα αναλυτικά προγράμματα της Μέσης Εκπαίδευσης, την αποτυχία των μαθητών στις Παγκύπριες Εξετάσεις και στα διεθνή εκπαιδευτικά δοκίμια, τη σχεδόν αγράμματη νεολαία μας, τις επιπτώσεις της τουρκικής εισβολής του 1974 (φανερές και υποδόριες).

Για την πολιτική κατάσταση η κριτική της συγγραφέως γίνεται δριμύτερη και με πολύ άμεσο τρόπο σχολιάζεται η ανεπάρκεια των πολιτικών μας, η ανευθυνότητα της πολιτικής μας ηγεσίας, η οικονομική, η κοινωνική και η ηθική κρίση και κατρακύλα με το χρηματιστήριο, τα χρεόγραφα, το κούρεμα, την ανεργία, το φάγωμα περιουσιών, δικαιωμάτων, μισθών, συντάξεων, το μαύρο χρήμα, τις ύποπτες συναλλαγές, τις παραβάσεις σε όλους τους τομείς του βίου μας.

Δεν μένει όμως, η συγγραφέας μόνο στην κριτική για την υποκρισία στις σχέσεις των σύγχρονων ανθρώπων και στην περιγραφή της σαπίλας που αναδίδεται στη ζωή όλης της κοινωνίας μας, αλλά καταφέρνει μέσω όλων των ανωτέρω παραμέτρων να αποδώσει, εν τέλει, τους ήρωές της ολοζώντανους, συνεχώς μαχόμενους και αενάως δρώντες προς την υπερπήδηση των δυσκολιών και δυσχερειών της ζωής τους. Έτσι, ύστερα από αλληπάλληλα επεισόδια, εμπόδια, οικογενειακές καταστροφές και ψυχολογικές καταιγίδες, βγαίνουν νικητές στον αγώνα της ζωής, τα ζευγάρια της Ελένης και του Κώστα, της Φρόσως και του Αντώνη, της Θάλειας και του Θωμά, της Βέρας και του Δημήτρη, αποδεικνύοντας με την όλη ζωή τους ότι «Η ζωή ήταν ένα παιχνίδι! Ένα ντόμινο με τα ορθογώνιά του τουβλάκια ανακατεμένα.... χρειαζόταν εκτός από εξυπνάδα κι αρκετή τύχη για να μούνε στη σειρά», όπως τονίζει και η ίδια η συγγραφέας, η οποία κατάφερε να μας δώσει ένα χορταστικό, ενδιαφέρον, σύγχρονο και αξιανάγνωστο μυθιστόρημα.

Δρ ΜΑΡΙΑ ΜΙΧΑΗΛΙΔΟΥ

Μαρίας Τζονή, *Φλερτάροντας με τον όφιν*, Εκδόσεις Πάργα, 2014, σ.σ. 85

Πρόκειται για μια ωραία όσο και παράξενη αφήγηση, η οποία μπορεί να καταταχθεί άνετα στο ειδολογικό γραμματολογικό πλαίσιο της νουβέλας.

Τους ήρωές της η συγγραφέας τους αντιμετωπίζει με πολλή συμπάθεια και κατανόηση, είτε συμφωνεί είτε όχι με τη δική τους ψυχοσύνθεση και συμπεριφορά και αφήνει να φανεί καθαρά το πόσο δύσκολο καθίσταται συχνά το να βρεθείς με κάποιο άλλο πρόσωπο σε τέλεια σύμπνοια και να απολαμβάνεις μαζί του το ίδιο μήκος κύματος συνεννόησης! Η συνεχής προσπάθεια της Τζιονή είναι να φέρνει στην επιφάνεια το πόσο δύσκολος είναι, τελικά, ο σύγχρονος άνθρωπος, το πόσο αντιφατικά μπορεί να ακουστούν τα λόγια του και ακόμα περισσότερο το πόσο οξύμωρες γίνονται κάποτε οι ανθρώπινες σχέσεις με την έλλειψη κατανόησης και ψυχραιμίας στις αντιδράσεις μας προς τους άλλους, αλλά πόσες φορές και πόσο φτωχική και ολωσδιόλου μη αντικειμενική καθίσταται η αυτογνωσία μας!

Όλα αυτά τα συναισθήματα υφαίνουν την αφήγηση της κεντρικής ηρωίδας, της Μυρτώς, η οποία έχει αναπτύξει μια φιλοσοφική, συνάμα και μαγική, σχέση με την

ιδέα του όφους, άμα τη εμφανίσει του στο οπτικό της πεδίο, αλλά και όταν το όνομα ή οι ιδιότητές του, ερεθίσουν την ακοή ή και γενικότερα την αντίληψή της. Πηγή, λοιπόν, έμπνευσής της ο όφης και ό,τι αυτός συμβολίζει από τη μυθολογία. την αρχαία γραμματεία, την Παλαιά Διαθήκη, και τη λαϊκή παράδοση.

Η τριτοπρόσωπη αφήγηση με κεντρική αφηγήτρια μια νεαρή κοπέλα, τη Μυρτώ, απλώνεται σε πέντε κεφάλαια, τα οποία δεν αριθμούνται ούτε τιτλοφορούνται. αλλά συνδέονται το ένα με το άλλο με τις διηγήσεις της, από τα φοιτητικά της χρόνια, από τις μεταπτυχιακές σπουδές της, από τις περιπλανήσεις της σε ενδιαφέροντες και μη χώρους, τόσο στον τόπο μας όσο και σε άλλες χώρες, με τις συγκρίσεις και τις αντιθέσεις της με τους γύρω της, με την ψυχογράφιση ανθρώπων που γνώρισε και έχουν επίλεκτη θέση στις προτιμήσεις και στη διαμόρφωση του χαρακτήρα της.

Η ηρωίδα στα πρώιμα φοιτητικά της χρόνια, αλλά και στα μετέπειτα μεταπτυχιακά και νεανικά της βήματα, δεν υπήρξε προσεκτική στις σχέσεις και στους έρωτές της, οι οποίοι αποδείχθηκαν γενικά άνυδροι και αδιέξοδοι. Τόσο με τον φοιτητή Μάρκο, τον αιώνιο φοιτητή του Πανεπιστημίου Αθηνών, ο οποίος νοιαζόταν για το κομματικό φοιτητικό καθεστώς και όχι για τις σπουδές ή για την ίδια, όσο και για τον Αριστοτέλη, αργότερα στο Λονδίνο, ο έρωτας της δίνει συνεχή κτυπήματα στην ψυχή της, παρά φλογερές δονήσεις αγάπης. Και οι δύο αποδείχθηκαν ψεύτικοι, απάτηλοί και κάφροι.

Η συγγραφέας αξιοποιεί πολύ θετικά τα προσωπικά της βιώματα, τις γνώσεις και τις εμπειρίες της σε ίση αναλογία με τη φαντασία και τη μυθοπλαστική της ικανότητα, ώστε να εισπράττουμε ένα όμορφο και ενδιαφέρον αφηγηματικό αποτέλεσμα. Κυρίως θα ήθελα να τονίσω την πλούσια φιλολογική της σκευή, η οποία διαφαίνεται σε κάθε σελίδα του βιβλίου προσφέροντας ένα πολύ πλούσιο διακειμενικό παλίμψηστο. Ενδεικτικώς, μόνο, αναφέρω τα μεγάλα λογοτεχνικά ονόματα και αντίστοιχα τα αξιόλογα λογοτεχνικά τους έργα. Τέτοια ονόματα είναι λόγου χάριν του Τένεση Ουίλλιαμς, της Ιζαμπέλ Αλιέντε, του Γεωργίου Βιζυηνού, του Γιάννη Σκαρίμπα, του Δημήτρη Χατζή, του Pablo Neruda, του Νίκου Καζαντζάκη, του Gabriel Garcia Marquez, του Halil Gibran.

Σ' αυτό όλο το λογοτεχνικό πλαίσιο έρχεται και ένας χείμαρρος διακειμενικών αναφορών να τον συμπληρώσει με πλήθος κλασικών Ελλήνων και Ρωμαίων φιλοσόφων, ποιητών, τραγωδών και ιστορικών.

Άλλο ένα θετικό στοιχείο στην αφήγηση της συγγραφέως είναι, σίγουρα, οι πολύ καίριες παρατηρήσεις της τόσο οι κοινωνιολογικές, όσο και οι ψυχογραφικές της αναλύσεις, καθώς και οι εναργείς περιγραφές για χώρους πολιτιστικούς, χώρους κοινόχρηστους, χώρους αγοράς και αναψυχής. Είναι εντυπωσιακή η διαγραφή και η σκιαγράφηση του σύγχρονου μέσου Κύπριου πολίτη, που δεν διαθέτει πολιτιστικά ενδιαφέροντα, αλλά νοιάζεται μόνο για την καλοπέραση και τον νεοπλουτισμό του. Αυτά, φυσικά, προ της κρίσεως! Ανάγλυφη βγαίνει η σύγκριση και η αντιδιαστολή του πνευματώδους Λονδίνου, της ευαίσθητης για κάθε τι το πολιτιστικό Αθήνας και του κατεστημένου κυπριακού χαζοχαρούμενου ευδαιμονισμού, της πάλαι ποτέ σφύζουσας Λεωφόρου Μακαρίου, εδώ στην πρωτεύουσά μας.

Εκτός από τις ζωντανές περιγραφές, η Τζιονή, αξιοποιεί το χιούμορ, κάποτε και

την ειρωνεία, τον σαρκασμό και τον αυτοσαρκασμό, εκεί που χρειάζεται και παίζει πολλές φορές μαζί μας λεκτικά παιχνίδια και λεκτικές ακροβασίες.

Ένα τέτοιο λεκτικό παιχνίδι ιδιότυπων σύνθετων λέξεων με πρώτο συνθετικό τη λέξη αντίκα, που οι περισσότερες αποτελούν νεολογισμούς είναι αυτό : αντικογνώστες, αντικοκάπηλους, αντικοκλόπους, αντικολάτρες, αντικολόγους, αντικομανείς, αντικοσυλλέκτες, αντικοφάγους, αντικόφιλους.

Δρ ΜΑΡΙΑ ΜΙΧΑΗΛΙΔΟΥ

Ανδρέα Στυλιανού, *Η ευτυχία είναι στο μυαλό*, Εκδόσεις Πάργα, 2014, σσ 158

Ο νέος πεζογράφος Ανδρέας Στυλιανού εξέδωσε το δεύτερο βιβλίο του με τον φιλοσοφημένο τίτλο «Η ευτυχία είναι στο μυαλό», το οποίο στεγάζει δεκαπέντε διηγήματα, είναι πρόσφατη έκδοση του τρέχοντος έτους και έχει εκδοθεί από τον εκδοτικό οίκο Πάργα. Προηγήθηκε, το 2008, η έκδοση του αφηγήματός του «Αναζητώντας τον άλλο Οδυσσέα», το οποίο αναφερόταν στην τραγικότερη πτυχή της τραγωδίας του τόπου μας, που δεν είναι άλλη από το δυσεπίλυτο πρόβλημα της τύχης των αγνοουμένων και το συνεχές δράμα των οικογενειών τους.

Στο παρόν βιβλίο, ο Στυλιανού θέλησε να δοκιμαστεί στο απαιτητικό λογοτεχνικό είδος του διηγήματος, δίνοντάς μας το δικό του στίγμα σε δεκαπέντε κείμενα, με κοινό πρωταγωνιστικό πρόσωπο τον πρώτοπρόσωπο αφηγητή και κοινή υφολογική και εννοιολογική συνισταμένη το θέμα του έρωτα, αλλά και γενικότερα το θέμα της αγάπης σε όλες τις διαβαθμίσεις αυτών των συναισθημάτων.

Η ελλαδική εκδοτική παραγωγή τα τελευταία χρόνια είναι γεμάτη από βιβλία με διηγήματα, γιατί πιο εύκολα εκδίδονται λόγω κόστους, αφού είναι ολιγοσελίδα, παρά τα ογκώδη μυθιστορήματα και πιο αβασάνιστα αποφασίζεται η συλλογή και η έκδοσή τους από τους μεν νεότερους γιατί επιθυμούν διακαώς να δουν κάποιο δικό τους κείμενο τυπωμένο από τους δε παλαιότερους, για να μην τους ξεχάσει το αναγνωστικό κοινό τους.

Γι' αυτό πολλές φορές βρισκόμαστε μπροστά σε συλλογές διηγημάτων που δεν ανταποκρίνονται επαρκώς στο είδος για το οποίο δηλώνουν, και δεν αποτελούν με κανέναν τρόπο ενότητα, μη έχοντας καμιά συγγένεια ύφους και συνοχής μεταξύ τους. Στην περίπτωση του Στυλιανού, ευτυχώς, τα αρνητικά αυτά δεδομένα δεν υπάρχουν. Με συνδετικό κρίκο τον πρωταγωνιστή – αφηγητή του, που είναι το ίδιο πρόσωπο σχεδόν σε όλα τα διηγήματα, έρχεται να μας αφηγηθεί διαφορετικές ιστορίες, αλλά πάντοτε με γενική θεματική την αγάπη ή έστω την αναζήτηση της αγάπης και της αντιμετώπισης του εκάστοτε αποτελέσματος με ψυχραιμία και ενίοτε με δόσεις χιούμορ.

Στα πρώτα επτά διηγήματα είναι έκδηλο το ερωτικό στοιχείο και κυρίως το κίνηρι του έρωτα από την πλευρά του άνδρα. Δυστυχώς για τον ήρωά μας οι συναντήσεις, οι γνωριμίες, οι σύντομες επαφές καταλήγουν όλες σε ερωτικά αδιέξοδα, σε τελεματώσεις και ψυχολογικές ματαιώσεις. Οι αδιέξοδοι αυτοί έρωτες, αλλά και το απλό φλερτ περιγράφονται στα διηγήματα που επιγράφονται: 1. Δοκίμασε την αγά-

πη, 2. Μη μου λες αντίο, 3. Από μακριά, πολύ μακριά, 4. Στους δρόμους της Αθήνας, 5. Αλίνα, 6. Τη συνάντησα στο αεροδρόμιο, 7. Η ευτυχία είναι στο μυαλό.

Ο Στυλιανού προβληματίζεται με το θέμα του έρωτα και τη ματαιώση του μεγάλου και ιδανικού έρωτα. Παντού σ' αυτά τα πρώτα διηγήματα της συλλογής πλανάται το ερώτημα: «υπάρχει σήμερα η πίστη στην ύπαρξη του κεραυνοβόλου έρωτα ή έχει γίνει και το συναίσθημα αυτό ένα ακόμα καταναλωτικό προϊόν για την εφήμερη ηδονή και μόνο». Διερευνά και αναρωτιέται τελικά, αν ο έρωτας είναι ικανός να λύσει τα τεράστια προβλήματα του σύγχρονου ανθρώπου και μάλιστα του νέου ανθρώπου. Μελετά την κάθε περίπτωση, κυρίως από την πλευρά της γυναίκας, που στις πλείστες των περιπτώσεων παρουσιάζεται ανικανοποίητη, βιαστική, επιθετική ή αδιάφορη και, εν ολίγοις, ωμά ρεαλίστρια.

Στο υπό συζήτηση θέμα του αδιέξοδου έρωτα, δίνει αποστομωτικές και τελεσιδικες απαντήσεις σε πολύ πρόσφατη συνέντευξή του και ο ποιητής Ντίνος Χριστιανόπουλος, ένας από τους κυριότερους ζωντανες ποιητές στην Ελλάδα, κατακεραυνώνοντας όλους τους αιθεροβάμονες με τις εξής αποστροφές του λόγου του: «Και βέβαια δεν υπάρχουν ευτυχημένοι έρωτες» ... «Έρωτες διαρκείας δεν υπάρχουν...», «Οι μεγαλύτεροι έρωτες είναι οι ανεκπλήρωτοι...».

Αλλά ο συγγραφέας έρχεται στο όγδοο διήγημά του με χιούμορ και μάς συνταγογραφεί ένα αξεπέραστο ερωτικό φίλτρο με το διήγημά του «Ο έρωτας με έρωτα περνάει».

Το ένατο και το δέκατο τρίτο διήγημα καταπιάνονται με την αγάπη στην οικογενειακή ζωή και φέρουν τους τίτλους, αντίστοιχα «Ένας τοίχος από τους δίπλα» και «Δότης νεφρού». Στο πρώτο μάς παρουσιάζει τον αφηγητή και πάλι μόνο, διαζευμένο, χωρίς παιδιά, ενώ στο διπλανό διαμέρισμα ανθίζει ο έρωτας ενός νεαρού ζευγαριού. Στο δεύτερο υπάρχει η νεαρή κοπέλα η οποία πάσχει από νεφρική ανεπάρκεια και όλοι στην οικογένειά της, με πολλή ζέση και στοργή, αλλά και επιμονή, προσπαθούν να γίνουν δότες νεφρού για να τη σώσουν.

Το υπ' αριθμόν δεκατέσσερα διήγημα «Ο καλύτερος φίλος» αναφέρεται σε μια παράξενη και σημαδιακή σχέση ανθρώπου και σκύλου, η οποία αρχίζει με τους χειρότερους οιωνούς, αλλά καταλήγει σε απέραντη αγάπη και σύνδεση μεταξύ τους. Στο διήγημα αυτό ο συγγραφέας βαθιά επηρεασμένος από την αεροπορική τραγωδία του αεροσκάφους της εταιρείας ΗΛΙΟΣ, δίνει τη δική του εκδοχή στο περιγραφόμενο γεγονός του συγκεκριμένου ήρωά του, όπου τα ζωοφιλικά του συναισθήματα δίνουν ένα ζωηρότατο και από κάθε άποψη ωραίο κείμενο.

Στα διηγήματα δέκα και ένδεκα με τους τίτλους «Αργά βήματα» και «Όταν έπεσε το τείχος» αναβλύζει η αγάπη για την πατρίδα και ο πικρός σχολιασμός εκ μέρους του λογοτέχνη για πολλά κακώς κείμενα και γεγονότα. Στα «Αργά βήματα» η ηλικιωμένη γυναίκα σέρνει τα δικά της αργά βήματα, εδώ και σαράντα χρόνια, προς τον δικό της σταυρό, αφού ακόμα αγωνίζεται χωρίς κανένα ίχνος της παραμικρής πληροφόρησης για την τύχη του αγνοούμενου γιου της. Στο άλλο διήγημα ο συγγραφέας εκφράζει την πικρή διαπίστωση ότι το άνοιγμα της οδού Λήδρας προς τα κατεχόμενα, με όλα τα χαζοχαρούμενα δρώμενα που το συνόδευαν, δεν σήμαναν καθόλου την πραγματική επανένωση της Λευκωσίας και φυσικά ούτε την αποκατάσταση της ειρήνης και της δικαιοσύνης στον τόπο μας εγχαθίδρυσαν.

Έντονα συναισθηματικός ο Στυλιανού, με γνώση και κατανόηση της γυναικείας ψυχολογίας κινείται διηγηματικά μέσα σ' ένα μπουκέτο από γυναικείες φιγούρες: Κάτια, Ταμάρα, Ρωξάνη, Αϊντα, Μαρία, Αλίνα, Ιωάννα, Μαργαρίτα, Ντίνα, Μαριάννα, Δέσποινα, Βικτώρια, είναι μερικές από αυτές. Αλλά και σ' έναν μωσαϊκό και πολύμορφο γεωγραφικό χάρτη απλώνονται οι υποθέσεις των διηγημάτων του: Κούριο, Κυθρέα, Λευκωσία, Αθήνα, Βόλος, Αγία Πετρούπολη, Μόσχα, Τατζικιστάν, Κιργιστάν, Μόναχο, Βερολίνο, Αγγλία, Αίγυπτος, Αιθιοπία, Ρουμανία, Λιθουανία, Εσθονία, Γαλλία, Ισπανία, είναι μερικοί τόποι στους οποίους διαδραματίζονται ή αναφέρονται στα δεκαπέντε αυτά διηγήματα. Μια αληθινά γεωγραφική και ανθρωπολογική περιπλάνηση δια μέσου της κάθε υπόθεσης.

Ακόμα, μπορεί να τονιστεί η διακειμενικότητα που υπάρχει σ' αυτό το βιβλίο με τη συχνή αναφορά του συγγραφέα σε άλλους συγγραφείς και έργα τέχνης, που εκτός από τις προμετωπίδες στις οποίες αξιοποιεί κείμενα ή στίχους της Κλαίρης Αγγελίδου, του Θεοντόρ Μονόρ, της Ευφροσύνης Μάντα – Λαζάρου, του Θεοκλή Κουγιάλη και του Γιάννη Ρίτσου, αναφέρεται και το βιβλίο του Ίρβιν Γιάλομ «Ο Δήμιος του έρωτα», περιγράφεται η υπόθεση της όπερας Αϊντα, γίνεται παραλληλισμός με τον έρωτα των σαιξπηρικών ηρώων Ρωμαίου και Ιουλιέτας και κάπου ακούγεται και το όνομα του συγγραφέα Νόρμαν Μείλερ.

Η συλλογή διηγημάτων κλείνει με το κείμενο «Η άλλη ερωμένη», που σίγουρα όλοι θα του ευχηθούμε να συνεχίσει να την έχει, να την ακολουθεί και να την αγαπά πάντοτε, όσο απαιτητική κι αν είναι αυτή, γιατί δεν είναι άλλη από τη συγγραφή.

Δρ ΜΑΡΙΑ ΜΙΧΑΗΛΙΔΟΥ

Θανάση Καραγιάννη (επιμέλεια), *Αντώνης Δελώνης, 30 χρόνια στο χώρο της Λογοτεχνίας για παιδιά* (ο εκπαιδευτικός - ο λογοτέχνης - ο άνθρωπος), *Νέος Αργοναύτης*, Αθήνα 2010, σ.σ. 205

Πρόκειται για ένα εξαιρετικά ενδιαφέρον βιβλίο, έναν συλλεκτικό τόμο, καλύτερα, για την πολυσχιδή και ανήσυχη προσωπικότητα του Αντώνη Δελώνη, ο οποίος τόμος κυκλοφόρησε το 2010, με την ευκαιρία της συμπλήρωσης 30 χρόνων προσφοράς του τιμώμενου εκπαιδευτικού, παιδαγωγού και λογοτέχνη στη λογοτεχνία για παιδιά και εφήβους.

Ο τιμητικός αυτός τόμος φέρει τη σφραγίδα της αγάπης και της εκτίμησης τόσο του Θανάση Καραγιάννη, ο οποίος ανέλαβε την επιμέλεια της έκδοσης όσο και του Βασίλη Δ. Αναγνωστόπουλου, ομότιμου καθηγητή του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, ο οποίος τον προλόγισε με τον πάντοτε εύστοχο, μεστό και ευγενικό του λόγο.

Το βιβλίο, εκτός από τον προαναφερθέντα πρόλογο του καθηγητή Αναγνωστόπουλου, περιέχει στην εισαγωγή του την «απόπειρα» αυτοβιογραφίας, που έγραψε με μεγάλη πρωτοτυπία και χιούμορ ο Α.Δ. και ένα σύντομο, αλλά πολύ δηλωτικό άρθρο της Λότης Πέτροβιτς – Ανδρουτσοπούλου με τίτλο «Μια θάλασσα που τη λένε “Αντώνης Δελώνης”».

Στο υπόλοιπο βιβλίο εννέα μελετητές εκπαιδευτικοί και των τριών βαθμίδων της εκπαίδευσης και ακόμα δύο λογοτέχνιδες, δίνουν με τις ουσιαστικές και αναλυτικές τους μελέτες, όλο το εύρος και όλο το βάθος του λογοτεχνικού έργου και της πολλαπλής προσφοράς του Α.Δ. στη λογοτεχνία για παιδιά και εφήβους, αλλά και γενικότερα στη μελέτη, τη θεωρία και την κριτική της λογοτεχνίας.

Αναλυτικότερα, στο Α' Μέρος διαβάζουμε επτά μελέτες ισάριθμων πνευματικών ανθρώπων για τον Α.Δ., περιεχόμενο των οποίων είναι το πεζογραφικό του έργο, ειδικότερα η συμβολή του στο εφηβικό μυθιστόρημα, τη γλώσσα του, ο δάσκαλος και το σχολείο στο έργο του, το ερωτικό, αλλά και το θρησκευτικό στοιχείο στο έργο του, καθώς και για το διάχυτο και αναπτυγμένο χιούμορ που υπάρχει σε όλα τα έργα του Α.Δ. Οι επτά αυτές μελέτες ανήκουν στη Χρύσα Κοζανιτά, τον Παναγιώτη Ράπτη, τη Νίκη Σαλπαδήμου, τον Κωνσταντίνο Δ. Μαλαφάντη, την Ελένη Α. Ηλία, την Αγγελική Βαρελά και τη Ζωή Κανάβα.

Στο Β' Μέρος, παρουσιάζονται και άλλες πτυχές της πνευματικής δραστηριότητας του Α.Δ. με τέσσερις αξιόλογες εργασίες, που είναι: η έκδοση περιοδικών, η δραματουργία για παιδιά και εφήβους, το θεωρητικό και κριτικό του έργο, καθώς και το άρθρο που αναλύει το ότι ο λογοτέχνης υπήρξε πάντοτε ονειροπόλος και πρωτοπόρος. Τις μελέτες αυτές υπογράφουν ο Β.Δ. Αναγνωστόπουλος, ο Θανάσης Καραγιάννης, ο Γιάννης Σ. Παπαδάτος και ο Γιάννης Δ. Μπάρτζης.

Στο Γ' Μέρος βρίσκουμε τέσσερις συνεντεύξεις που έδωσε κατά καιρούς ο Α.Δ., οι οποίες αποκαλύπτουν ανάγλυφα τον άνθρωπο Α.Δ., καθώς και τις θέσεις του ως λογοτέχνη και εκπαιδευτικού.

Στο Δ' Μέρος έχουμε μια πλήρη καταγραφή της εργογραφίας του, τόσο για το έργο του για παιδιά και εφήβους όσο και για ενήλικες αναγνώστες.

Για το είδος της συλλεκτικής και επετειακής έκδοσης ο καθηγητής Αναγνωστόπουλος τονίζει με τα εξής λόγια τη μεγάλη σημασία της: ... έχει πολλαπλή σημασία, τόσο για το πρόσωπο στο οποίο αναφέρεται όσο και για την Ελληνική Γραμματεία. Κυρίως αποτελεί μια πολυεδρική και πολυφωνική αποτίμηση του συγγραφικού έργου, ώστε ο αναγνώστης να έχει μια ολοκληρωμένη εικόνα του συγγραφέα. Και ολοκληρώνοντας το προλογικό του σημείωμα δίνει τον καταληκτικό-παραινετικό του λόγο: Αυτός ο τόμος είναι μια ιστορική κατάθεση για τα παιδικά Γράμματα και να ευχηθούμε να ακολουθήσουν και άλλες παρόμοιες μελέτες για τους συγγραφείς της Παιδικής και Νεανικής Λογοτεχνίας. Χρειάζονται όχι μόνο για το παρόν, αλλά και για το αύριο, όταν θα έχουν σβήσει τα πολλά φώτα τού σήμερα.

Δρ ΜΑΡΙΑ ΜΙΧΑΗΛΙΔΟΥ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ (Συνέχεια)

Μάκης Άποστολάτος: Άπό τήν «Τριλογία τής απώλειας»	15
Δημήτρης Μακρίδης: Κυριακάτικο άπόγευμα	16
Λάμπης Γ. Κωνσταντινίδης: Έγκλημα κατά τής Έλληνικής γλώσσης	25
Άντώνης Μοδινός: Φθινόπωρο	27
Γλαῦκος Άντωνιάδης: Έμμανουήλ Ραΐδης-Λῶρενς Ντάρελ	28
Δημήτρης Α. Δημητριάδης: Έτσι άκριβῶς θά δώσουν τό σινιάλο	30
Φῶτος Ι. Φωτιάδης: Η γνωριμία μου με τόν Δημήτρη Λιπέρτη	31
Σωκράτης Μελισσαράτος: Γεννήτορας	37

ΠΝΕΥΜΑ ΚΑΙ ΖΩΗ: Χρυσόθεμις Χατζηπαναγή: Έτος Κύπρου Χρυσάνθη το 2015 – Ρούλα Ίωαννίδου-Σταύρου: Ταχυδρομικό Χαράτσι στο Κυπριακό βιβλίο και στα λογοτεχνικά περιοδικά – Γεώργιος Σ. Καμινारीδης: Πολιτιστικό Ίδρυμα Τραπεζής Κύπρου, «Έρα Μητρόπολις Ταμασοῦ και Όρεινής, Ίστορία, Μνημεία, Τέχνη» – Χρυσόθεμις Χατζηπαναγή: Γ. Χατζηρωστή «Παλιοί και νέοι Ίταλοι ποιητές», Γιώτας Παρασκευᾶ-Χατζηκώστα «Ένα νέο άστέρι στον οὐρανό», Φ. Δημητρακόπουλου «Γιῶργος Σεφέρης - Κύπρος Χρυσάνθης και Οί γάτες τοῦ ἄη Νικόλα», Λυκείου Έλληνίδων Άμμοχώστου «Πρώτο τετράδιο» – Γιάννης Κ. Λάμπρου: Σαράντου Καργάκου «Ήταν κι αυτό μιᾶ αίτία για να πεθάνει ό Εδγένιος» – Μαρία Μιχαηλίδου: Λένιας Μασούρα «Ντομινό», Μαρίας Τζονή «Φλερτάροντας με τόν ὄφιν», Άνδρέα Στυλιανού «Η εἰτυχία εἶναι στο μυαλό», Θανάση Καραγιάννη «Άντώνης Δελώνης, 30 χρόνια στον χῶρο τής λογοτεχνίας για παιδιά».

Στην τελική ευθεία το Αιμοδυναμικό Εργαστήριο του Απολλωνείου Ιδιωτικού Νοσοκομείου

Το Αιμοδυναμικό Τμήμα ως αναπόσπαστο και οργανικό τμήμα της καρδιολογικής κλινικής αποτελεί σημείο αναφοράς για το Απολλώνειο Ιδιωτικό Νοσοκομείο και την αιχμή σχεδιασμού και προσφοράς ολοκληρωμένων ιατρικών υπηρεσιών υψηλής ποιότητας

Το Αιμοδυναμικό Εργαστήριο στελεχώνεται από εξειδικευμένο ιατρικό και νοσηλευτικό προσωπικό σε 24 ώρη ετοιμότητα, όπως επιβάλλουν οι ανάγκες μιας σύγχρονης Καρδιολογικής Μονάδας

Το εργαστήριο είναι εξοπλισμένο με σύγχρονο αγγειογραφικό μηχάνημα ψηφιακής απεικόνισης (INNOVA IGS 530). Καλύπτει τις ανάγκες εκτέλεσης σύνθετων διαγνωστικών και επεμβατικών πράξεων στα πεδία της επεμβατικής καρδιολογίας, ηλεκτροφυσιολογίας και ακτινολογίας

Ο υποστηρικτικός εξοπλισμός του εργαστηρίου προσφέρει κάλυψη στην αντιμετώπιση συμπλοκών και έκτακτων περιστατικών.

Συνεργατισμός,
ίδιες αξίες
νέα προοπτική.

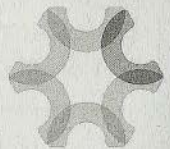

Αυτό που μας κινεί είναι η δύναμη να προχωράμε πάντα,
ανακαλύπτοντας καθημερινά νέα πράγματα...

Αυτό που μας εμπνέει είναι το πάθος να συνεχίζουμε
όταν όλα μοιάζουν να έχουν σταματήσει...

Αυτό που μας πηγαίνει μπροστά είναι η δύναμη να αλλάξουμε,
δημιουργώντας την επόμενη, καλύτερη μέρα.

Και όταν είμαστε όλοι μαζί, δεν υπάρχουν όρια στη δύναμη μας.
Ο Συνεργατισμός αλλάζει. Η επόμενη ημέρα είναι εδώ. Και είναι δική μας.

www.ccb.coop.com.cy

ΣΥΝΕΡΓΑΤΙΚΗ
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ

ΣΥΝΕΡΓΑΤΙΚΟΣ ΠΙΣΤΩΤΙΚΟΣ ΤΟΜΕΑΣ

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΣΠΕ ΛΕΜΕΣΟΥ ΛΤΔ • ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΣΠΕ ΛΕΥΚΩΣΙΑΣ ΛΤΔ • ΣΠΕ ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΗΣ ΛΤΔ • ΣΠΕ ΚΟΚΚΙΝΟΧΩΡΙΩΝ ΛΤΔ • ΣΠΕ ΛΑΚΑΤΑΜΙΑΣ - ΔΕΥΤΕΡΑΣ ΛΤΔ • ΣΠΕ ΛΗΔΡΑ ΛΤΔ • ΣΠΕ ΜΑΚΡΑΣΥΚΑΣ - ΛΑΡΝΑΚΑΣ - ΕΠΑΡΧΙΑΣ ΑΜΜΟΧΩΣΤΟΥ ΛΤΔ • ΣΠΕ ΣΤΡΟΒΟΛΟΥ ΛΤΔ • ΣΠΕ ΤΑΜΑΣΣΟΥ - ΟΡΕΙΝΗΣ & ΠΙΤΣΙΛΙΑΣ ΛΤΔ • ΣΠΕ ΤΡΟΟΔΟΥΣ ΛΤΔ • ΣΥΝΕΡΓΑΤΙΚΗ ΟΙΚΟΔΟΜΙΚΗ & ΤΑΜΙΕΥΤΗΡΙΟ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΥΠΑΛΛΗΛΩΝ ΚΥΠΡΟΥ (ΣΤΑΔΥΚ) ΛΤΔ • ΣΥΝΕΡΓΑΤΙΚΟ ΤΑΜΙΕΥΤΗΡΙΟ ΑΜΜΟΧΩΣΤΟΥ - ΛΑΡΝΑΚΑΣ ΛΤΔ • ΣΥΝΕΡΓΑΤΙΚΟ ΤΑΜΙΕΥΤΗΡΙΟ ΑΣΤΥΝΟΜΙΚΩΝ & ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΩΝ ΚΥΠΡΟΥ (ΣΤΑΣΚ) ΛΤΔ • ΣΥΝΕΡΓΑΤΙΚΟ ΤΑΜΙΕΥΤΗΡΙΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΚΥΠΡΟΥ (ΣΤΕΚ) ΛΤΔ • ΣΥΝΕΡΓΑΤΙΚΟ ΤΑΜΙΕΥΤΗΡΙΟ ΛΕΜΕΣΟΥ ΛΤΔ • ΣΥΝΕΡΓΑΤΙΚΟ ΤΑΜΙΕΥΤΗΡΙΟ ΛΕΥΚΩΣΙΑΣ ΛΤΔ